

Anul XV nr. 3/2023

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Publicație indexată în bazele de date internaționale EBSCO și CEEOL

**Revistă cu prestigiu științific recunoscut de Consiliul Național de Atestare
a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)**

Direcția Generală de Informații a Apărării

CUPRINS

Detașamentul special de protecție și intervenție - 25 de ani de istorie și profesionalism 5

Bogdan-Cătălin BUTNARU

Floris-Adrian IONESCU

PERSPECTIVE GEOPOLITICE ȘI GEOSTRATEGICE

Reziliența în război și caracteristicile intangibile. Cazul războiului de agresiune al Rusiei în Ucraina 13

Iulian CHIFU

Geopolitical landmarks with security implications21

Ștefan SĂVULESCU, Lucian IVAN

Perspective privind arhitectura de securitate europeană post-Summit-ul NATO de la Vilnius30

Ioana BURLAN

Rolul Convenției de la Montreux în asigurarea stabilității regionale 42

Andreea-Amalia STĂNICĂ

RĂZBOAIELE SECOLULUI XXI

Conflictul ruso-ucrainean: eficacitate vs. stagnare în domeniul capabilităților spațiale 47

Laura STOICA

Cunoașterea – al 6-lea spațiu de luptă în conflictele actuale 54

Răzvan-Georgian ZMĂDU

AMENINȚĂRI HIBRIDE

Managementul accesului și al identităților în infrastructurile IoT62

Florin RĂSTOCEANU

ISTORIA SERVICIILOR DE INFORMAȚII

**Serviciul Secret al armatei române informează despre „noile realizări”
ale industriei sovietice de aviație70**

Ioan LUCINESCU

RECENZII ȘI SEMNALĂRI

Food for thought 80

Vasile CREȚU

DETAȘAMENTUL SPECIAL DE PROTECȚIE ȘI INTERVENȚIE - 25 DE ANI DE ISTORIE ȘI PROFESIONALISM

*Bogdan-Cătălin BUTNARU**

Floris-Adrian IONESCU

Abstract:

Contemporary crises and conflicts have an ever-increasing degree of unpredictability and uncertainty, nowadays evolving towards integration (the universality of the conflict), but, at the same time, also towards fragmentation (each system/process having its own conflictuality). The military conflict went through the following phases: the ancient war of invasion, triggered by surprise, with specialized armies (asymmetrical conflict, as nomadic peoples of mobile warriors attacked sedentary peoples, initially unarmed and unprepared for such confrontations); the classic war, characterized by the chivalrous confrontation, most of the time within the limits of the law of peace and war, between two armies sensibly proportioned in terms of training, equipment and strategy (symmetrical conflict, such as the Napoleonic Wars, the First and Second World Wars); the modern war, with a multitude of forms and expressions, from the classical ones, generally symmetrical, to the non-contact, asymmetric ones, from those sanctioning or imposing a certain behavior to terrorist ones.

Contemporaneity follows naturally from the lessons of the past, however, the wrong, incomplete or erroneous interpretation of them brings (recurringly) humanity, through the decisions or inactions of the great actors, to the threshold of planetary conflict. In the light of the present and in the setting of large-scale challenges for the resettlement of the flank from the eastern neighborhood of the Alliance in a discretionary and violent manner, organic transformations of NATO are developing, simultaneously with the adjustment of the perspective through which Romania projects its national security.

The national approach to the terrorist phenomenon stems from the doctrinal and operational membership of the National System Preventing and Combating Terrorism. In Romanian Armed Forces, the decision-making authority in the field of preventing and combating terrorism is found within the Defense Intelligence General Directorate which provides the Close-Protection and Intervention Special Detachment (CPISD/DSPI - in Romanian) with the legal prerogatives for the assessment and intervention at the dawn of a terrorist crisis.

Keywords: *crises; terrorism; transformation; professionalism.*

OPERAȚIILE DE SECURITATE

Operațiile de securitate (antiteroriste și contrateroriste) reprezintă un aspect crucial al securității naționale și globale, într-o eră în care terorismul și amenințările asociate acestuia au devenit o prezență persistentă și imprevizibilă.

Conceptele de „teroare” și „terorism” au evoluat dinamic în derularea istorică, devenind puncte centrale de interes în sfera politicii, a securității și a relațiilor internaționale. În același timp, nevoia de reziliență statală a generat dezvoltarea și implementarea strategiilor de securitate, iar operațiile de securitate au dobândit o importanță crucială în abordarea acestor amenințări.

* *Autorii sunt experți în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Eșafodajul operațiilor de securitate are rădăcini în binomul teroare-terorism, concepte complexe și, adesea, subiective, ce reflectă atât acțiuni violente extreme, cât și strategii de manipulare a psihologiei umane. Terorismul, în sensul său cel mai larg, se referă la utilizarea deliberată a violenței sau a amenințării cu violența pentru a crea frică și panică, în scopul îndeplinirii unor obiective politice, sociale, religioase sau ideologice.

Operațiile de securitate se îmbină într-un efort complex de prevenire și combatere a actelor teroriste, cu precădere anterior producerii lor, dar și în gestionarea post-factuală a situațiilor de criză generate. Acest efort presupune coordonarea între diferite organisme de securitate, forțe militare și servicii de informații, în spirit colaborativ cu parteneri instituționali și internaționali.

Operațiile de securitate recurg la o gamă complexă de acțiuni specifice, de la colectarea informațiilor și supraveghere până la acțiuni directe de eliminare și/sau neutralizare a amenințărilor teroriste. În întregul proces de prevenire și combatere a actelor teroriste, unitățile tactice specializate în desfășurarea operațiilor de securitate (antiteroriste și contrateroriste) au un rol determinant, angajarea acestora conducând la menținerea stării de echilibru securitar la nivelul statului de referință.

DETAȘAMENTUL SPECIAL DE PROTECȚIE ȘI INTERVENȚIE - ROL, GENEZĂ ȘI EVOLUȚIE

Detășamentul special de protecție și intervenție (DSPI) este structura combatantă specializată a Direcției generale de informații a apărării care planifică, organizează și desfășoară, independent sau în cooperare cu alte structuri, operații de protecție, intervenție antiteroristă și contrateroristă, pază și alte forme speciale de descurajare, în scopul asigurării securității factorilor umani specifici¹, factorilor materiali² și activităților de importanță deosebită

din cadrul Ministerului Apărării Naționale. Baza existenței Detașamentului special de protecție și intervenție o constituie anticiparea, neutralizarea și/sau anularea ingerințelor teroriste.

Geneza Detașamentului special de protecție și intervenție este marcată în dreptul datei de **01.09.1998**, moment la care ministrul apărării naționale a aprobat înființarea unei structuri (denumită inițial Detașamentul de protecție și pază - DPP), în componerea Direcției protecție și siguranță militară (în prezent Direcția contrainformații și securitate militară), cu misiuni și sarcini eminamente defensive în domeniul prevenirii și combaterii terorismului.

Începând cu data de 01.03.2000, unitatea tactică a fost redenumită și reorganizată sub forma Detașamentului de protecție demnitari (DPDM), subordonat Direcției siguranță militară (în prezent Direcția contrainformații și securitate militară), iar la 15.05.2003 unitatea, redenumită Detașamentul de intervenție rapidă (DIR), a devenit subordonată Secției poliție militară a Statului Major General (în prezent Statul Major al Apărării).

Un moment decisiv în devenirea ulterioară a unității, profesionalizarea acesteia și dezvoltarea doctrinară în paradigma *intelligence*-ului a avut loc la data de 14.04.2006, prin resubordonarea structurii sub autoritatea Direcției generale de informații a apărării. Modificări substanțiale ale cadrului de angajare sunt legate de data de 01.07.2009, moment în care unitatea a fost reorganizată structural, funcțional și operațional,

devenind Detașamentul special de protecție și intervenție (DSPI), denumire pe care o deține și în momentul actual.

Prezentul găsește Detașamentul special de protecție și intervenție ca o unitate profesionistă ajunsă la un sfert de secol de existență. De-a lungul celor 25 de ani de la înființare, Detașamentul special de protecție și intervenție a evoluat de la statutul de unitate în curs de profesionalizare și operaționalizare către cel de entitate dinamică, transformativă, puternic ancorată în Sistemul Național de Prevenire și Combateră a Terorismului, un partener solid pentru celelalte structuri naționale cu rol determinant în anticiparea și contracararea fenomenului terorist, sub toate formele acestuia.

Detașamentului special de protecție și intervenție a primit Drapelul de luptă prin decret prezidențial la data de 01.09.2008, iar la aniversarea a 15 ani de la înființarea unității (01.09.2013), Detașamentului special de protecție și intervenție i s-a conferit Emblema de Onoare a Armatei României, cu însemn de pace.

La data de 01.09.2018, cu ocazia sărbătoririi a 20 de ani de la înființarea unității, Detașamentul special de protecție a fost decorat cu Ordinul Național pentru Merit, în grad de Cavaler, cu însemn de pace, pentru recunoașterea înaltului profesionalism dovedit în îndeplinirea cu succes a misiunilor încredințate, precum și pentru devotamentul și curajul demonstrate de militarii unității pe timpul participării la misiuni naționale și internaționale.

PROFILUL OPERAȚIONAL ȘI VALIDAREA PROFESIONALISMULUI

Destinația operațională a Detașamentului special de protecție și intervenție plasează unitatea tactică în familia structurilor specializate în domeniul prevenirii și combaterii terorismului.

În acord cu nevoile operaționale, Detașamentul este abilitat să planifice, să organizeze și să desfășoare operații tactice de înaltă precizie, în scopul asigurării securității factorilor umani specifici și nespecifici³, în orice zonă geografică din aria de responsabilitate a Ministerului Apărării Naționale.

Subsecvent, Detașamentul special de protecție și intervenție desfășoară următoarele tipuri de operații tactice: protecția factorilor umani specifici; intervenția antiteroristă; intervenția contrateroristă; intervenția cu forțe la obiective militare; controlul tehnic de securitate; intervenția de tip Explosive Ordnance Reconnaissance/Explosive Ordnance Disposal (EOR/EOD); investigarea/cercetarea la fața locului și analiza tehnico-tactică a evenimentelor; paza și intervenția la obiectivele militare, civile și proprietățile desemnate; sprijinul protecției forței în cadrul activităților desfășurate în teatrele de operații și pe teritoriul statului român.

Detașamentul special de protecție și intervenție beneficiază de o resursă umană matură și profesionistă, cu expertiză în domeniul de activitate și experiență într-o diversitate de discipline militare și civile conexe, precum și de o dotare superioară cu armament, muniții și echipamente de înaltă tehnologie, cumul de factori care facilitează îndeplinirea întregului spectru de operații din responsabilitate, în vederea obținerii efectelor așteptate pentru îndeplinirea obiectivelor Direcției generale de informații a apărării și, implicit, ale Ministerului Apărării Naționale.

Personalul Detașamentului special de protecție și intervenție își aduce permanent contribuția la efortul asumat de Direcția generală de informații a apărării și Ministerul Apărării Naționale în angajamentele internaționale. Unitatea a participat cu militari în diverse posturi și structuri internaționale, la misiunile ONU (UNMEE), UE (EUFOR, EUTM), NATO (KFOR, ISAF, RSM) și de coaliciție (Enduring Freedom, Iraqi Freedom).

În plan național, unitatea a depus efort operațional pentru derularea în condiții de securitate a tuturor evenimentelor politico-militare și militare cu vizibilitate crescută organizate până în prezent, precum Reuniunea informală a miniștrilor apărării din statele membre NATO (Poiana Brașov, 2004), Summit-ul NATO (București, 2008), Reuniunea șefilor statelor majore ale Forțelor Aeriene din statele membre NATO (Brașov, 2009), Conferința șefilor statelor

majore ale Forțelor Terestre din Europa (Sibiu, 2010), Conferința Comitetului militar NATO/NATO MCC (2012), Conferința comandanților forțelor pentru operații speciale din statele membre NATO și parteneri (2014), Reuniunea directorilor politici din ministerele apărării ale statelor membre NATO (2015), Reuniunea miniștrilor apărării din statele participante la *Inițiativa București - B9* (2018), exercitarea Președinției rotative a Consiliului Uniunii Europene (2019), Reuniunea miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est (2019), evenimentul *European-American Security Dialog* (2021, 2022), Reuniunea comandanților Marinelor Militare din Europa (2022), Conferința internațională Black Sea and Balkans Security (2023) sau Conferința șefilor apărării din Europa Centrală (2023).

Prin demersurile întreprinse pe parcursul ultimilor ani, Detașamentul special de protecție și intervenție s-a implicat activ, și-a asumat și a reușit să dezvolte, ca proiecte în domeniul contracarării dispozitivelor explozive improvizate (Countering Improvised Explosive Device/C-IED), două capacități unice la nivelul Ministerului Apărării Naționale, contribuind astfel decisiv la îndeplinirea angajamentelor Armatei României în respectivul domeniu.

Prima capacitate constă în dezvoltarea de echipe de cercetare la fața locului de nivel 1 C-IED (Weapons Intelligence Teams - WIT), puternic angajate în programele Centrului de Excelență NATO în domeniul contracarării dispozitivelor explozive improvizate (NATO Countering Improvised Explosive Device Centre of Excellence - NATO C-IED CoE). Cea de-a doua capacitate o reprezintă laboratorul de nivel 2 C-IED, constituit pe baza experienței acumulate prin participarea experților Detașamentului special de protecție și intervenție la programul *Laborator dislocabil întrunit pentru exploatarea și analiza dispozitivelor explozive (Joint Deployable Exploitation and Analysis Laboratory - JDEAL)*, derulat sub autoritatea Agenției Europene pentru Apărare (European Defence Agency/EDA).

De asemenea, începând cu anul 2018, Detașamentul special de protecție și intervenție asigură suportul și parte din nucleul permanent al Grupei de conducere antiteroristă a Ministerului Apărării Naționale, structură de specialitate de tip comandament întrunit, destinată pentru conducerea activităților de prevenire și combatere a terorismului și a acțiunilor de intervenție cu forțe la criză teroristă la nivel departamental.

Totodată, profesionalismul și nivelul înalt de pregătire al personalului Detașamentului special de protecție și intervenție au fost validate prin rezultatele remarcabile obținute de-a lungul anilor la concursurile organizate în formatul Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului.

Detașamentul special de protecție și intervenție a participat activ, în fiecare an, la exercițiile interinstituționale combinate, de comandament și cu trupe în teren CPX/LIVEX, organizate de Direcția Operații a Statului Major al Apărării, de Comandamentul Logistic Întrunit și de Statul Major al Forțelor Navale („Concordia”, „Scutul” și „Sea Shield”). Acestea au reprezentat o oportunitate deosebită de exersare și armonizare a procedurilor de acțiune comune cu structurile din cadrul instituțiilor Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, în scopul contracarării acțiunilor ostile specifice domeniului prevenirii și combaterii terorismului și au demonstrat faptul că unitatea este în măsură să participe la operații din domeniul prevenirii și combaterii

terorismului, independent și/sau în cooperare cu alte structuri specializate.

Un rol determinant în creșterea nivelului de profesionalizare al personalului detașamentului 1-a constituit participarea la diferite forme de pregătire interinstituțională, organizate atât de către unitate, cât și de alți parteneri (Brigada Antiteroristă a Serviciului Român de Informații, Serviciul de Protecție și Pază, Direcția Operațiuni Speciale și Serviciul Independent pentru Intervenții și Acțiuni Speciale ale Inspectoratului General al Poliției Române ș.a.).

La nivel internațional, pentru perfecționarea pe linia pregătirii specifice, personalul Detașamentului special de protecție și intervenție participă frecvent la diferite cursuri de specialitate sau forme de pregătire organizate de Centrul internațional de instruire pentru forțele speciale (International Special Training Centre - ISTC) și de Școala NATO de la Oberammergau (NATO School Oberammergau/Germania), dar și de alți parteneri străini, cum ar fi Israeli Military Industries (IMI) Academy/Israel.

Atingerea standardelor înalte de pregătire a personalului unității nu ar fi fost posibilă fără dezvoltarea unui sistem de instrucție modulară, intensivă și standardizată, precum și a unei baze de instrucție adecvate și moderne. Astfel, la începutul anului 2022 a fost dat

în folosință complexul multifuncțional de pregătire al Detașamentului special de protecție și intervenție, facilitate care a creat premisele desfășurării instrucției la un nivel ridicat, ceea ce a contribuit la obținerea unor performanțe deosebite în anii 2022 și 2023.

CONCLUZIE

Rolul Detașamentului special de protecție și intervenție este clar conturat și ancorat în arhitectura Direcției generale de informații a apărării. Cadrul de angajare bine definit, abordarea precisă și fără echivoc a operațiilor derulate, profesionalismul personalului, înzestrarea modernă sunt realități ale unității tactice ajunse la 25 de ani de funcționare. Mai presus de toate acestea, efectele efortului conjugat al personalului plasează Detașamentul special de protecție și intervenție în elita structurilor cu rol determinant în contracararea fenomenului terorist la nivel național.

Parcursul instituțional întins pe un sfert de veac, angajamentele îndeplinite, colaborările de succes sunt doar etape firești în devenirea și dezvoltarea unității la nivel național și internațional. La ceas aniversar, personalul Detașamentului special de protecție și intervenție este în măsură să raporteze: *Misiune îndeplinită!*

BIBLIOGRAFIE

1. ESMAILZADEH Yaser, *Defining terrorism: debates, challenges and opportunities*, Lulu Press, 2023.
2. LAQUEUR Walter, *A History of Terrorism*, Transaction Publishers, 2016.
3. PANTUCCI Raffaello, "Key Questions for Conter-Terrorism Post-COVID-19", *Counter Terrorist Trends and Analyses*, vol. 12, 2020.
4. SCHMID P. Alex, *Defining Terrorism*, International Centre for Counter-Terrorism, 2023.
5. ***, *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1161 din 08.12.2004, cu modificările și completările ulterioare.
6. ***, *Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 867 din 02.11.2017, cu modificările și completările ulterioare.
7. ***, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024*, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 22 din 30.06.2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 574 din 01.07.2020.

¹ Factori umani specifici - persoanele incluse direct în mecanismele funcționale politogene ale entității-țintă, respectiv demnitari, militari, funcționari, precum și reprezentanți ai unor organizații internaționale (a se vedea *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*, cu modificările și completările ulterioare, art. 4 pct. 10).

² Factori materiali - factorii de mediu, culturile agricole și șeptelul, alimentele și alte produse de consum curent, obiectivele de importanță strategică, militare sau cu utilitate militară, facilitățile de infrastructură ale vieții sociale, facilitățile de stat și guvernamentale, sistemele de transport, telecomunicații și informaționale, simbolurile și valorile naționale, precum și bunurile mobile sau imobile ale organizațiilor internaționale (a se vedea *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*, cu modificările și completările ulterioare, art. 4 pct. 12).

³ Factori umani nespecifici - persoanele incluse indirect în mecanismele politogene ale entității-țintă, în general populația civilă (a se vedea *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*, cu modificările și completările ulterioare, art. 4 pct. 11).

REZILIENȚA ÎN RĂZBOI ȘI CARACTERISTICILE INTANGIBILE. CAZUL RĂZBOIULUI DE AGRESIUNE AL RUSIEI ÎN UCRAINA

*Iulian CHIFU**

Abstract:

*The resilience in times of war has specifics way beyond those identified in the **layered resilience** that NATO has embraced¹. The difference between success and failure in the Russian war of aggression in Ukraine came from **the intangibles of the war**², difficult to put under nominal indicators, but more suitable to evaluate under qualitative criteria. That made the difference between the **effectiveness** of both parties in war, together with Ukraine's **societal resilience**. We are trying now to make sense in some intangibles of the war and to find out if strategic documents in EU and NATO framework give place to introducing those elements of **resilience in war times**. We are focusing, as well, on the most recent EU-NATO task force report in the **resilience of critical infrastructure**³ for finding components that could fit into the resilience coming from intangibles in war.*

Keywords: *layered resilience; intangibles; societal resilience; qualitative criteria; resilience in war times.*

PATRU GENERAȚII DE REZILIENȚĂ SOCIALĂ

Reziliența socială/ națională sau reziliența comunitară, în general, este considerată o trăsătură a comunității umane în sine, ce presupune și reacția la șocuri și crize, și supraviețuirea, dar și refacerea societății, o caracteristică ce măsoară capacitatea de lucru în comun în asemenea momente⁴. În analiza făcută în cazul Ucrainei⁵ a apărut un număr de caracteristici în materie: **gradul/nivelul de reziliență** (în cazul Ucrainei reziliență de generația a treia), **nivelul securității societale** și **elementele tangibile și intangibile în război**⁶.

Reziliența comunitară se definește ca o proprietate a sistemelor sociale-ecologice dinamice și evaluează măsura în care comunitățile pot răspunde pozitiv la un număr de riscuri, inclusiv șocuri, evenimente extreme sau alte schimbări⁷. Caracteristicile identificate variază de la autor la autor⁸. Ele conțin, în general, referințe la atașamentul față de locul de reședință al comunității, leadership, coeziune comunitară și eficacitate, rețele comunitare constituite și funcționale, cunoaștere și învățare. Aceste caracteristici ar fi utile pentru conservarea comunității, reducerea riscurilor în caz de dezastre, adaptarea la schimbările climatice și dezvoltarea comunității⁹. **Reziliența socială** se referă, deja, la societăți, are caracteristicile

* *Iulian Chifu este prof. univ. dr. la Universitatea Națională de Apărare, profesor asociat la SNSPA București, fost consilier prezidențial pentru Afaceri strategice, securitate și politică externă și fost consilier de stat al prim-ministrului guvernului României pentru Afaceri externe, securitate și afaceri strategice.*

de bază ale rezilienței comunitare, dar ridicată la nivelul complexității, coeziunii și sofisticării societății, inclusiv cu responsabilitățile față de membrii săi¹⁰.

Reziliența a apărut ca o necesitate, în urmă cu relativ puțin timp (15-20 de ani), punctul de plecare fiind atacurile teroriste din marile orașe din statele democratice occidentale – Madrid (Gara Atocha), Londra, Paris (Charlie Hebdo, Saint Denis, Bataclan), Molembeck în Belgia etc. Atunci s-a relevat nevoia cooperării autorităților, a instituțiilor statului cu cetățenii și societatea, mai ales când avem de-a face cu „lupi singuratici” – deci fără comunicații interceptabile sau prezență în locuri de rugăciune și radicalizare și cu utilizarea ca arme albe a unor lucruri domestice obișnuite (mașini închiriate cu care se intră în mulțime, cuțite și elemente uzuale în viața de zi cu zi transformate în arme albe).

Dar saltul major s-a produs odată cu apariția **războiului hibrid**, un război împotriva unor societăți întregi, nu numai împotriva unor state, cu ingerințe în fibra socială, utilizând instrumentarul asociat principiilor și valorilor democratice, așa cum a făcut-o programatic F.Rusă prin intermediul așa-numitei „doctrină Gherasimov”, care a considerat fiecare principiu și valoare democratică drept o vulnerabilitate a societăților occidentale și a construit instrumente și mecanisme adecvate pentru a profita de aceste vulnerabilități și a submina societățile democratice – ale căror cetățeni urmau să-și apere, evident, valorile și modul de viață. Rolul rezilienței a fost amplificat de **evoluția tehnologică**, cu precădere odată cu apariția rețelelor sociale și cu dezvoltarea generațiilor succesive de război informațional. Pandemia a fost cea care a evidențiat nevoia de adaptabilitate din perspectiva asigurării continuității serviciilor și a guvernării.

Am derulat două cercetări în materie de **generații ale rezilienței**, dezvoltate în ultimii ani¹¹, și am identificat trei, ulterior patru asemenea generații, pe baza criteriilor următoare:

Generația zero sau unu (de bază): supraviețuirea națiunilor, instituțiilor, sistemelor. Am văzut cum, în istorie, au supraviețuit sau

au dispărut popoare, cum unele etnii au creat state și au dăinuit și altele nu, în ciuda teoriei și principiului naționalităților din perioada Revoluției moderne în secolul 19 sau a aplicării principiului naționalităților la sfârșitul Primului Război Mondial (care crea state pentru fiecare națiune puternică), sau cum au dispărut Imperiile europene continentale (decolonizarea venind în timpul Războiului Rece).

Generația unu (sau doi): stabilitate, continuitate instituțională. Aici principalele preocupări erau cele privind menținerea stabilității, ca premisă a rezilienței comunitare, și presupunea drept criterii de bună guvernare doar capacitatea de gestionare a crizelor și de prevenție.

Generația a doua (sau a treia, incluzând punctul de plecare al sustenabilității societăților – supraviețuirea): acțiune preventivă și *early warning* – vorbește deja despre adaptabilitate, despre schimbarea, reforma sau impactul normelor care să fie studiate ca impact, gestionate și controlate, împreună cu managementul consecințelor (evitarea crizelor secundare, vezi cazul Patriot Act). Miza s-a mutat, astfel, pe pregătirea instituțională și comunitară, pentru a putea reacționa în criză, și pe capacitatea de prevenire și anticipare a crizelor.

În fine, **generația a treia** (a patra în funcție de varianta alternativă de numărare¹²) implică deja adaptabilitatea dinamică și reziliența viitorului și se referă la anticiparea crizelor sau tipurilor de crize ce vor veni, la studii prospective, acțiuni pro-active, prevenirea surprizei strategice. Dar se referă și la reformarea în timpul crizelor, ca și la continuitatea serviciilor, sarcinilor și responsabilităților, care să prevaleze peste continuitatea și salvagardarea instituțională¹³.

REZILIENȚA ȘI SECURITATEA SOCIETALĂ

Unde suntem cu situația Ucrainei în cazul războiului de agresiune pe scară largă al Rusiei? Ce generație a rezilienței putem identifica pe teren? Putem să ne raportăm, succinct, la formula celor trei dimensiuni: absorbția șocului, adaptarea la șoc și reziliența transformativă,

adică reforma în timpul crizei¹⁴. Nu se pune problema unui salt direct la a patra generație - deci studierea, pregătirea și prevenirea crizelor ce vor veni, anticiparea lor prin studii prospective și capacitatea adaptativă dinamică. Dar cu certitudine, acțiunile Ucrainei ne-au arătat capacitatea sa de adaptare și transformare.

O dovedesc cazurile multiple bazate pe trăsăturile, priceperile individuale caracteristice celor implicați în război, improvizația în caz de bruij sau lipsă de comunicații, capacitatea de asumare a autonomiei și de a improviza¹⁵, capacitatea comandanților de la nivelurile intermediare și inferioare de a-și asuma independent decizii, de a adapta tehnologii vechi la situații curente, de a utiliza lucrurile avute la dispoziție pentru a compensa absența unor livrări potrivite de capabilități, muniție sau carburanți. Adaptabilitatea la noile arme, învățarea rapidă a modului de utilizare a acestora, dezvoltarea de mijloace, tactici și modalități creative (cum a fost cazul utilizării Patriot pentru doborârea rachetelor hipersonice - chiar dacă acest lucru nu se afla în scopul inițial al utilizării unor astfel de arme de apărare aeriană), fac, de asemenea, parte din reziliență.

La fel cum s-a dovedit și la nivelul absorbirii consecințelor întreruperii serviciilor și utilităților critice, cum ar fi energia electrică și încălzirea în Ucraina, odată ce infrastructura critică de acest tip cade sub atacurile rachetelor rusești. Iar construirea punctelor de siguranță în interiorul orașelor, unde toată lumea poate veni să se încălzească, să-și încarce telefoanele, să bea un pahar de apă și să mănânce o bucată de pâine sau de carne, este, de asemenea, un rezultat al acestei reziliențe și adaptabilități. Toate acestea fac parte din reziliența unei societăți.

În fapt, suntem în fața unei adaptări dinamice de tipul celei descrise de Zygmunt Bauman în societatea sa „lichidă”¹⁶ sau de tipul „anti-fragilului” lui Nassim Taleb, care identifică două categorii de antonime pentru fragilitate – robustețe și anti-fragil¹⁷. În primul caz, avem de-a face cu absorbția șocului, iar în cel de-al doilea cu flexibilitatea, adaptarea și chiar transformarea internă/ reforma în timpul crizei și al șocului,

pentru a face față și a absorbi încercarea prin care treci.

În ceea ce privește **securitatea societală**¹⁸, criteriile de evaluare sunt coeziunea societală și identitatea. Ambele se regăsesc și în definițiile rezilienței clasice, comunitare¹⁹ și europene²⁰. Dacă este să ne raportăm concret la Ucraina, există un număr de elemente care se regăsesc aici indubitabil, dintre care unele se leagă și de intangibilele de război care au făcut diferența. Societatea este cea care generează atât forțele de rezervă în războiul pe scară largă, pe termen lung, cât și cea care susține efortul de război. În primul caz, putem lua drept exemplu cozile la centrele de recrutare și de voluntari (fără a nega și trecerea ilegală a frontierei de către unii spre a nu fi înrolați).

Aici contează și **motivația pentru a purta un război**²¹ și pentru a accepta distrugerea propriului teritoriu pentru un țel mai înalt – independența reală, supraviețuirea națiunii, identitatea, prestigiul și demnitatea națională²². Elementele acestea sunt, totodată, consecințe ale unei identități solide și asumate, accentuate de războiul de agresiune pe scară largă al Rusiei și de ignorarea, bagatelizarea și tentativa de aneantizare a identității ucrainene (diferită de cea rusă)²³. Tot aici se vedește coeziunea societală, solidaritatea și forța de a lupta.

INTANGIBILELE RĂZBOIULUI. CAZUL UCRAINEI

Reziliența societală pe această dimensiune este o altă piesă foarte importantă din puzzle-ul unui război pe scară largă, ca amenințare. Aceasta se bazează pe un număr mare de rezerve, bine antrenate și gata să intre în luptă, dacă este nevoie. În același timp, ea este legată de acceptabilitatea cheltuielilor de război în rândul publicului larg și de capacitatea de a dezvolta rapid o industrie de război și de a convinge publicul să accepte capabilități care să fie livrate unei țări terțe.

Totodată, reziliența societală este legată de capacitatea de a susține un efort de război și de a absorbi costurile unui război de lungă durată, transformând întreaga societate într-o astfel

de perspectivă, așa cum a demonstrat cazul ucrainean. Acestea nu pot fi acoperite fără cele două dimensiuni ale securității societale.

Unele dintre elementele relevate mai sus reprezintă direct și tangibile și, mai ales, intangibile în război. Cea mai importantă intangibilă în discuție, în strânsă conexiune cu securitatea societală, este **capacitatea de sacrificiu** - capacitatea de a susține un efort de război și de a absorbi costurile unui conflict de lungă durată, acceptabilitatea cheltuielilor de război, dar și puterea de a **îndura suferința**, restriștile și pierderea celor apropiați. Aceste elemente sunt greu sau imposibil de comensurat, de introdus între tangibilele de război, rămânând în spațiul intangibilelor.

Elementele intangibile ale războiului sunt acele elemente care au făcut diferența între armata rusă - autoproclamată a fi a doua armată din lume - și armata ucraineană, mai mică ca număr, dar **mult mai hotărâtă** și capabilă să lupte pentru un scop – adevăratul război de independență ucrainean. Aceste elemente intangibile se referă la **reputația, credibilitatea**, chiar și la **brandul de țară**. Elementele intangibile, cum ar fi **cultura și percepția**, modelează, în mod eficient, interpretarea și evaluarea tărâmului fizic de către tărâmul cognitiv. Intangibile sunt, de asemenea, **reputația, credibilitatea și legitimitatea**, iar în lista de intangibile cruciale se mai află **leadership-ul, moralul, coeziunea, unitatea, nivelul de pregătire și experiența, conștientizarea situației și sprijinul venit de la opinia publică**. La acestea pot fi adăugate **voința de a lupta și hotărârea de a-și apăra țara**²⁴.

Dacă este să le luăm pe rând, unele intangibile sunt evidente prin prisma celor relevate mai sus. Rămâne să decriptăm **moralul, leadership-ul** și, mai ales, **sprijinul extern**, care aduce și elementele tangibile în război, fără de care Ucraina nu ar fi putut rezista: capacități, muniție, resurse tehnologice, finanțarea deficitului bugetar, sprijinul pentru refugiați, sprijinul umanitar, elemente de comunicare și amplificare a mesajului și așa mai departe. Sprijinul afișat în fiecare zi de partenerii democrației ai Ucrainei, alături de cel anunțat și livrat potrivit reuniunilor

grupului de la Rammstein (vizând asigurarea de capacități militare necesare Ucrainei), documentele finale ale Summit-ului NATO de la Vilnius sau ale reuniunilor G7 sunt probe directe pe această dimensiune.

Moralul și leadership-ul rămân apanajul intangibilelor ucrainene. Și aici trebuie să dezvoltăm caracteristici, indicatori și criterii pentru a putea cuprinde, măcar calitativ, ceea ce s-a întâmplat în război și ce a făcut diferența în spațiul intangibil. Un președinte de stat provenit dintr-un actor de comedie, Volodimir Zelenski, care a câștigat *en fanfare* alegerile din 2019 în fața unui veteran al politicii, Petro Poroshenko, cu o susținere erodată înainte de război, a răbufnit și a părut **omul cel mai potrivit în comunicare globală**. Cu abilități evidente, cu un script potrivit, orchestrat de comunicarea strategică proprie sau inspirată, președintele Ucrainei a crescut în imagine internă și externă și a construit un prestigiu major pe realizările armatei și instituțiilor și, mai ales, ale poporului ucrainean, reușind să **mobilizeze și să dirijeze forțele și sprijinul pentru război**. Oricât ar apărea de nepotrivit uneori, certând liderii occidentali care-l ajută, astăzi niciun lider nu poate să îmbrățișeze ușor un ton critic, de reproș, sau să ignore un mesaj venit de la președintele ucrainean. Aceasta înseamnă **leadership de război și comunicare strategică**. Comparația cu Rusia lui Putin, cu președintele de la Moscova ascuns prin buncăre, dispărut perioade întregi din spațiul de decizie și vizat de tentativa de lovitură de stat a lui Prigojin și a propriei creații, compania militară privată Wagner, este lămuritoare.

Și ajungem la **moral**. Din nou, greu de comensurat sau de asociat unitar, la nivelul unei întregi societăți sau al unei națiuni. Dar câteva elemente caracteristice se văd, din nou, prin comparație: Ucraina a reușit să stopeze avansul Rusiei, un stat mai mare și mai potent, împotriva sa. A reușit să **recupereze zone importante ocupate** - circa 50% din maximum ocupat în război. Regiunile Harkiv și Herson au fost eliberate pe suprafețe mari în formule de contra-atac ucrainene. În plus, contraofensiva din acest an anunță premise interesante, chiar dacă este vorba

despre un efort mare. Acestea sunt argumente pentru moralul ridicat al ucrainenilor, alături de sprijinul internațional, și, per a contrario, a moralului scăzut al trupelor ruse, despre care aflăm detalii zi de zi.

Motivația luptei e la fel de importantă, într-un caz fiind în joc identitatea, dreptul de supraviețuire și existență și independența reală de stat, iar în altul fiind vorba de un război de agresiune complet inexplicat și ascuns sub faldurile unei formule absconse de „operațiune militară specială” (însă prin care războiul a venit la ușa fiecărui rus, prin mobilizarea numită „parțială” și prin acțiunile de război ucrainene în spatele frontului și în profunzimea Rusiei). Această motivație ajută și la componenta de **moral**, chiar dacă aici un rol important îl are și **durabilitatea în timp a moralului** în fața vitregiilor și greutăților vieții în timp de război, chiar și în spatele frontului, acolo unde loviturile militare ruse lovesc locuințe și construcții civile.

Deci și la capitolul intangibilelor în război Ucraina domină în confruntarea cu Rusia, ceea ce și explică raportul de forțe de pe teren neconform cu cel al capacităților, populației, bugetelor sau resurselor celor doi actori.

INTANGIBILELE ÎN DOCUMENTELE OCCIDENTALE DESPRE REZILIENȚĂ

Busola Strategică a UE²⁵, în vigoare, a rămas la faza de tratare a rezilienței ca o modă și în mai mică măsură ca o necesitate strategică, legând-o în continuare cât se poate de strict de securitate. Documentul are 50 de mențiuni și referiri la reziliență, o definește în raport cu amenințările hibride - reziliența și capacitatea în ceea ce privește contracararea amenințărilor hibride, a atacurilor cibernetice, precum și a acțiunilor străine de manipulare a informațiilor și a ingerințelor străine. Totuși, documentul reușește să includă aici elementele ce țin de **reziliența democratică**, deci primatul democrației în raport cu nevoia de reziliență a societății și comunității, ca să nu spunem că tratează reziliența societală complet îngemănată cu regimul democratic.

Reține foarte clar și nevoia de securizare a proceselor electorale alterate și alterabile, menținând dimensiunile rezilienței societale și economice alături de protejarea infrastructurii critice, precum și cerința de securizare a democrațiilor noastre și a proceselor electorale de la nivelul UE și de la nivel național, accesul la informații credibile și la mass-media libere și independente în întreaga Uniune. Și poate cea mai interesantă este prevederea referitoare la generația a patra de reziliență societală din care se poate reține **nevoia de anticipare – Foresight**, ca element pentru a prevedea forma crizelor ce urmează să vină, pregătirea pentru a reacționa în fața acestora indiferent de scenariu.

Desigur că există și alte documente mai recente în acest domeniu. Dar ele sunt mai degrabă rezultat al „**artei cu intenție**”, de a valida politicile UE, cum este cazul **Raportului Strategic vizând maparea cursului către o Europă mai rezilientă**²⁶, care include nevoia unei monitorizări strânse a progreselor rezilienței societale, studiile prospective necesare, dar menține reziliența în strictă legătură cu vulnerabilitățile – deci aceeași abordare de legare de securitate strict a rezilienței, nu de calitatea guvernabilității și buneii guvernări a unei societăți. Tratarea se face pe patru dimensiuni, nu integrat, iar concluziile impun politicile de digitalizare, transformare energetică și autonomie strategică a UE, în varianta franceză.

Interesantă este abordarea Declarației Strategice UE-NATO, din ianuarie 2023²⁷, care menține, la Articolul 11, referirea la **terorism** (contra-terorism), **amenințare hibridă și cibernetică, infrastructură critică** – maritimă și spațiu plus mobilitate militară, în timp ce Articolul 12 include temele rezilienței - protecția infrastructurilor critice (explicit), tehnologii emergente și disruptive, spațiu, implicațiile securitare ale schimbărilor climatice, manipularea și interferența străină în informații.

În ceea ce privește Conceptul strategic NATO 2022, există 12 mențiuni privitoare la reziliență, definită triplu, ca salvagardare a **națiunilor, societăților și valorilor comune** – sub haina unei reziliențe naționale și colective. Ca și în cazul

rezilienței stratificate, promovate de Alianță încă din 2015²⁸, se încearcă o sinergie de termeni, concepte și, mai ales, priorități, odată ce reziliența aliată este asociată rezilienței naționale – altfel corect, având în vedere că **reziliența rămâne un atribut național**²⁹, potrivit Articolului 3 din Tratatul de la Washington (NATO având aici doar rol de sprijin și de generator de criterii); din acest punct de vedere, adăugând și amestecând reziliența națiunilor, reziliența societală și reziliența democratică, care nu sunt întotdeauna sinonime, Conceptul ar putea crea probleme de opțiuni de prioritizare, neprecizate în textul acestuia.

Conceptul strategic al Alianței este mult mai relevant în privința **componentelor rezilienței** – referitoare, din nou, strict la amenințări și privită securitar: testarea și exploatarea de către competitorii strategici a deschiderii, interconectării și digitalizării națiunilor noastre; interferența în procesele și instituțiile democratice, ținând securitatea cetățenilor noștri prin tactici hibride; activități malițioase în spațiu cosmic și în spațiul cibernetic; promovarea dezinformării; instrumentalizarea migrației; manipularea furnizărilor de resurse energetice; coerciție economică; eforturi deliberate de subminare a ordinii internaționale multilaterale bazate pe reguli; promovarea modelelor autoritare de guvernare.

În fine, **Declarația finală a Summitului NATO de la Vilnius**³⁰ are 17 referiri la

reziliență și articolul 61 dedicat în întregime. Aceleași formulări din Conceptul Strategic vizează sinergia rezilienței naționale și aliata (colective), dar articolul menționează explicit **responsabilitatea națională privind reziliența** (și un angajament colectiv potrivit Articolului 3 al Tratatului de la Washington). Documentul menționează Obiectivele de Reziliență Aliate 2023, ca dezvoltare a Angajamentelor Întărite de Reziliență 2021³¹.

Reziliența este menținută în spațiul asigurării continuității guvernării și a serviciilor esențiale pentru populație și a respectării angajamentului sprijinului civil pentru operații militare pe timp de pace, în criză sau conflict. Avem referiri, în continuare, la vulnerabilități și dependențe (o noutate) strategice, inclusiv în ceea ce privește infrastructura critică, lanțurile de aprovizionare și sistemele de sănătate. De asemenea, comunicatul final al summit-ului menționează responsabilitatea statelor membre pentru reziliența societală, fără alte detalii.

Nici ultima **evaluare a grupului de lucru UE-NATO pe reziliență**³² nu conține vreo referire la intangibilele în război, singurele elemente care ar putea duce în acea direcție de dezvoltare fiind relația civil-militar și susținerea civilă a efortului militar în război sau în criză, respectiv întărirea rezilienței societale, neprecizate, ca atribut al statelor. **Așadar, un domeniu în care este mult de lucru, iar o agendă a intangibilelor ar fi necesar de elaborat cât de curând.**

BIBLIOGRAFIE

1. BAUMAN Zygmunt, *Liquid Modernity*, Polity, 1st edition, 2000, ISBN: 978-0745624105, 240 p.
2. CHIFU Iulian, „Amenințarea reală a războiului de agresiune, de lungă durată, pe scară largă, în Europa”, *Adevărul*, 18.08 2023, la <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/amenintarea-reala-a-razboiului-de-agresiune-de-2292769.html>.
3. CHIFU Iulian, „Constructul și tematica rezilienței stratificate”, în *Infosfera*, nr. 4, 2022.
4. CHIFU Iulian, „Lecțiile conflictului din Ucraina și perspectiva rezilienței societale”, *Infosfera*, nr. 2, 2022, p. 5-12.
5. CHIFU Iulian, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *Societal Security in the Trilateral Region Romania-Ukraine-Republic of Moldova/ Securitate societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova*, ediție bilingvă, Editura Curtea Veche, București, 2008, 320 p, ISBN 978-973-1983-00-4, 320 p.
6. CHIFU Iulian, *Politica lui Putin în Ucraina: războiul distructiv, de uzură, urât, fără obiective, de dragul războiului*, Conferința Strategii XXI, UNAp, 28-30 iunie 2022.
7. CHIFU Iulian, *Războiul de agresiune pe*

- scară largă în Ucraina, în plin secol 21, Editura RAO, București, 2023; volumul 4 din tetralogia Reconfigurarea securității și a Relațiilor Internaționale în Secolul 21, p. 318 și următoarele.
8. CHIFU Iulian, „Războiul hibrid și reziliența societală. Planificarea apărării hibride”, *Infosfera*, nr. 1, 2018, ISSN 2065-3395.
 9. CHIFU Iulian, „Reziliența contemporană: competitivitatea națiunilor, capacitatea statelor și securitate societală”, *Infosfera*, nr. 3, 2022, ISSN 2065-3395.
 10. Chifu Iulian, „Reziliența Strategică: de la stabilitate și prevenție la acțiune pro-activă și adaptabilitate dinamică”, *Gândirea Militară Românească*, 1/2021.
 11. CHIFU Iulian, „Securitatea, capacitatea geopolitică, reziliența societală și politicile publice pentru a o pune în aplicare”, *Buletinul UNAp*, vol. 11, nr. 3, 2022, la <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/1483>.
 12. CHIFU Iulian, Simons Greg, *Rethinking Warfare in the 21-st Century. The Influence and Effects of the Politics, Information and Communication Mix*, Cambridge University Press, 2023, ISBN:9781009355247.
 13. CHIFU Iulian, „Strategii și contra-strategii în confruntarea Rusia-Occident din jurul Ucrainei”, *Infosfera*, nr. 1, 2022, ISSN 2065-3395, p. 3-10.
 14. Consiliul Uniunii Europene, „O Busolă strategică pentru securitate și apărare – Pentru o Uniune Europeană care își protejează cetățenii, valorile și interesele și contribuie la pacea și securitatea internațională”, March 21, 2022, 5, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/ro/pdf>.
 15. European Commission NATO European Council, ‘Joint Declaration on EU-NATO Cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization’, NATO, 1 October 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_210549.htm.
 16. European Commission, *Strategic Foresight Report – Charting the course towards a more resilient Europe*, disponibil la https://commission.europa.eu/system/files/2021-04/strategic_foresight_report_2020_1_0.pdf.
 17. FAULKNER L., Brown K., Quinn T., „Analyzing community resilience as an emergent property of dynamic social-ecological systems”, *Ecology and Society*, vol 23, nr. 1, 2018, <https://doi.org/10.5751/ES-09784-230124>.
 18. FUKUYAMA Francis, *Identity. Contemporary Identity Politics and the Struggle for Recognition*, Profile Books Ltd, Londra, 2018, ISBN 978 178125 9801, 218 p.
 19. GERASYMCHUK Sergiy, *Research Report on the Second Investigation Level. Ukrainian Case*, PRIF - Research Paper, No. II/7-2008, at https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/Ukraine_2_01.pdf.
 20. GOODWIN Robin, Hamama-Raz Yaira, Leshem Elazar, Ben-Ezra Menachem, „National resilience in Ukraine following the 2022 Russian invasion”, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, vol. 85, 1 February 2023, 103487, at <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420922007063>.
 21. EU-NATO Task Force on the Resilience of Critical Infrastructure, Final Assessment Report, June 2023, at https://commission.europa.eu/system/files/2023-06/EU-NATO_Final%20Assessment%20Report%20Digital.pdf.
 22. Joint Research Centre (JRC). *Building a scientific narrative towards a more resilient EU society*. Part 1, A conceptual framework, Publications Office. European Commission (2017), <https://data.europa.eu/doi/10.2760/635528>.
 23. NATO, „NATO 2022 Strategic Concept (in English, French and Other Languages)”, NATO, data accesării 11 iulie 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_210907.htm.
 24. NATO, *Resilience, civil preparedness and Article 3*, 2 august 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm.
 25. NATO, *Secretary General Annual Report 2021*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_193590.htm?selectedLocale=en.
 26. NATO, *Strengthen Resilience Commitments*, 14 June 2021, at https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185340.htm.
 27. NATO, *Vilnius Summit Communiqué*, 11 iulie 2023, la https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm.
 28. *Resilience, a core element of collective defense*, document al NATO la <https://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/nato-defence-cyber-resilience/EN/index.htm>.
 29. TALEB Nicholas Nassim, *Antifragil*, Editura Curtea Veche, 2014, ISBN 978-606-588-702-2, 545 p.

- ¹ NATO, *Secretary General Annual Report 2021*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_193590.htm?selectedLocale=en.
- ² Iulian Chifu, Greg Simons, *Rethinking Warfare in the 21-st Century. The Influence and Effects of the Politics, Information and Communication Mix*, 2023, Cambridge University Press, 2023, ISBN:9781009355247.
- ³ EU-NATO Task Force on the Resilience of Critical Infrastructure, Final Assessment Report, June 2023, at https://commission.europa.eu/system/files/2023-06/EU-NATO_Final%20Assessment%20Report%20Digital.pdf.
- ⁴ Faulkner L., Brown K., Quinn T., "Analyzing community resilience as an emergent property of dynamic social-ecological systems", *Ecology and Society*, vol. 23, nr. 1, 2018, <https://doi.org/10.5751/ES-09784-230124>.
- ⁵ Robin Goodwin, Yaira Hamama-Raz, Elazar Leshem, Menachem Ben-Ezra, "National resilience in Ukraine following the 2022 Russian invasion", *International Journal of Disaster Risk Reduction*, vol. 85, nr. 1, February 2023, 103487, at <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420922007063>.
- ⁶ Iulian Chifu, Greg Simons, *Op. cit.*
- ⁷ Faulkner L., Brown K., Quinn T., *Op. cit.*
- ⁸ Vezi opera citată mai sus (Faulkner L.) și Joint Research Centre (JRC), *Building a scientific narrative towards a more resilient EU society*, Part 1, A conceptual framework, Publications Office, European Commission, 2017, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/635528>.
- ⁹ Idem 7 și 8.
- ¹⁰ *Resilience, a core element of collective defense*, document al NATO la <https://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/nato-defence-cyber-resilience/EN/index.htm>.
- ¹¹ Iulian Chifu, „Securitatea, capacitatea geopolitică, reziliența societală și politicile publice pentru a o pune în aplicare”, *Buletinul UNAp*, vol. 11, nr. 3, 2022, la <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/1483>; Iulian Chifu, „Războiul hibrid și reziliența societală. Planificarea apărării hibride”, *Revista Infosfera*, vol. X, nr.1, 2018, ISSN 2065-3395, p. 23-30; Iulian Chifu, „Reziliența contemporană: competitivitatea națiunilor, capabilitatea statelor și securitate societală”, *Revista Infosfera*, vol. XIV, nr. 3, 2022, ISSN 2065-3395; Iulian Chifu, „Lecțiile conflictului din Ucraina și perspectiva rezilienței societale”, *Revista Infosfera*, vol. XIV, nr. 2, 2022, ISSN 2065-3395, p. 5-13.
- ¹² Alți autori identifică cinci dimensiuni – vezi Joint Research Centre (JRC), *Op.cit.*: prima este individual-centrică; a doua dinamică, flexibilă versus stabilă; a treia - de sistem; a patra - pe principiul subsidiarității/dezvoltarea rezilienței părților sistemului; a cincea - legată de perspectiva din viitor a crizelor ce vor veni.
- ¹³ Iulian Chifu, „Reziliența Strategică: de la stabilitate și prevenție la acțiune pro-activă și adaptabilitate dinamică”, *Gândirea Militară Românească*, nr. 1, 2021, pp. 10-21.
- ¹⁴ Faulkner L., Brown K., Quinn T., *Op.cit.*
- ¹⁵ Sergiy Gerasymchuk, *Research Report on the Second Investigation Level. Ukrainian Case*, PRIF - Research Paper, No. II/7-2008, at https://www.hsfr.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/Ukraine_2_01.pdf.
- ¹⁶ Bauman Zygmunt, *Liquid Modernity*, Polity, 1st edition, 2000, ISBN: 978-0745624105, 240 p.
- ¹⁷ Taleb Nicholas Nassim, *Antifragil*, Editura Curtea Veche, 2014, ISBN 978-606-588-702-2, 545 p.
- ¹⁸ Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *Societal Security in the Trilateral Region Romania-Ukraine-Republic of Moldova/Securitate societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova*, ediție bilingvă, Editura Curtea Veche, București, 2008, 320 p, ISBN 978-973-1983-00-4, 320 p.
- ¹⁹ Faulkner L., Brown K., Quinn T., *Op.cit.*
- ²⁰ Joint Research Centre (JRC), *Op.cit.*
- ²¹ Iulian Chifu, *Războiul de agresiune pe scară largă în Ucraina, în plin secol 21*, Editura RAO, București, 2023; volumul 4 din tetralogia Reconfigurarea securității și a Relațiilor Internaționale în Secolul 21, p. 318 și următoarele.
- ²² Fukuyama Francis, *Identity. Contemporary Identity Politics and the Struggle for Recognition*, Profile Books Ltd, Londra, 2018, ISBN 978 178125 9801, 218 p.
- ²³ Iulian Chifu, „Lecțiile Ucrainei și perspectiva rezilienței societale”, *Infosfera*, nr. 2/2022, ISSN 2065-3395, pp. 5-12; Iulian Chifu, „Strategii și contra-strategii în confruntarea Rusia-Occident din jurul Ucrainei”, *Infosfera*, nr. 1/2022, ISSN 2065-3395, pp. 3-10; Iulian Chifu, *Politica lui Putin în Ucraina: războiul distructiv, de uzură, urât, fără obiective, de dragul războiului*, Conferința Strategii XXI, UNAp, 28-30 iunie 2022.
- ²⁴ Iulian Chifu, *Amenințarea reală a războiului de agresiune, de lungă durată, pe scară largă, în Europa*, Adevărul, 18.08 2023, la <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/amenintarea-reala-a-razboiului-de-agresiune-de-2292769.html>.
- ²⁵ Consiliul Uniunii Europene, „O Busolă strategică pentru securitate și apărare – Pentru o Uniune Europeană care își protejează cetățenii, valorile și interesele și contribuie la pacea și securitatea internațională.”, Martie 21, 2022, 5, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/ro/pdf>.
- ²⁶ European Commission, *Strategic Foresight Report – Charting the course towards a more resilient Europe*, disponibil la https://commission.europa.eu/system/files/2021-04/strategic_foresight_report_2020_1_0.pdf.
- ²⁷ European Commission NATO European Council, ‘Joint Declaration on EU-NATO Cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization’, NATO, 1 October 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_210549.htm.
- ²⁸ Iulian Chifu, *Constructul și tematica rezilienței stratificate*, în *Infosfera*, nr 4/2022, p.3-10.
- ²⁹ NATO, „NATO 2022 Strategic Concept (in English, French and Other Languages)”, NATO, data accesării 11 iulie 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_210907.htm.
- ³⁰ NATO, *Vilnius Summit Communiqué*, 11 iulie 2023, la https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm.
- ³¹ NATO, *Strengthen Resilience Commitments*, 14 June 2021, at https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185340.htm.
- ³² NATO, *Resilience, civil preparedness and Article 3*, 2 august 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm.

GEOPOLITICAL LANDMARKS WITH SECURITY IMPLICATIONS

*Dr. Ștefan SĂVULESCU **
*Dr. Lucian IVAN ***

Abstract:

The reconfiguration of global power zones implies rethinking the way international cooperation is carried out, the main trend being the geostrategic competition between Western states with democratic regimes under US coordination and those with autocratic political regimes that will be led by China. This geopolitical realignment of the poles of power will be difficult to achieve, given the geostrategic competition between the two major world powers (the USA and China), against a backdrop of increasing frustration in states that have lost or are about to lose certain privileged positions (e.g. the Russian Federation).

The next period will be characterised by a series of political, social, economic and military crises, which will require a willingness on the part of states to increase their capacity and eagerness to negotiate in order to achieve a stable geostrategic balance that will ultimately lead to overcoming these crises.

Keywords: geopolitics; security; reconfiguration; global order; war in Ukraine.

INTRODUCTION

Russia's illegal and unprovoked war against Ukraine, launched on 24th of February 2022, has caused major disruptions to the European and global security architecture, but the consequences of this act of aggression will reverberate in the geopolitics of the period ahead. The unprovoked war started by the Russian Federation in Ukraine is a turning point in recent human history and has the potential to shape global geopolitical dynamics for a long time to come. From a geopolitical point of view, a major reconfiguration of global power poles is expected, consisting of Western democratic states under the political coordination of the United States of America and autocratic states under the informal leadership of China.

The war provoked by the Russian Federation in Ukraine is a clear evidence of the Kremlin

regime and Vladimir Putin's intentions to recreate the space of power and influence that the former Soviet Union held. In fact, Russian President Vladimir Putin's declared desire is to redefine the spheres of influence held by the Soviet Union, and he has repeatedly stated that the dissolution of the Soviet Union in 1991 was a big strategic mistake for the Russian Federation. In this context, Vladimir Putin has vehemently contested Mikhail Gorbachev's policy of democratising the communist regime ("perestroika") which ultimately led to the break-up of the Soviet Union. Essentially, Putin's autocratic regime needs geostrategic confirmation by expanding its formal and informal sphere of influence in the ex-Soviet area, which he believes will restore the pride of Russians. Although, after the war of aggression against Ukraine has started, the Western states have imposed harsh economic sanctions against the Russian Federation, the effect of which is

* *Autorul este cadru didactic asociat la Colegiul Național de Afaceri Interne din cadrul Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”.*

** *Autorul este cadru didactic asociat la Academia de Studii Economice.*

partial in the sense that the population of the Russian Federation is accustomed to economic deprivation and for a strategic objective such as regaining areas previously controlled by the Soviet Union the population is willing to suffer certain economic constraints. The impact of restrictive measures has also been limited, given the Russian Federation's status as an exporter of resources, mainly energy resources.

In this context, Russia's export of energy resources has been redirected to other countries in great need, mainly China and India, which have taken advantage of Russia's vulnerable position by importing these resources at low prices. Importing energy resources at low prices has allowed both countries, especially China, to produce low-priced products and strengthen their economic position on international markets.

THE MILITARY CONFLICT IN UKRAINE - AN IMPORTANT GEOPOLITICAL TURNING POINT

There were two important events that decisively changed the international relations, implicitly the balance of power in the 20th century, and which related to the present conflict in Ukraine. The first is the Second World War, which, after its end, led to a reorganisation and a significantly changed strategic international environment. After the end of the Second World War, global security institutions were established and strengthened through the increased promotion of multilateralism, the encouragement of global trade, the stabilisation of international financial systems, and the spread and defence of Western democracies.

The main effect after the end of this global military conflict was the creation of an Iron Curtain that separated the two blocs, the capitalist one, dominated by the US, and the communist one, dominated by the Soviet Union. The specific feature of this period was the emergence of the 'Cold War', characterised by the establishment of international relations polarised around the two great antagonistic powers, the USA and the USSR. Although there were tense moments

between the two superpowers (e.g. the Cuban missile crisis of 1962), the conflict did not degenerate into an active (kinetic) phase, with a high-level dialogue and a nuclear arms race that discouraged the opposing side from initiating open conflict. This period was characterised by political and economic spheres of influence that led to the creation of a highly ideologically, geographically and geopolitically defined bipolar world order. From a military point of view, the two world superpowers coagulated the states within their own spheres of influence into two distinct and consolidated military blocs, namely the North Atlantic Alliance and the Warsaw Treaty.

The second geopolitically relevant event was the break-up of the Communist Bloc and the dissolution of the Soviet Union (1991). These events occurred because of excessive bureaucracy and an inefficient economic approach. The US-led Western states succeeded after 1991 in forging ties with the former communist bloc states and integrating many of them into Euro-Atlantic structures, which upset the authorities in Moscow, who said they felt threatened by NATO's eastward expansion.

The military conflict triggered by the Russian Federation in Ukraine is a watershed event in modern history, with Western states adopting a firm policy of condemning the totalitarian regime promoted by Russian President Vladimir Putin. At the same time, Western states have not limited themselves to condemning the Russian regime's unlawful actions, but have imposed severe sanctions on the Russian Federation and directly supported Ukraine with military equipment and technical expertise in the war against the Russian armed forces.

The war in Ukraine is an important moment in recent human history that ended the West's phase of hesitation about how to deal with the new global challenges, as Western states reacted in a united and coherent way to effectively counter the danger posed by the expansionist policy of the Russian Federation. This reveals that the West has understood and learned from the strategic

mistakes that led to the Russian Federation's 2014 seizure of the Crimean Peninsula. Thus, NATO and the EU have understood that a coordinated and coherent response to the danger posed by the autocratic regime in Moscow is necessary, through unconditional support for Ukraine in the face of Russian military aggression.

Also, with the outbreak of the military conflict in Ukraine, the stage of autocratic regimes exploiting the benefits of a liberal international order and simultaneously undermining it has come to an end, leading to a cautious approach by Western states to further promote direct cooperation with the Russian Federation, especially for the sake of obtaining substantial material benefits. Although there is some discontent among business representatives in Western countries about the economic sanctions imposed on the Russian Federation, which have led to the loss of an important market and a drop in profits, decision-makers in NATO and EU member states have been firm in imposing unprecedented sanctions on Russia. Although the Kremlin regime has publicly tried not to acknowledge the negative effects of the sanctions on its economy, they are being felt especially by the population.

In addition to the security crisis, the war in Ukraine has also created an energy crisis in Europe, as Western European countries have almost completely renounced the energy resources supplied by the Russian Federation. This has necessitated a shift to other energy resources which have proved to be more expensive, leading to a sharp increase in the products and services offered on the markets and, consequently, a fall in profit margins and production. In addition to the energy crisis, the war in Ukraine has also generated a deep humanitarian crisis as European countries have had to cope with a massive influx of Ukrainian refugees. In this situation, the solidarity of the EU Member States has been remarkable as they have supported the Ukrainian refugees materially and logistically to cope with the multiple challenges of living in another country, including cultural differences.

The war in Ukraine has also contributed to the deepening effects of the economic crisis, which has resulted in rising inflation and exploding energy and food prices, leading to growing discontent among people in Western countries. If this state of discontent persists, it is possible that nationalist-extremist and sovereigntist currents will grow in Western countries and that a fragile and conflictual security situation will emerge. Alongside these effects, another negative economic effect has been generated by the semiconductor crisis, which has directly affected the automotive and high-tech electronics industries. At the same time, restrictive measures on the grain market by the Russian Federation disrupted the international grain market, which was partially and temporarily resolved by the conclusion of agreements between the Russian Federation and Ukraine, with the direct involvement of Turkey and the UN.

A significant risk factor is induced by nations dissatisfied with the current world order and pessimistic about the liberal international order, as they are more inclined to start a military conflict to achieve their strategic goals. This thesis is based on the argument that *“those dissatisfied nations are more prone to extremist tendencies, tending to initiate economic or even military conflicts in order to satisfy their development needs”*.

In this context, pessimistic nations have an unfavourable view of the future and the leaders of these states are willing to take high-risk decisions, to use military means to achieve their strategic goals and generally believe that they are running out of time because they fear being in an even more unfavourable position in the future. These leaders are therefore intent on short-term gains and leveraging their current power with a justified fear of diminishing influence vis-à-vis other players in the international system. At the same time, the major *“Western powers see this as an opportune moment to achieve a global paradigm shift in the distribution of power exclusively through diplomatic, commercial and economic means”*.

This concept of autocratic nations helps us understand the logic behind the war provoked

by the Russian Federation against Ukraine. The Russian economy is based mainly on the export of goods and energy resources. Through its soft power actions, Russia does not attract nations in its sphere of influence (Kazakhstan, Azerbaijan, etc.), which, as far as possible, prefer the West to a closer relationship with Moscow. This dynamic directly challenges Russia's conception of itself as a main power at world level and affects its global influence.

Therefore, the attack on Ukraine was not the result of intention of NATO's expansion, as the leadership in Moscow has repeatedly and stubbornly claimed in order to have a justification for the invasion of Ukraine. The point stubbornly made by the Moscow authorities was the main reason for Russia to launch the so-called 'special military operation', in reality the invasion of an independent state, namely Ukraine. Moscow's reference to military means was an attempt to quickly and decisively overthrow the Ukrainian power structures, thus sending two signals to states considered to be in its zone of influence. First, it shows other states in the post-Soviet space what can happen if they lessen their close relationship with Russia and intensify their orientation towards Western values. Secondly, the Russian Federation wants to prove to other states that it is a great power, being the heir to the Soviet Union. However, the result achieved by the Russian Federation so far in Ukraine does not lead to the strengthening of the image of the Russian empire, but to its long-term weakening.

Today, the Russian Federation is on the verge of losing its influence in the former Soviet states in the Asian region, which have recently been seeking political and economic allies with Western states or other global powers (e.g. China).

At the same time, the Russian Federation's military failure in Ukraine highlights another aspect of these autocratic powers: ineffective command, lack a culture of mistakes and lack a consolidated system of lessons learned. Despite its greater troop numbers and firepower, the Russian Federation lost the war in the first phase due to poor tactics, lack of commitment

and the failure of its armed forces' supreme command. Totalitarian states, such as the Russian Federation, doesn't have the ability to understand the concept of "lessons learned" and the utility of this important concept in managerial context, because the mentality of Russian citizens is not to admit that they have made mistakes, even though the results are obvious and they prefer to hide these failures, which creates favourable conditions for their endless repetition.

STRENGTHENING CHINA'S ROLE AS A GLOBAL POWER

The People's Republic of China has become a much more assertive, even aggressive, rising power, unhappy with its international status, which Beijing's political leaders say does not match China's level of ambition. This shift is directly linked to China's president, Xi Jinping, who has managed to change policies on two key levels.

Thus, from an economic point of view, China is mainly following a Marxist-Leninist direction, which implies a greater degree of state control in the economy and less orientation towards the market economy. Also, in the field of foreign and security policy, the People's Republic of China follows currently a nationalist approach, modernizing and upgrading its military equipment and placing much greater emphasis on its national interests. Essentially, the political system has become lately more authoritarian and hermetic, and President Xi Jinping has succeeded in removing all legal barriers to limit his power to two terms, "*making it possible to stay in power for the next 20 years*".

The main winner of the conflict provoked by the Russian Federation in Ukraine is, in fact, the People's Republic of China, which has consolidated its role as a global power, to the detriment of Russia, and has managed to prove that it has important negotiating resources both in its relations with the Kremlin authorities and with Western states. The launch of the peace programme in Ukraine, generously' proposed by China, shows its intention to play an important

role at world level when discussing issues of global interest. Whereas after the Second World War China was under the influence of Moscow, today the balance of power has reversed and China dominates its relations with the Russian Federation, its main asset being its unprecedented economic development, including technological development.

In terms of technological development, China has moved rapidly from copying technology from Western companies to creating new technologies through massive investment in education and research. The country field is now producing modern technologies, including in the military. For example, China now has high-performance hypersonic missiles that are technically similar to those produced by the US and the Russian Federation, leading to a strong position in the weapons market. In its relations with the Russian Federation, China has refrained from supplying military equipment and ammunition, the main reason being to avoid possible economic sanctions from the US and the EU. In foreign policy, China is trying to maintain a relatively balanced policy, in the sense that it does not intend to affect trade relations either with the Russian Federation or with Western countries, which are a very important market for Chinese products.

At the same time, Ukraine doesn't represent a strategic objective, the Chinese leaders being more concerned with regional gains (the control over Taiwan). From this point of view, China is currently going through a complicated period in its political relations with the US, Taiwan's main supporter. Although the US-China relationship is politically complicated, relations between the two countries are not seriously affected, given the interest of both sides in maintaining sustainable economic ties.

From strategical point of view, President Xi is pursuing a "dual-circulation" economic strategy, in order to make China's economy self-sufficient, but, at the same time, increase gradually global dependence on Chinese consumer goods. In addition, the fight against Western values such as human rights and democracy, as well as the

liberal way of life, has become one of President Xi's central goals and one he shares with other states with authoritarian and autocratic political regimes, such as the Islamic Republic of Iran or the Russian Federation.

It is therefore not surprising that the People's Republic of China has recently become more assertive including in the military field, by making major investments in research and innovation. In this context, President Xi has ordered the leadership of the Chinese armed forces to obtain all the military means and equipment necessary to take full control of Taiwan by 2027. Although he prefers a diplomatic solution, China's president is intending to resolve the issue by military means as well, but doesn't want to irreparably damage political and economic relations with Western countries, especially with the US and EU member states. Taiwan is not only of ideological value to Beijing, but could also increase China's economic and technological productivity (e.g. in the semiconductor market). At the same time, Taiwan is one of the key strategic military value to the Asia region and control of Taiwan would allow Beijing not only to increase its political and economic influence within "the first island chain", but also to extend its sphere of influence to "the second island chain". By achieving this strategic objective, China could increase pressure on the US and its naval forces operating in this area. *"If China's objective were to be achieved, Washington would lose control of the Philippine Sea, a very important sea route for global trade"*.

Therefore, the security situation regarding Taiwan currently generates the greatest potential for an active military conflict between the US and the People's Republic of China. In this context, it can be argued that the war in Ukraine has sent a serious warning message to China that even supposedly stronger powers can be stymied when the victim of an attack has well-trained armed forces equipped with modern military capabilities. After the Russian Federation's 2014 conquest of the Crimean Peninsula, the Ukrainian armed forces were provided with high-

performance military equipment and military personnel training by specialised forces belonging to NATO member states, mainly the US. At the same time, after the invasion of Ukraine by the Russian armed forces (24 February 2022), the international community has supported and is supporting this country with all the necessary means (material, logistics and training of military personnel).

Also, the war games conducted by the US and Taiwan in recent times have highlighted “*that although a conventional war would have devastating effects for all sides, China will lose this war in almost all scenarios considered*”.

MEDIUM AND LONG-TERM SOLUTIONS TO STABILISE THE GLOBAL GEOPOLITICAL SITUATION

In order to rebalance the geopolitical situation at global level, democratic states will have to identify viable and pragmatic solutions to reconfigure a new global order based on the sharing of common democratic values. The realisation of a new world order is likely to be achieved in the wake of global crises, and the security situation generated by the conflict in Ukraine and its economic and social effects create favourable conditions for triggering this broad process of reconfiguration of the world order.

In conclusion, the conflict in Ukraine is a good opportunity for democratic states to strengthen solidarity, identify common strategic objectives and concentrate on the most important issues that can have a global impact. These issues are currently: the destabilising global effects of autocratic political regimes; climate change and energy security; global supply chains and securing access to strategic markets and resources. “*Today, the test of the effectiveness of Western democratic states lies in their ability to identify and implement solutions to successfully address these problems.*”

According to Daalder and Lindsay, “*the answer could be the creation of a G-12, i.e. closer and more formal cooperation between Canada,*

France, Germany, Italy, Japan, the UK, the US, plus Australia, New Zealand, South Korea, the EU and NATO”. In this context, the US should seek close cooperation and consultation with other democratic states with which it shares common values. The other countries, primarily the EU Member States, will instead have to increase their contribution to supporting these common endeavours and should not rely solely on the US to solve all global problems.

This means that these states must increase their military capabilities by investing more than 2% of GDP and strengthen the interoperability of their armed forces. Thus, Western states need to better coordinate their foreign and internal policies, consolidating their economic ties and expand public structures.

In this context, there is a risk that this overly offensive Western coordination effort, which deliberately excludes actors such as India, China or Russia, could encourage these states to create a strong counter-alliance. In conclusion, it is important to reshape the relationship with these countries by following US Secretary of State Antony Blinken’s proposal of how to deal with China: “*competitive when it should be, collaborative when it can be, and adversarial when it must be*”.

However, Russia’s and China’s capacities to create a counter-alliance are limited given that they lack the soft-power to engage other states, “*both of which are dependent on the global political economy dominated by Western states*”. At the same time, both states have their own strategic adversities and divergent points of view that inhibit the development of a very good relationship. Also, it will be important for the Western countries to involve the “Global South” in efforts to rebuild the global order, and it will be necessary to rethink its economic contributions and integrate the states concerned more deeply into global governance structures on fairer terms. At the same time, “*Western democracies cannot afford to lose these states to Russia and China and their concepts of a new world order*”.

REGIONALISATION VS. GLOBALISATION

The current global trend is regionalisation, which will gradually replace globalisation, and governments will strengthen their control and influence over strategic industries and markets, with a focus on the defence industry. In this context, states have started to rethink their position towards strategic industries and markets, with the aim of progressively increasing military spending, strengthen strategic alliances, energy security and climate change and ensuring global supply chains.

Although climate change is one of the most important challenges, states doesn't have the willingness to take firm actions in order to reduce significantly the carbon emissions and slow down or reverse global warming, citing various reasons, but the real reason is the unwillingness of big companies in polluting industries to significantly reduce their profits.

The military conflict in Ukraine has demonstrated once again that Western states are still dependent on fossil fuel resources, which makes them vulnerable if a state like the Russian Federation no longer provides the necessary quantities of energy resources needed to sustain the demand of industry in these states. In this context, we highlight the situation of EU Member States that have been forced to take measures to reopen polluting fossil fuel-based energy units (e.g. coal). In this context, measures have been taken at EU level to extend deadlines for the use of fossil fuels by EU Member States. "*The future of energy markets will therefore be one of greater state control and influence*".

At the same time, the military conflict in Ukraine will affect the phenomenon of globalisation by reinforcing the regionalisation trend. Already before the war, states focused on regional ties and not so much on global ones. In the context, states mostly traded within their regions and not so much to other geographically more distant regions, and moving goods around the world is longer and more costly than moving

them around the neighbourhood. This trend is also driven by changes in supply and logistics chains, in that international transport and logistics costs have increased amid rising global demand for products.

Countries will invest in and subsidise strategic industries, services and products manufactured domestically or in neighbouring countries. This observation is consistent with the thesis that the West will remain more united and perhaps reorganise itself to reshape the new global order based on a greater degree of autonomy.

SOCIAL POLARISATION AND RIGHT-WING EXTREMISM

The West's reorganisation of the global order is not a *sine qua non* given that democratic world are not only confronted with authoritarian countries that put in danger the global order, but also with internal challenges that make it difficult to act decisively to achieve this strategic goals. Political, military and economic power cannot fully guarantee decisive action to change the world order without strong support from society as a whole. "These Western and democratic powers depend essentially on social stability and the degree of cohesion of society."

The COVID-19 pandemic followed by the war in Ukraine are having a negative effect on Western economies and therefore on society as a whole. Today, the social cohesion of our societies is posed in danger by these events, although this trend existed even before the onset of these systemic crises. The extreme increase in political polarisation, the inability of politicians to find common ground and compromise on political issues, high rates of inflation affecting in particular the disadvantaged/vulnerable social classes, and growing dissatisfaction with administrative authorities and political parties, all threaten the solidarity and cohesion of democratic societies.

The Russian Federation and other states with authoritarian regimes exploit these societal

divides in order to damage democratic states from within. This influence is carried out in close cooperation with populist and far-right parties in these countries (e.g. the Freedom Party in Austria, MAGA Republicans in the USA, the Northern League in Italy). These populist parties with radical views share basic beliefs with revisionist states such as the Russian Federation, such as how to reorganise the international system according to autocratic and dictatorial principles based on the unjustified use of force. These parties are vehemently opposed to regional integration, transnational governance and free international trade. Typically, these nationalist ideological formations are sovereigntist and consider the nation and its citizens above a more liberal approach of statehood. *”Members of these nationalist parties are avowed adherents of traditional values and oppose definitely to liberal societies, open and more tolerant conceptions of partnership and marriage.”*

Sovereigntist ideological forces will take advantage of the accumulated discontent in society to gain power and impose their own values and ideas on society and the economy. The period we are going through, characterised by the overlapping crises, favours the growth of nationalist-populist currents in democratic societies, amidst the increasing distrust of the population in state institutions, amidst the failure of social and economic policies.

At present, the image of the Russian Federation as a so-called global promoter of conservative values is seriously damaged by the war that has been provoked without any real motivation in Ukraine. However, the culture wars, which largely favour the rise of populist and far-right parties, have not yet ended and are still ongoing. For example, the MAGA Republicans in the US are still rising in opinion polls, and although Brazil’s radical right-wing President Jair Bolsonaro left the country in a hurry shortly before his successor was sworn in, his followers continue to fight for the policies he promotes.

In order for Western democratic states to be able to efficiently counter this phenomenon of right-wing extremism, it is necessary to have coordinated measures and to allocate sufficient resources to raise the standard of living of the population.

CONCLUSIONS

There is currently a global dichotomy between Western democracies interested in stabilising the liberal international order and autocracies interested in maintaining and developing their spheres of influence, and these divisions are likely to become more pronounced in the coming period amid the lack of willingness for dialogue on the part of states with autocratic regimes. At global level, the approach of democratic states to international law differs radically from that of autocratic states, which will not lead to agreement on how to approach international relations any time soon. An important aspect of reaching such an agreement can be achieved by bringing representatives of the USA and China to the negotiating table, as representatives of the two currents (democratic vs. autocratic).

In this context, Romania must consistently maintain the Euro-Atlantic line, with a view to consolidate democracy and preserve democratic values and correct constitutional benchmarks. At the same time, Romania’s EU and NATO membership offers extensive security guarantees. However, it is necessary to take measures at national level to strengthen national security by developing military capabilities and subsequently the defence industry.

Romania must also continue to develop its strategic partnership with the US and its privileged relations with EU and NATO member states, and pursue its policy of strengthening the security system in the Wider Black Sea Region. At the same time, it is necessary to reach a consensus at national level on the major problems facing our country in the context of the continuing military conflict in Ukraine.

BIBLIOGRAPHY

1. ACHARYA Amitav, "Hierarchies of Weakness: The Social Divisions That Hold Countries Back", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, 2022, p.74–82.
2. BORDOFF Jason and Meghan L. O’Sullivan, "The New Energy Order: How Governments Will Transform Energy Markets", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, 2022, p. 131–144.
3. BUSTINDUY Pablo, "A Populist Foreign Policy? The Impact of the Trump Presidency on the Transatlantic Relation", *International Studies*, vol. 59, no.1, 2022, online first: 1–15. <https://doi.org/10.1177/00208817221085423>.
4. CANCIAN F. Mark, Matthew Cancian and Eric Heginbotham, *The First Battle of the Next War: Wargaming a Chinese Invasion of Taiwan*, Washington DC, Center for Strategic & International Studies, 2023.
5. CHRYSOGELOS Angelos - Stylianos, "Undermining the West from within: European populists, the US and Russia", *European View*, vol. 9, December 2010, 267–277, <https://doi.org/10.1007/s12290-010-0135-1>.
6. DAALDER H. Ivo, James M. Lindsay, "Last Best Hope: The West’s Final Chance to Build a Better World Order", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 44, 2022, p. 120–130.
7. DREZNER W. Daniel, "The Perils of Pessimism: Why Anxious Nations Are Dangerous Nations", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, 2022, p. 34–43.
8. FOROOHAR Rana, "After Neoliberalism: All Economics Is Local", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 6, 2022, p. 134–145.
9. FREEDMAN Lawrence, "Why War Fails: Russia’s Invasion of Ukraine and the Limits of Military Power", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, 2022, p. 10–23.
10. IKENBERRY G. John, "Why American Power Endures: The U.S.-Led Order Isn’t in Decline", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 6, 2022, p. 56–73.
11. JENNE K. Erin, "Populism, nationalism and revisionist foreign policy", *International Affairs*, vol. 91, no. 2, 2021, p. 323–44. <https://doi.org/10.1093/ia/iiaa230>.
12. JONES Claire, "European companies forced to take a closer look at supply chains", *Financial Times*, no. 20, September 2022, <https://www.ft.com/content/9eb90a4f-2a97-4db4-b010-17b48c391ff6>.
13. KENDALL-TAYLOR Andrea, Michael Kofman, "Russia’s Dangerous Decline: The Kremlin Won’t Go Down Without a Fight", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 6, 2022, p. 22–35.
14. MAZARR J. Michael, "What Makes a Power Great: The Real Drivers of Rise and Fall", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, 2022, p. 52–63.
15. O’NEIL K. Shannon, "The Myth of the Global: Why Regional Ties Win the Day", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, 2022, p. 158–169.
16. REPNIKOVA Maria, "The Balance of Soft Power: The American and Chinese Quests to Win Hearts and Minds", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, 2022, p. 44–51.
17. RITTENHOUSE Green Brendan, Caitlin Talmadge, "The Consequences of Conquest: Why Indo-Pacific Power Hinges on Taiwan", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, 2022, p. 97–106.
18. RUDD Kevin, "The World According to Xi Jinping: What China’s Ideologue in Chief Really Beliefs", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 6, 2022, p. 8–21.
19. SCHWELLER L. Randall, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back", *International Security*, vol. 19, no. 1, 1994, p. 72–107, <https://doi.org/10.2307/2539149>.
20. VERBEEK Bertjan, Andrej Zaslove, "Populism and Foreign Policy", *The Oxford Handbook of Populism* (edited by Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo and Pierre Ostiguy), Oxford, Oxford University Press, 2017, p. 489–514.
21. ZELIKOW Philip, "The Hollow Order: Rebuilding an International System That Works", *Foreign Affairs*, vol. 101, no. 4, p. 107–119.

PERSPECTIVE PRIVIND ARHITECTURA DE SECURITATE EUROPEANĂ POST-SUMMIT-UL NATO DE LA VILNIUS

Ioana BURLAN*

Abstract:

Forced by the February 24th 2022 Russian invasion in Ukraine, NATO is repositioning itself around its core founding task of collective security, against an overtly expansionist Russia, which brutally put its intentions into practice. The allied political and military decision-makers have pushed through measures aimed at consolidating NATO deterrence and defence posture as well as increase defence expenditures, in view of acquiring the capabilities required to face the Russian threat, coupled with strengthening the resilience of the defence industry, an issue that became a must, amid the perspective of a long-term conflict.

During the recent NATO Summit in Vilnius, allied nations adopted new regional advanced defence plans, the most significant revamping of the deterrence and defence posture after the end of the Cold War, with a long-term impact on the European security.

Keywords: NATO; Russia; deterrence; defence; security; „deterrence by denial”; advanced defence.

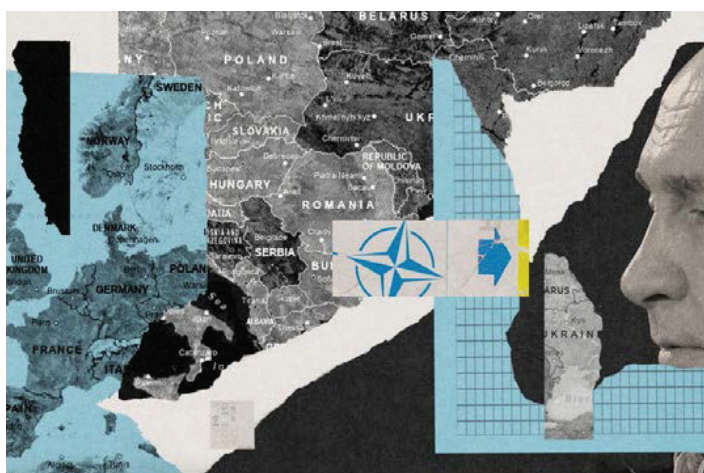
CONTEXTUL STRATEGIC POST-INVAZIA RUSĂ ÎN UCRAINA - NATO ÎNCOTRO?

Situația de criză generată de războiul din Ucraina a condus la o schimbare dramatică a echilibrului de securitate din Europa, marcând reîntoarcerea la epoca utilizării discreționare a instrumentului militar de putere și prima confruntare militară majoră în cadrul unui mediu internațional de securitate care traversează o „eră a incertitudinii”, odată cu exacerbarea competiției strategice și tranziția către un sistem multipolar.

Chiar dacă agresiunea F.Ruse nu vizează direct un stat membru NATO, în contextul implicării indirecte a Alianței

Nord-Atlantice, prin furnizarea de sprijin politic și militar Ucrainei, posibilitatea extinderii conflictului este un scenariu care nu poate fi ignorat.

„In a nutshell”, după declanșarea invaziei ruse din 24 februarie 2022, NATO se reîntoarce

* Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

la misiunea sa fondatoare – de asigurare a securității colective – în fața unei F.Ruse cu intenții expansioniste materializate. Agresiunea rusă din Ucraina a determinat state tradițional neutre, precum Finlanda și Suedia, să caute protecția suplimentară asigurată de apartenența la NATO, în timp ce oferirea de garanții extinse de securitate Kievului este un subiect central pe agenda organizației, cu poziționări în cadru aliat care merg de la obiectivul maximal de primire a Ucrainei în NATO până la a oferi țării vecine României un parteneriat de securitate similar celui dintre Israel și SUA, care să permită accesul Kievului la sisteme avansate de luptă și cantități suficiente de armament și muniție pentru asigurarea securității în fața agresorului rus¹.

Comparația cu perioada Războiului Rece este, cu siguranță, una la îndemână, însă mediul strategic global în cadrul căruia NATO continuă să funcționeze, ca organizație cu valențe de securitate, este unul diferit. F.Rusă, deși reprezintă principala amenințare militară directă, constituie doar una dintre provocările la adresa Alianței Nord-Atlantice, având în vedere următoarele:

- state precum R.P.Chineză și Iran influențează direct securitatea europeană;

- proliferarea grupărilor teroriste în vecinătatea sudică a NATO și UE, cu precădere în Africa, potențează riscurile asimetrice la adresa Europei;

- ascensiunea puterilor emergente din Sudul Global reduce capacitatea Occidentului de modelare a mediului internațional în favoarea propriilor interese;

- modul de ducere a luptei a suferit schimbări importante, generate de utilizarea noilor tehnologii în domeniul militar, multiplicarea mediilor de luptă și creșterea numărului de actori în mediul de operare;

- după cum a evidențiat revolta internă condusă de compania privată de securitate Wagner, F.Rusă este mai puțin stabilă și predictibilă decât URSS-ul (dar dispune, în continuare, de arsenal nuclear), ceea ce, pentru planificarea apărării în cadru aliat, echivalează cu un set diferit de dileme și incertitudini față de perioada sovietică².

SUMMIT-UL NATO DE LA VILNIUS – REGÂNDIREA APĂRĂRII EUROPENE

Deși subiectele care au captat, în mare măsură, atenția opiniei publice pe timpul Summit-ului NATO de la Vilnius (11-12 iulie a.c.) s-au referit la situația Ucrainei (acordarea unor garanții de securitate credibile și dezamăgirea Kievului legată de neacordarea statutului de membru³) și la decizia Turciei de a nu se mai opune accederii Suediei în NATO, reuniunea a transmis semnale încurajatoare legate de consolidarea apărării europene prin măsuri de întărire a rezilienței și a securității infrastructurii critice, precum și prin cooperarea cu sectorul privat și industria de apărare pentru dinamizarea procesului de achiziții și producție în domeniul apărării⁴.

Mai mult decât atât, putem vorbi de o veritabilă „*revoluție tăcută*” pe timpul Summit-ului de la Vilnius, prin prisma deciziilor care prefigurează o nouă arhitectură de securitate europeană post-24 februarie 2022, legate cu precădere de două aspecte:

a) Evaluarea de etapă a implementării măsurilor agreeate de aliați la Summit-ul de la Madrid (28-30.06.2022) privind Noul Model de Forțe al NATO, creșterea cheltuielilor pentru apărare și investiții în domeniul noilor tehnologii⁵.

b) Aprobarea noilor planuri de apărare regională. Acestea reprezintă cea mai semnificativă modificare a posturii de descurajare și apărare la nivel aliat, după încheierea Războiului Rece, și vor avea consecințe pe termen lung asupra securității europene. În conformitate cu noile planuri, NATO va dispune de 300.000 de militari, gata de dislocare pe flancul estic în 30 de zile⁶. Noile planuri evidențiază, în fapt, o schimbare de paradigmă la nivel strategic privind descurajarea pe flancul estic – de la o strategie de “*deterrence by punishment*”, respectiv represalii la adresa Moscovei în situația în care ocupă teritoriile NATO (de exemplu, o incursiune împotriva statelor baltice), la o strategie de “*deterrence by denial*”,

respectiv apărare avansată prin consolidarea dispozitivului aliat pe flancul estic (care să nu permită F.Ruse să ocupe teritoriu aliat).

În sprijinul acestei schimbări de paradigmă, NATO dispune de opt grupuri de luptă multinaționale pe flancul estic, fiecare dintre acestea cu o națiune lider care asigură majoritatea forțelor, precum SUA în Polonia, Germania în Lituania, Canada în Letonia, Marea Britanie în Estonia și Franța în România, în timp ce alte națiuni contribuie cu forțe și echipamente de dimensiuni mai reduse⁷.

Din punct de vedere geografic, planurile sunt concepute pe trei regiuni: unul pentru nord – acoperă Atlanticul și zona arctică europeană; unul pentru centru – acoperă regiunea baltică și Europa Centrală până la Alpi; și unul pentru sud – acoperă Mediterana și Regiunea Mării Negre (RMN). Există, de asemenea, sub-planuri pe domenii pentru spațiu, operații cibernetice și forțe speciale. În mod deloc surprinzător, F.Rusă se află în centrul acestor planuri, dar nu este singurul potențial adversar vizat. Astfel, în planul pentru zona Sud sunt luate în considerare ca potențiale amenințări atât F.Rusă, cât și grupările extremist-teroriste⁸.

În ultimele luni, SUA, Germania și M.Britanie au desfășurat exerciții menite să testeze gradul de pregătire și capacitatea de a augmenta capacitățile dislocate în Polonia, Lituania și Estonia, de la nivel batalion la nivel brigadă, iar în curând Italia va efectua probabil un test similar cu forțele proprii dislocate în Bulgaria. Anunțul recent al Germaniei că va asigura o prezență permanentă de 4.000 de militari pe teritoriul lituanian reprezintă un angajament fără precedent pentru Berlin, în mod tradițional precaut în ceea ce privește participarea la misiuni de securitate colectivă pe teritoriul european, și adoptarea unei abordări „hardcore” în relația cu Moscova. În același timp, exercițiile la nivel aliat devin tot mai complexe și implică tot mai multe forțe, echivalând cu veritabile „pregătiri pentru

război”. Astfel, cel mai mare exercițiu din ultimele decenii, „Steadfast Jupiter“, este programat să se desfășoare către sfârșitul acestui an⁹.

Noile planuri regionale stabilesc, de asemenea, priorități în ceea ce privește achizițiile și investițiile în domeniul apărării. Lupta globală împotriva terorismului, declanșată după atentatele din 11 septembrie 2001, a condus la prioritizarea dezvoltării de capacități necesare pentru stabilizarea unor state generatoare de riscuri asimetrice, precum Afganistanul și Irakul, în timp ce contextul de securitate actual presupune re-prioritizarea sarcinii de bază (*core task*) a NATO, respectiv apărarea colectivă. În context, prioritățile imediate ale NATO în materie de capacități devin următoarele:

- forțe terestre gata de luptă permanent;
- brigăzi blindate dotate cu armament greu;
- sisteme de apărare anti-aeriană și anti-rachetă integrate, capabile să protejeze forțe aflate în mișcare;
- putere de lovire de la distanță, precum cea asigurată de sisteme de artilerie și lansatoare de rachete;
- capacități ISR care să asigure cunoașterea integrată a câmpului de luptă și avertizarea timpurie privind orice acțiune ostilă a forțelor ruse;
- capacități logistice care să asigure, prin aprovizionare adecvată, mobilitatea unor formațiuni de luptă de mari dimensiuni¹⁰.

Pe fondul dificultăților întâmpinate de aliații europeni în a asigura necesarul de forțe și mijloace pentru susținerea efortului de război al Kievului și o descurajare credibilă, prin capacitatea de a asigura o apărare agilă împotriva unui potențial agresor, pe linii extinse de front, asistăm la o „revenire în forță” a SUA pe continentul european¹¹. Implicarea masivă a Washingtonului în criza ucraineană, secondat îndeaproape de Marea Britanie, aduce însă în discuție „adevăruri incomode” legate de faptul că, în cadrul relației transatlantice, SUA este un aliat de neînlocuit, dar prezența sa extinsă și de lungă durată în Europa

nu este garantată. În prezent, Administrația Biden identifică F.Rusă drept o amenințare serioasă, prezența militară a SUA în Europa este în creștere, iar un consens bipartizan în Congres este dispus să finanțeze opțiunea strategică a actualei administrații în relația cu F.Rusă și în ceea ce privește rolul asumat de SUA în NATO, inclusiv prin măsuri de întărire a posturii de descurajare și apărare în regiunea Mării Negre¹².

Se pune, însă, întrebarea ce se va întâmpla dacă SUA este distrasă de o criză în relația cu R.P.Chineză sau dacă un viitor președinte decide că o confruntare cu F.Rusă, ca mare putere nucleară, este prea riscantă¹³. Mai mult decât atât, „*fereastra de oportunitate*” de care dispun aliații europeni (de consolidare a descurajării și apărării, în baza deciziilor adoptate la reuniunile NATO de la Madrid și Vilnius) este una limitată în timp. Deși SUA nu se va retrage total din Europa („*SUA va avea întotdeauna o valiză în Europa*”), cel puțin pe termen mediu este probabilă o reorientare a interesului strategic și a capabilităților către Indo-Pacific.

Consolidarea posturii aliate în fața amenințării ruse este cu atât mai necesară cu cât, în pofida problemelor cu care se confruntă Moscova pe frontul din Ucraina, F.Rusă va rămâne principala provocare de securitate pe termen mediu-lung pentru aliații europeni, prin potențialul de amenințare în multiple domenii (militar, economic/energetic, cibernetic, informațional) pe care aceasta îl deține.

Invadarea Ucrainei a evidențiat intenția clară a Moscovei de a utiliza *in extenso* instrumentul militar și amenințarea nucleară pentru a-și realiza obiectivele de stat. În privința capabilităților, în pofida problemelor economice cauzate de regimul de sancțiuni impuse de Occident după invadarea Ucrainei și a pierderilor de tehnică și personal pe timpul campaniei din Ucraina, resursele naturale considerabile ale F.Ruse și baza sa industrială, coroborate cu cererea globală de energie din surse fosile, cereale, armament și forțe private de securitate, precum și parteneriatul strategic cu

Beijingul, previn colapsul economic și izolarea F.Ruse în plan internațional. Din punct de vedere militar, țării dispune încă de cel mai mare arsenal nuclear la nivel global, forțe terestre de mari dimensiuni, precum și un stoc considerabil de rachete. Mai mult decât atât, donațiile de armament occidental către Ucraina oferă armatei ruse oportunitatea de a studia și a-și perfecționa măsurile de răspuns la sistemele de armament ale statelor NATO.

În pofida pierderilor curente pe frontul din Ucraina, armata rusă câștigă experiență reală de luptă și are capacitatea de a-și reface capabilitățile într-un interval, estimat de unii experți NATO, de la trei la șapte ani¹⁴. Totodată, dispune în continuare de capabilități semnificative în domeniile aviației strategice și dotării cu submarine, precum și de o capacitate ridicată de luptă în mediul submarin, care îi poate permite să lovească infrastructura critică (cabluri, conducte).

În context, măsurile adoptate la Summit-ul de la Vilnius oferă o „*fereastră de oportunitate*” critică pentru NATO de a dezvolta capabilități pentru un potențial conflict militar, conexe cu următoarele cerințe: re-tehnologizarea și re-echiparea armatelor europene; revigorarea industriilor de apărare capabile să furnizeze armament și muniție pentru un eventual conflict prelungit; promovarea unor TTP-uri specifice războiului convențional, de la amenajări genistice complexe la traversări de râuri sau sistemul de comandă și control la nivel divizie¹⁵.

Mai mult decât atât, una dintre consecințele pe termen lung ale războiului din Ucraina este întărirea posturii aliate în nord-estul Europei, atât în materie de capabilități, cât și de dispunere în teritoriu, de-a lungul unui aliniament considerabil, din Finlanda până în Polonia, ceea ce va permite creșterea capacității de descurajare a amenințării ruse. Evoluțiile din regiune pot indica, de altfel, un nou model al arhitecturii europene de securitate care se va dezvolta pe termen mediu-lung (5-10 ani), respectiv creșterea capacității statelor

europene de a-și asigura propria securitate¹⁶.

Polonia se remarcă prin eforturile de a construi una dintre cele mai puternice armate din Europa, cu o proiecție pe termen mediu-lung, pe fondul riscurilor și amenințărilor generate de asimetria capabilităților militare pe flancul estic între F.Rusă și NATO și a creșterii tensiunilor cu F.Rusă, inclusiv cu posibilitatea izbucnirii unui conflict militar deschis¹⁷. Pe cale de consecință, factorii de decizie politico-militari de la Varșovia consideră ca fiind imperios necesar ca Polonia să se înarmeze (chiar și cu riscul de îndatorare) pentru a crește capacitatea de descurajare în fața amenințării ruse, inclusiv via R.Belarus. Invazia rusă în Ucraina, decizia de aderare la NATO a Finlandei și Suediei și ezitățile inițiale ale unor importante state europene, în principal a Germaniei, de a susține consolidarea apărării europene pe măsura anvergurii sale teritoriale, politice și economice, transformă rolul pe care Polonia îl are în echilibrul de putere din Europa¹⁸. Criza ucraineană și implicarea extinsă a guvernului de la Varșovia în sprijinirea efortului de război al Kievului au constituit o veritabilă oportunitate strategică pentru Polonia de a-și promova rolul de lider regional și de putere militară. Procesul de consolidare a capacității proprii de apărare cuprinde o serie de măsuri, precum:

- adaptarea cadrului legal (prin adoptarea noii Legi a Apărării Naționale);
- creșterea graduală a bugetului apărării (4% din PIB în anul 2023);
- accelerarea programelor de înzestrare;
- creșterea personalului forțelor armate (până la 300.000 de militari, incluzând Forțele de Apărare Teritorială, până în anul 2035);
- îmbunătățirea sistemului de recrutare și al rezervei;
- înființarea și operaționalizarea de noi mari unități¹⁹.

Resursele alocate apărării înregistrează o tendință ascendentă și în statele baltice (3% din PIB pentru cheltuieli în domeniul apărării), o mare parte din fonduri urmând să fie alocate achizițiilor

de muniții și noi sisteme de armament, în scopul consolidării capacității operaționale a forțelor armate. Statele din regiune manifestă un interes deosebit pentru creșterea efectivelor armatei și constituirea unei rezerve active, precum și pentru adoptarea de măsuri menite să contracareze efectele destabilizatoare ale conflictului din Ucraina asupra securității naționale²⁰.

În ceea ce privește apărarea statelor baltice și din perspectiva noilor planuri regionale agreeate pe timpul Summit-ului de la Vilnius, este probabil ca, pe termen apropiat (6 luni - 2 ani), aliații să implementeze o serie de măsuri menite să întărească postura de descurajare și apărare în regiune prin:

- Creșterea efectivelor națiunilor lider (Marea Britanie, Germania și Canada) din cadrul grupurilor de luptă din cele trei state baltice până la nivel brigadă/stat. Acest demers necesită investiții în infrastructura statelor gazdă pentru a sprijini dislocarea de noi forțe. În timp ce Lituania s-a angajat să dezvolte această infrastructură prin eforturi naționale, până în anul 2025, Letonia și Estonia vor avea nevoie de sprijin extern în implementarea acestui demers.
- Reformarea structurilor de comandă și control multinaționale din statele baltice, în prezent sub-încadrate cu personal. În context, în Estonia a fost luată decizia de a înființa o nouă divizie, care va subordona cele două brigăzi de infanterie ale FA estone. Se dorește ca această divizie să fie integrată în structura de comandă a NATO, sub Comandamentul Corpului Multinațional Nord-Est (MNC-NE) de la Szczecin/Polonia.
- Consolidarea capabilităților de apărare antiaeriană de pe teritoriul statelor baltice, prin transferul de sisteme de apărare anti-aeriană cu rază medie și lungă de acțiune de tipul NASAM (Norwegian Advanced Surface to Air Missile System), precum și a capabilităților de lovire la sol prin sisteme autopropulsate de rachete HIMARS²¹.

Primirea în NATO a Finlandei și, probabil, în următoarele luni, a Suediei va marca o schimbare de paradigmă în zonă, prin prisma inserției de capabilități interoperabile pe care le furnizează cele două state NATO. În plus, cele două noi membre ale Alianței Nord-Atlantice vor crește adâncimea strategică pentru apărarea Lituaniei, Estoniei și Letoniei, în condițiile în care M.Baltică se va transforma dintr-un punct vulnerabil pentru NATO și o țintă potențială a agresiunii ruse într-un veritabil „lac NATO”²².

Primirea Finlandei în NATO conferă avantaje importante și stabilește noi standarde de performanță la nivel aliat. Statul nordic dispune de o armată profesionistă bine echipată și instruită, de capacitatea de a mobiliza în timp scurt o forță de rezerviști considerabilă și asigură contiguitatea geografică necesară pentru o capacitate de descurajare robustă în raport cu acțiunile ruse la M.Baltică²³.

Mai mult decât atât, noul bloc nord-estic din NATO aduce claritate strategică în dezbaterile legate de viitorul securității europene. Statele nordice și cele baltice, alături de Polonia, reprezintă unii dintre principalii susținători ai Kievului post-invazia rusă din 24 februarie 2022, în condițiile în care toate aceste state au un interes existențial ca Moscova să fie (într-o formă sau alta) învinsă în Ucraina și urmăresc ca aceasta din urmă să primească garanții de securitate credibile după încheierea războiului, cea mai credibilă și eficientă soluție fiind considerată primirea Ucrainei în NATO. Țările din regiune au, de asemenea, o percepție similară asupra amenințării, respectiv F.Rusă ca putere agresivă, care dorește să își restabilească sfera de influență și controlul asupra statelor vecine. Prin urmare, statele de pe flancul nord-estic vor acționa în cadrul NATO astfel încât F.Rusă să fie percepută ca o amenințare existențială serioasă și pe termen lung²⁴. În același timp, membrii NATO de pe flancul nord-estic întreprind cele mai serioase eforturi la nivel aliat în direcția întăririi capacității Europei de a-și asigura

propria securitate și a reduce dependența de SUA (deși speră ca Washingtonul să rămână angajat în relația transatlantică, indiferent de administrația de la Casa Albă), ceea ce echivalează, în fapt, cu transpunerea în practică a conceptului de „autonomie strategică” vehiculat cu precădere de state din Vestul Europei.

De remarcat este, totodată, faptul că aderarea la NATO va conduce la o reasezare a priorităților strategice ale Finlandei în materie de politică externă și de apărare. Suedia reprezintă cel mai apropiat partener al Finlandei (alături de relațiile speciale dezvoltate de Helsinki cu SUA și Marea Britanie), iar colaborarea bilaterală este de așteptat să crească în noul cadru creat de aderarea la NATO și în condițiile în care cele două state au graniță comună cu F.Rusă în Zona Arctică. De altfel, prioritatea acordată integrării accelerate a Finlandei în structurile de comandă și control (C2) ale NATO este exemplificată de faptul că, în ultimele luni, SUA, M.Britanie, Suedia și Norvegia au participat la mai multe exerciții militare desfășurate în Finlanda și în zona nordică²⁵. În același timp, o altă prioritate a Finlandei, după aderarea la Alianță, este reforma C2, în contextul în care se va alătura structurii întrunite de comandă a NATO de la Brunssum (Țările de Jos) și nu (conform propriei preferințe) celei de la Norfolk (SUA), care, pentru moment, nu dispune de capacitatea operațională de a coordona forțele aliate din Finlanda, Norvegia și Suedia²⁶. Un alt subiect relevant pentru Finlanda este Noul Model de Forțe al NATO, care prevede o creștere masivă a Forței de Răspuns a Alianței, prin prisma necesității de a răspunde așteptărilor aliate ca Helsinki să contribuie la apărarea statelor baltice în eventualitatea unei crize. Planurile regionale ale NATO pentru zona de Nord reprezintă, de asemenea, o veritabilă provocare strategică pentru Finlanda, prin prisma poziționării sale geografice și a intereselor de securitate națională. Astfel, recomandările simultane către Helsinki sunt de a dispune de un contingent de forțe asociat prezenței consolidate

înaintate (eFP) pe propriul teritoriu, de a contribui la eFP în țările baltice și de a acționa conjugat în relația cu Norvegia și Suedia, ca parte a flancului nordic²⁷.

Pentru Finlanda provocarea majoră nu este neapărat integrarea în structurile militare ale NATO, cât mai ales schimbarea culturii strategice, de la concentrarea pe o apărare națională independentă către apartenența la o alianță complexă, cu peste 30 de membri. În context, utilitatea dislocării de forțe NATO pe teritoriul național pe timp de pace este considerată ca fiind mai degrabă redusă de către guvernul de la Helsinki, dat fiind faptul că țara și-a dezvoltat capacități naționale robuste de apărare, context în care Helsinki încearcă să identifice măsuri cu vizibilitate de integrare în Alianță, precum găzduirea unui centru de excelență al NATO.

Pe de altă parte, pentru NATO, integrarea Finlandei conduce la schimbări semnificative în postura aliată. Granița dintre Finlanda și F.Rusă (1.340 km) extinde semnificativ lungimea și, pe cale de consecință, provocările generate de apărarea flancurilor estic și nordic. În același timp, primirea în Alianță a Finlandei și Suediei crește aria de responsabilitate Nord și pune pe agenda NATO un nou teatru, cu precădere maritim, în condițiile în care F.Rusă și-a păstrat în mare parte capabilitățile navale, aeriene și nucleare²⁸ dislocate în Districtul Militar al Flotei de Nord²⁹, ceea ce va forța planificarea strategică a NATO să regândească conceptul de eFP și, posibil, să integreze zona nordică, baltică și cea arctică într-o singură zonă strategică³⁰.

Elemente premergătoare ale strategiei NATO pentru regiune pot fi identificate în două demersuri majore legate de construirea de infrastructură pe teritoriul finlandez. Primul are în vedere construirea unei noi rute feroviare, singura dintre Suedia și Finlanda, chiar în afara Cercului Arctic, pentru a facilita legăturile dintre coasta atlantică a NATO din Norvegia și noua sa frontieră cu F.Rusă. Modernizările feroviare pe

care finlandezii le fac în jurul orașului Tornio, aflat la granița cu Suedia, urmează să fie finalizate în 2024 și vor facilita aliaților trimiterea de întăriri și echipamente peste Atlantic, la Kemijarvi³¹. Orașul se află la o oră distanță, pe cale rutieră, de granița cu F.Rusă și la șapte ore de bazele nucleare și militare rusești de lângă Murmansk, din Peninsula Kola. Această peninsulă este importantă din punct de vedere militar întrucât adăpostește inclusiv Flota de Nord a F.Ruse, care include 27 de submarine, peste 40 de nave de război, aproximativ 80 de avioane de luptă și stocuri de focuase nucleare și rachete (conform datelor colectate de Institutul Finlandez pentru Afaceri Internaționale). Într-un conflict militar cu NATO, principala sarcină a flotei ar fi să asigure controlul asupra M.Barents și să oprească navele care aduc întăriri din America de Nord în Europa pe ruta dintre Groenlanda, Islanda și Marea Britanie. În acest context, Finlanda și ruta feroviară pe care o construiește reprezintă un atu important pentru NATO, în condițiile în care, în cazul unui eventual conflict al NATO cu F.Rusă în zona M.Baltice, calea maritimă folosită pentru transportul forțelor și armamentului nu ar fi sigură.

Al doilea proiect critic de infrastructură este legat de orașul Rovaniemi, din apropierea Cercului Arctic, baza forțelor aeriene finlandeze din Arctica, care poate servi drept centru militar pentru regiune în caz de conflict. Finlanda investește aproximativ 150 de milioane de euro pentru a consolida această bază, astfel încât să poată găzdui jumătate din noua sa flotă de 64 de avioane de luptă F-35, care urmează să sosească din anul 2026³².

De asemenea, după ce va intra în Alianță, și Suedia va fi o putere importantă în zonă, mai ales că, până în 2028, va achiziționa o nouă generație de submarine. Acestea vor putea proteja infrastructura vulnerabilă de pe fundul M.Baltice și, astfel, va contribui la evitarea unor evenimente precum cel din septembrie 2022,

când gazoductele Nord Stream au fost avariate. Fără Suedia în NATO există pericolul ca în cazul unui conflict ruta de intrare în M.Baltică să fie blocată, ceea ce ar provoca probleme economice grave pentru Finlanda. Cu Suedia în NATO (și cu noua sa flotă de submarine), șansele ca un astfel de scenariu să apară se diminuează³³.

IMPACTUL ASUPRA INTERESELOR DE SECURITATE ALE ROMÂNIEI

Regiunea Mării Negre rămâne un mediu complex, congestionat, contestat și competitiv. M.Neagră este și va continua să fie o zonă multipolară și de confruntare maritimă, în care coexistă state NATO (România, Bulgaria, Turcia), aspiranți plauzibili la NATO și UE (Ucraina, R.Moldova), aspiranți nesiguri la NATO și UE (Georgia) și puteri ostile NATO (F.Rusă). Moscova folosește M.Neagră drept o platformă pentru obstrucționarea navigației libere, creșterea tensiunilor în regiune, menținerea „*conflictelor înghețate*” și crearea de condiții favorabile pentru amenințări transfrontaliere („*operații sub steag fals*”, instabilitate alimentară, migrație, criminalitate organizată etc.).

În context, în Regiunea Mării Negre, NATO este conștientă de faptul că nu poate fi aplicat conceptul de „*deterrence by punishment*” în relația cu F.Rusă, ci „*deterrence by denial*”, prin măsuri adoptate de statele riverane aliate și parteneri pentru îmbunătățirea capacităților defensive de tip A2/AD (Anti-Acces / Area-Denial) și a indicatorilor de avertizare, creșterea gradului de pregătire pentru luptă, precum și a rezilienței, inclusiv împotriva acțiunilor cibernetice și din domeniul hibrid, prin măsuri precum întărirea capacității de avertizare, îmbunătățirea protecției infrastructurii critice și creșterea rezilienței democratice în statele din regiune.

Comunicatul Final al Summit-ului de la Vilnius se referă la necesitatea monitorizării și evaluării mediului de securitate din Regiunea Mării Negre. Totodată, menționează, la solicitarea României, eforturile aliate în regiune pentru

asigurarea securității, siguranței, stabilității și a libertății de navigație, fiind pentru prima dată când Marea Neagră propriu-zisă beneficiază de un paragraf distinct în Comunicatul Final al unui Summit NATO³⁴.

Prin prisma intereselor de securitate ale țării noastre, mesajul principal la Vilnius a fost acela că NATO se modernizează pentru o nouă etapă a apărării colective, ceea ce, pentru România, echivalează cu:

- descurajare și apărare multi-domeniu (domeniile operaționale sunt integrate, iar apărarea aeriană și antirachetă, apărarea cibernetică, spațială, forțele terestre și cele maritime sunt complet interoperabile);
- o nouă generație de planuri de apărare;
- un angajament pe termen lung de creștere a investițiilor în apărare;
- continuarea eforturilor naționale susținute pentru consolidarea apărării și întărirea contribuțiilor României la măsurile și activitățile de descurajare și apărare ale Alianței, la misiunile aliate și la efortul de modernizare a structurilor de comandă și control;
- crearea în România a unui centru de pregătire a piloților de avioane F-16, împreună cu Țările de Jos;
- o contribuție consolidată a țării noastre la dimensiunea apărării cibernetice;
- măsuri de creștere a protecției infrastructurii submarine și a instalațiilor de exploatare din platoul continental, precum și sporirea securității energetice, care vin în contextul preocupărilor României pentru protejarea acestei infrastructuri;
- menținerea „*politicii ușilor deschise*” a NATO în raport cu R.Moldova - în premieră, în comunicatul reuniunii de la Vilnius sunt apreciate eforturile R.Moldova pe drumul integrării europene, iar un ministru din R.Moldova a fost invitat să participe la sesiunea ministerială din cadrul unui summit al Alianței³⁵.

CONCLUZII

Invadarea Ucrainei de către F.Rusă, la data de 24 Februarie 2022, o escaladare fără precedent a conflictului dintre cele două state după anexarea Peninsulei Crimeea în anul 2014, reprezintă un punct de cotitură al tranziției de la perioada unipolară, dominată de către SUA, către o ordine globală multipolară, definită de adâncirea rivalității strategice între marile puteri³⁶.

Conflictul din Ucraina ar putea conduce la instituirea unei noi „Cortine de Fier” între F.Rusă și unele state din „vecinătatea imediată” (ex.: R.Belarus), pe de o parte, și restul Europei, pe de altă parte. În context, pe continentul european se va înregistra o agravare și multiplicare a tensiunilor, coroborată cu creșterea riscului escaladării necontrolate a unor situații de tensiune către stări de criză sau chiar de conflict, fapt ce ar accelera procesul de reconfigurare a posturii de descurajare și apărare a NATO în fața amenințării ruse.

Criza ucraineană poate conduce la o nouă ordine de securitate în Europa, cu mutarea centrului de greutate al apărării europene către Est. Astfel, state de pe flancul estic, respectiv Finlanda, statele baltice, Polonia și România vor fi pe arcul de cerc al liniei de apărare împotriva F.Ruse. Rolul de pivot va reveni Poloniei, prin prisma poziției geostrategice, a achizițiilor

masive de armament și a poziționării față de sprijinul acordat Ucrainei.

Prin prisma impactului asupra securității europene, cel mai important rezultat al Summit-ului NATO de la Vilnius a fost acordul aliat privind întărirea posturii de descurajare și apărare avansată pe linia de front cu F.Rusă, din Zona Arctică până în Marea Mediterană, odată cu aderarea la NATO a Finlandei și, în curând, a Suediei, ceea ce echivalează, în esență, cu una dintre principalele pierderi strategice pentru Moscova generate de invazia militară din Ucraina.

Noul model de forțe al NATO și planurile de apărare regională vor asigura o clarificare a responsabilităților care revin statelor membre în dispozitivul de apărare aliat și stimulente pentru a atinge pragul minim de 2% din PIB alocat cheltuielilor pentru apărare.

Cea mai mare dezamăgire la Vilnius a fost incapacitatea de a oferi o perspectivă clară de aderare la NATO a Ucrainei, dar au fost adoptate măsuri care susțin acest demers. Astfel, a fost creat Consiliul NATO-Ucraina, ceea ce va crește capacitatea Kievului de a-și face auzită vocea la nivel aliat, în timp ce declarația comună G7, la care s-au raliat și alte state aliante, oferă Ucrainei garanții și aranjamente de securitate suplimentare, care ar putea fi consolidate la Summit-ul aniversar de la Washington, din anul 2024, când Alianța va celebra 75 de ani de existență³⁷.

BIBLIOGRAFIE

1. AGACHI Anca, "A mixed bag, but with signs of quiet progress", în *Experts React: What NATO's Vilnius Summit means for Ukraine and the Alliance Future*, Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react/experts-react-nato-vilnius-summitcommunique/>
2. ASHFORD Emma, Kroenig Matthew, *Would the Israel Model Work for Ukraine?*, [https://foreignpolicy.com/2023/07/14/russia-](https://foreignpolicy.com/2023/07/14/russia-ukraine-nato-summit-zelensky-israel-model/)
3. BINNENDIJK Hans, *Vilnius was a bridge to next year's NATO summit in Washington*, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react/experts-react-nato-vilnius-summitcommunique/>
4. BOORMAN Enda, *Poland dreams of building Europe's largest army, against backdrop of Russia's war against Ukraine*, <https://theconversation.com/poland-dreams-of-building-europes-largest-army->

- against-backdrop-of-russias-war-against-ukraine-192580
5. DAILEY Ann Marie, *NATO Goes Back to Defense Basics*, Center for European Policy Analysis, 14.06.2023, <https://cepa.org/article/nato-goes-back-to-defense-basics/>
 6. GABUEV Alex, Besch Sophia, Ciaramella Eric, *The Vilnius Summit: A Turning Point for NATO and Ukraine*, Carnegie Endowment for International Peace, 20.07.2023, <https://carnegieendowment.org/politika/90236>.
 7. GRAMER Robbie, Detsch Jack, *A (Mostly Secret) Revolution Is Afoot in NATO's Military*, <https://foreignpolicy.com/2023/07/13/nato-summit-new-defense-plans-russia-deterrence-ukraine/>
 8. HILL Zachary, *Blocking the Bear: NATO Forward Defense of the Baltics*, 11.07.2023, <https://cepa.org/article/blocking-the-bear-nato-forward-defense-of-the-baltics/>
 9. KARNITSCHNIG Matthew, Kość Wojciech, *Meet Europe's coming military superpower: Poland*, <https://www.politico.eu/article/europe-military-superpower-poland-army/>
 10. KAURANEN Anne, Johan Ahlander, *How Sweden and Finland could help NATO contain Russia*, Reuters.com, 05.07.2023, <https://www.reuters.com/world/europe/natos-new-north-fresh-chances-contain-moscow-2023-07-03/>
 11. LUCAS Edward, *NATO in Vilnius: Coffee or Champagne?*, Center for European Policy Analysis, 09.07.2023, <https://cepa.org/article/nato-in-vilnius-coffee-or-champagne/>
 12. MASTERS Jonathan, *Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia*, Backgrounder, Council on Foreign Relations, 14.02.2023, <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>.
 13. RAIK Kristi, *NATO's New Power Bloc*, <https://foreignpolicy.com/2023/07/06/nato-vilnius-summit-next-decade-ukraine-russia-china/>
 14. REEVES Christopher, "Discerning Poland's contemporary strategic culture", *Politeja*, nr. 6 (75), 2021, p. 283-305, <https://www.ceeol.com>.
 15. ***, The Economist, *NATO is drafting new plans to defend Europe*, <https://www.economist.com/international/2023/07/02/nato-is-drafting-new-plans-to-defend-europe>.
 16. ***, Foreign Policy, *NATO's Next Decade*, <https://foreignpolicy.com/2023/07/06/nato-vilnius-summit-next-decade-ukraine-russia-china/>
 17. ***, Stratfor, *For Ukraine, Lackluster NATO Commitments Ensure Another Year of Grueling War*, 12.07.2023, <https://worldview.stratfor.com/article/ukraine-lackluster-nato-commitments-ensure-another-year-grueling-war>.
 18. ***, <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/ce-a-obtinut-iohannis-la-summitul-de-lavilnius-pentru-orice-amenintare-care-ar-putea-afecta-romania-nato-are-un-raspuns-pe-masura-2422223>
 19. ***, <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/ce-inseamna-pentru-romania-summit-ul-nato-de-la-vilnius-un-nivelsuperior-de-protectie-si-aparare.html>.

- ¹ Emma Ashford, Matthew Kroenig, *Would the Israel Model Work for Ukraine?*, <https://foreignpolicy.com/2023/07/14/russia-ukraine-nato-summit-zelensky-israel-model/>
- ² Foreign Policy, *NATO's Next Decade*, <https://foreignpolicy.com/2023/07/06/nato-vilnius-summit-next-decade-ukraine-russia-china/>
- ³ Stratfor, *For Ukraine, lackluster NATO commitments ensure another year of grueling war*, <https://worldview.stratfor.com/article/ukraine-lackluster-nato-commitments-ensure-another-year-grueling-War>.
- ⁴ Anca Agachi, *A mixed bag, but with signs of quiet progress*, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react/experts-react-nato-vilnius-summit-communique/>
- ⁵ Ann Marie Dailey, *NATO Goes Back to Defense Basics*, <https://cepa.org/article/nato-goes-back-to-defense-basics/>
- ⁶ <https://foreignpolicy.com/2023/07/13/nato-summit-new-defense-plans-russia-deterrence-ukraine/>
- ⁷ Robbie Gramer, Jack Detsch, *A (Mostly Secret) Revolution Is Afoot in NATO's Military*, <https://foreignpolicy.com/2023/07/13/nato-summit-new-defense-plans-russia-deterrence-ukraine/>
- ⁸ The Economist, *NATO is drafting new plans to defend Europe*, <https://www.economist.com/international/2023/07/02/nato-is-drafting-new-plans-to-defend-europe>
- ⁹ Ibidem.
- ¹⁰ Ibidem.
- ¹¹ Alex Gabuev, Sophia Besch, Eric Ciaramella, *The Vilnius Summit: A Turning Point for NATO and Ukraine*, <https://carnegieendowment.org/politika/90236>.
- ¹² Senatul SUA a aprobat (27 iulie 2023) legea privind autorizarea bugetului apărării SUA (National Defense Authorization Act / NDAA). În cadrul NDAA, a fost aprobat și proiectul de lege *Black Sea Security Act*, printr-un amendament introdus de senatorii Jeanne Shaheen (P.Democrat) și Mitt Romney (P.Republican). Prin acest demers, Senatul SUA confirmă statutul Mării Negre de regiune de importanță geostrategică critică și deschide calea unei noi ere a angajării SUA în zonă. De asemenea, exprimă, în premieră, prin aprobarea legii menționate, susținerea puternică pentru un angajament comprehensiv al SUA în regiunea Mării Negre, împreună cu aliații și partenerii, în domenii strategice precum securitate și apărare, economie, energie sau reziliență democratică.
- ¹³ Edward Lucas, *NATO in Vilnius: Coffee or Champagne?*, <https://cepa.org/article/nato-in-vilnius-coffee-or-champagne/>
- ¹⁴ The Economist, *Op.cit.*
- ¹⁵ <https://foreignpolicy.com/2023/07/06/nato-vilnius-summit-next-decade-ukraine-russia-china/>
- ¹⁶ Kristi Raik, *NATO's New Power Bloc*, <https://foreignpolicy.com/2023/07/06/nato-vilnius-summit-next-decade-ukraine-russia-china/>
- ¹⁷ Christopher Reeves, *Discerning Poland's contemporary strategic culture*, <https://www.cceol.com>.
- ¹⁸ Matthew Karnitschnig, Wojciech Kość, *Meet Europe's coming military superpower: Poland*, <https://www.politico.eu/article/europe-military-superpower-poland-army/>
- ¹⁹ Enda Boorman, *Poland dreams of building Europe's largest army, against backdrop of Russia's war against Ukraine*, <https://theconversation.com/poland-dreams-of-building-europes-largest-army-against-backdrop-of-russias-war-against-ukraine-192580>
- ²⁰ Zachary Hill, *Blocking the Bear: NATO Forward Defense of the Baltics*, <https://cepa.org/article/blocking-the-bear-nato-forward-defense-of-the-baltics/>
- ²¹ Zachary Hill, *Op.cit.*
- ²² Kristi Raik, *Op.cit.*
- ²³ Minna Ålander, *Finland — NATO's Birthday Present*, <https://cepa.org/article/finland-natos-birthday-present/>
- ²⁴ Kristi Raik, *Op.cit.*
- ²⁵ În luna mai, Finlanda a găzduit primul său exercițiu militar în calitate de stat NATO, la care au participat aproape o mie de militari aliați din SUA, M.Britanie, Norvegia și Suedia, cărora li s-au alăturat aproximativ 6.500 de militari finlandezi. Exercițiul a fost o premieră inclusiv pentru membrii NATO mai vechi, care au subliniat că niciodată nu au participat la un exercițiu atât de aproape de F.Rusă.
- ²⁶ Minna Ålander, *Op.cit.*
- ²⁷ Ibidem.
- ²⁸ În timp ce Norvegia a renunțat din 2004 la flota sa de submarine militare, ca parte a unei mișcări de reducere a capacităților militare, după încheierea Războiului Rece. Acum, însă, a decis să comande altele noi, prima tranșă să fie livrată în 2029.

²⁹ Totodată, conducerea MAp rus a propus constituirea unei grupări de forțe în NV F.Ruse și a două noi Regiuni Militare, în Reg. Moscova și Leningrad, ca reacție la integrarea Finlandei și Suediei în NATO.

³⁰ Minna Ålander, *Op.cit.*

³¹ <https://www.reuters.com/world/europe/natos-new-north-fresh-chances-contain-moscow-2023-07-03/>

³² <https://www.reuters.com/world/europe/natos-new-north-fresh-chances-contain-moscow-2023-07-03/>

³³ <https://www.reuters.com/world/europe/natos-new-north-fresh-chances-contain-moscow-2023-07-03/>

³⁴ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/ce-a-obtinut-iohannis-la-summitul-de-la-vilnius-pentru-orice-amenintare-care-ar-putea-afecta-romania-nato-are-un-raspuns-pe-masura-2422223>

³⁵ <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/ce-inseamna-pentru-romania-summit-ul-nato-de-la-vilnius-un-nivelsuperior-de-protectie-si-aparare.html>.

³⁶ Jonathan Masters, *Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia*, <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>

³⁷ Hans Binnendijk, *Vilnius was a bridge to next year's NATO summit in Washington*, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react/experts-react-nato-vilnius-summitcommunique/>

ROLUL CONVENȚIEI DE LA MONTREUX ÎN ASIGURAREA STABILITĂȚII REGIONALE

*Andreea-Amalia STĂNICĂ**

Abstract:

The Russian-Ukrainian war that is currently destabilizing the east of the European continent has led the international community to recalibrate its focus on the maritime sector. The Black Sea has been a controversial area throughout history, with the riparian states considering necessary to develop measures to maintain regional peace and security.

In 1936, the Montreux Convention was signed, with the aim of limiting security risks, Turkey being thus responsible for regulating transit through the Bosphorus and Dardanelles straits.

For a better understanding of the context, respectively of the international act signed in 1936, the article will present a brief description of the basic elements of the Convention, as well as the extent to which the Convention contributes to ensuring a balanced climate from a security point of view in the region in the context of Russian-Ukrainian war.

The current research will be based on quantitative tools, aiming at both the analysis of the text of the international act, as well as the study and filtering of some elements of interest from the analyzes published in the national and international media.

Keywords: *Montreux Convention; Turkey; Black Sea straits; Bosphorus; Dardanelles; Ukraine.*

INTRODUCERE

În lumina conflictelor care alimentează instabilitatea în zona est-europeană este util să ne concentrăm atenția asupra instrumentelor regionale dezvoltate cu scopul de a menține pacea și securitatea la Marea Neagră. De altfel, securitatea maritimă în regiunea Mării Negre reprezintă un domeniu vital pentru toate puterile regionale, fiind necesară atât pentru o cooperare regională eficientă, cât și pentru susținerea dezideratelor euroatlantice.

Încă din perioada semnării Convenției de la Montreux (1936), Marea Neagră a fost definită ca o mare a statelor costiere, acestea având responsabilitatea de a deține cheia de la „Pontus

Euxinus”. În urma semnării Convenției, liderii statelor semnatare, cu implicarea de la acea vreme a diplomatului român Nicolae Titulescu, au decis oferirea „cheii” Mării Negre către Turcia.

CONVENȚIA DE LA MONTREUX – NOȚIUNI GENERALE

Strâmtoarele, definite din punct de vedere geografic drept „fâșii înguste de apă care leagă două mări sau oceane și se află între două porțiuni de uscat apropiate¹”, sunt puncte esențiale al căror control, bine exercitat, poate asigura atât un flux eficient al traficului maritim, respectiv o dezvoltare propice a statelor riverane, cât și o barieră împotriva amenințărilor care pot apărea în proximitate.

* *Drd. Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA)*

Astfel, strâmtoarele Bosfor și Dardanele, aflate din punct de vedere teritorial în spațiul statului turc, au un rol important în asigurarea traficului naval spre și dinspre Marea Neagră, dar și în prevenirea unor eventuale amenințări regionale în zona extinsă a Mării Negre² (Fig. 1).

patru scenarii, cu reguli distincte, în ceea ce privește tranzitul navelor de război și al navelor comerciale: pe timp de pace; pe timp de război când statul turc nu este beligerant; pe timp de război când statul turc este beligerant; când există o amenințare directă la adresa statului turc⁸.

Fig. 1: Strâmtoarele Bosfor și Dardanele³
(sursa: Radio Free Europe/Radio Liberty, rferl.org)

Convenția de la Montreux a fost negociată de statele riverane, în contextul destrămării Imperiilor Otoman și Rus (la finalul Primului Război Mondial), pentru a diminua posibilitățile de reapariție a unor tensiuni cunoscute în istorie⁴. Prin intermediul acestui act internațional este reglementat tranzitul maritim al navelor de război și comerciale prin Strâmtoarele Bosfor și Dardanele, precum și prin Marea Marmara⁵. În prezent, dintre cele șase state semnatare (după 1991) – Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina – statul turc ocupă o poziție dominantă, determinată în baza articolului 24 al Convenției, care permite Ankerei reglementarea tranzitului în regiune⁶.

Prin textul Convenției, sunt impuse o serie de restricții care, în linii mari, se referă la perioada de timp permisă pentru staționarea și tranzitul navelor și aeronavelor în M. Neagră, dimensiunea acestora și necesitatea de notificare a guvernului turc cu privire la intenția de a disloca nave de război în regiune⁷. Documentul implementează

În acest sens, în timp de pace, navele de război pot tranzita strâmtoarele având obligația de a notifica statul turc în prealabil - excepție fac navele auxiliare, transportoare de combustibil (Art. 9)⁹. O altă mențiune este aceea conform căreia statele riverane sau non-riverane Mării Negre sunt supuse următoarelor restricții: limita superioară a tonajului platformelor militare care traversează strâmtoarele este de 15.000 tone și cel mult nouă nave pot tranzita în același timp (Art. 14)¹⁰. Limitarea de greutate nu se aplică și unei nave de război ce aparține unui stat riveran al M. Neagră care tranzitează strâmtoarele singură (Art. 11)¹¹.

Ca elemente importante de menționat, reglementate în cadrul Art. 18, pe timp de pace, amintim atât limitarea de tonaj – la 30.000 tone – a navelor de război aparținând statelor non-riverane la M. Neagră ce se pot afla la un moment dat în acest areal, cât și posibilitatea de a staționa pentru cel mult 21 de zile¹².

În scenariul în care **Turcia nu este stat beligerant**, țările pot trimite nave de război, cu condiția de a nu fi implicate direct în conflict și cu respectarea limitărilor legate de tonaj și de numărul total al navelor¹³. Cu toate acestea, există și excepții cu privire la navele de război ale statelor parte la război, respectiv acestea pot tranzita strâmtoarele dacă sunt parte a unui tratat de apărare colectivă, respectiv dacă statul beligerant își retrage navele în bază și trebuie să tranziteze zona¹⁴ (Art. 19).

Scenariul în care **Turcia este parte a unui război** oferă acestui stat puterea de a reglementa tranzitul navelor de război în funcție de interesele sale, fiind indiscutabilă poziția statului de care aparțin – dacă este sau nu stat riveran al M.Negre (Art. 20)¹⁵.

În condițiile apariției unei **amenințări iminente la adresa statului turc**, se vor aplica măsurile specifice scenariului anterior prezentat. Mențiunile care se aplică în acest caz sunt libertatea de mișcare a navelor unui stat care nu reprezintă factor de amenințare și necesitatea ca Ankara să notifice statele semnatare ale Convenției, respectiv Organizația Națiunilor Unite, cu privire la aplicarea măsurilor specifice Art. 21¹⁶.

INVOCAREA CONVENȚIEI - ELEMENT DE STABILITATE ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

De-a lungul timpului a fost des vehiculată ideea conform căreia Marea Neagră a fost și este un „*lac rusesc*”, cu toate că Turcia deține controlul asupra strâmtoarelor. În prezent, este necesar să conturăm poziția Federației Ruse în regiune, luând în calcul evoluțiile geopolitice recente, în care Moscova reprezintă principala amenințare la adresa valorilor occidentale. În acest sens, un element definitoriu (de natură geopolitică) al teritoriului rus este că, în ciuda aspirațiilor de mare putere, Federația Rusă nu are ieșire la nicio mare caldă, având acces la culoarul nordic, care este preponderent înghețat¹⁷. Spre deosebire, toate statele puternice au ieșire la mare sau la ocean, aspect care în teoria puterii maritime este

esențial pentru ascensiunea unui stat la statutul de putere mondială¹⁸. Din acest punct de vedere, necesitatea de a avea deschidere la o mare caldă determină Federația Rusă să aibă interese sporite în zona Mării Negre, asigurându-și în acest mod accesul către Marea Mediterană.

Aceste interese sunt afectate, într-o anumită măsură, de prevederile Convenției, însă necesitatea de a menține relațiile ruso-turce departe de o eventuală deteriorare determină statul rus să nu promoveze o atitudine negativă (prea vocală) cu privire la Convenția de la Montreux.

În contextul izbucnirii războiului din Ucraina (24 februarie 2022), guvernul turc a decis în data de 28 februarie 2022 invocarea Art. 19 al Convenției, respectiv recunoașterea statutului de „război” în cazul conflictului dintre Federația Rusă și Ucraina¹⁹. Conform cadrului legal, aplicarea normelor Art. 19 nu impune necesitatea existenței unei declarații formale care să susțină existența situației de război. Cu toate acestea, începând cu data de 24 februarie 2022 au apărut primele declarații cu privire la confruntare, statul rus afirmând că a pus în derulare o „*operațiune militară specială*”. În contrapartidă, Ucraina a declarat că forțele ucrainene își apără teritoriul prin mijloace militare, fiind victima unui atac militar cuprinzător lansat de statul rus.

Blocarea tranzitului navelor statului rus nu a fost singura măsură adoptată în baza invocării Art.19, statele NATO fiind, de asemenea, supuse acestor reglementări. Pentru susținerea statului ucrainean la nivel micro și menținerea unui climat de securitate regional echilibrat la nivel macro, cu toate că există limitări asupra navelor ce aparțin statelor non-riverane Mării Negre, NATO își poate crește prezența în Marea Neagră cu ajutorul statelor membre din regiune (Turcia, România, Bulgaria)²⁰. În acest sens, pentru a descuraja agresiunea condusă de statul rus, NATO ar putea intensifica frecvența exercițiilor militare navale din regiune, manifestându-se și ca un garant al securității statelor partenere NATO²¹ din acest spațiu. Astfel, cel mai favorabil curs de acțiune care se vehiculează pentru a stabili pacea la M.Negră

constă în dezvoltarea capabilităților forțelor statelor riverane care sunt membre NATO: Turcia se află în proces de dezvoltare a unor nave de război moderne, România intenționează să achiziționeze submarine produse de industria franceză, iar Bulgaria a achiziționat două nave de patrulare fabricate în Germania²².

De asemenea, luând în considerare faptul că cei mai importanți parteneri ai NATO nu sunt state riverane Mării Negre, înființarea unei baze multinaționale în România este măsura care ar putea spori capacitatea de descurajare/menține stabilitatea în fața agresiunilor orchestrate de statul rus²³. Cu toate acestea, scenariul este greu de pus în aplicare, desfășurarea flotei NATO, respectiv aprovizionarea bazei cu arme și dotarea cu nave, fiind blocată de prevederile Convenției de la Montreux.

CONCLUZIE

Relațiile dintre vestul și estul continentului european se află într-o tensiune accentuată începând din data de 24 februarie 2022, moment al invaziei Federației Ruse pe teritoriul ucrainean. Războiul a determinat comunitatea internațională și societatea civilă să își îndrepte atenția și mai

mult către Marea Neagră, prin prisma intereselor exercitate la nivel regional de către Moscova.

Actualul context de securitate relevă rolul fundamental pe care îl ocupă Convenția de la Montreux din punct de vedere al stabilității regionale. Cu toate acestea, având în vedere dinamica relațiilor internaționale, respectiv a intereselor statelor din regiunea Mării Negre, cel mai probabil este nevoie de o reanalizare a prevederilor Convenției, care, pentru o perioadă de cel puțin 80 de ani, a reglementat tranzitul prin „strâmtoarele turcești”.

Până în prezent, Turcia și Federația Rusă nu au declarat necesitatea schimbării statu-quo-ului din regiune, statul turc dorind să-și mențină statutul de putere NATO în regiunea Mării Negre, în timp ce statul rus se teme de o eventuală militarizare a regiunii, cu prezența maritimă deplină a SUA²⁴.

De asemenea, este necesar să ne îndreptăm atenția și asupra politicii conduse de statul turc în actualul context, atent calibrată strategic, luând în considerare necesitatea de a nu tensiona la nivel profund relația cu Moscova. O asemenea poziționare este semnificativă, având la bază necesitatea de a nu destabiliza climatul din M. Neagră, respectiv implicarea directă a Turciei, parte a acordului de apărare colectivă, într-o confruntare cu statul rus.

BIBLIOGRAFIE

1. ACER Yucel, "Russian attack on Ukraine and Turkey's approach in implementing the Montreux Convention", *SETA Perspective*, nr. 69, SETA Foundation for Political, Economic and Social Research, martie 2022, <https://setav.org/en/assets/uploads/2022/03/P69En.pdf>.
2. GOYAL Akshat, *The implications of the Montreux Convention on the Transit of Russian Warships Through the Black Sea*, iunie 2022, <https://www.jurist.org/commentary/2022/06/akshat-goyal-montreux-convention-russia-ukraine/>
3. (Lord) LANCASTER Mark, *Troubled Waters - How Russia's War in Ukraine Changes Black Sea Security*, Preliminary Draft Report, NATO Parliamentary Assembly, Defence and Security Committee, Sub-Committee on Future Security and Defence Capabilities, mai 2023, <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2023-05/020%20DSCFC%2023%20E%20-%20BLACK%20%20SEA%20SECURITY%20-%20LANCASTER%20REPORT%20.pdf>.
4. MARIN Viorica, *Cum poate ocoli NATO Convenția de la Montreux pentru a apăra România și celelalte state din zona Mării Negre*, iulie 2023, <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/cum-poate-ocoli-nato-conventia-de-la-montreux-2281432.html>.
5. ORAL Nilufer, *To Close or Not to Close the Turkish Straits under Article 19 of the 1936 Montreux Convention Regarding the Regime*

of the Straits, Centre for International Law, National University of Singapore, <https://cil.nus.edu.sg/to-close-or-not-to-close-the-turkish-straits-under-article-19-of-the-1936-montreux-convention-regarding-the-regime-of-the-straits/>.

6. SENOCAK Selin, *Anatolia Report* – March 2022, <https://www.anatoliareport.com/why-montreux-convention-is-important-for-black-sea-security-and-stability.html>.

7. WESOŁOWSKY Tony, *Strait Talk: Turkey-Russia Tensions Spill Over to Key Waterway*, Radio Free Europe, 15.12.2015, [rferl.org/a/strait-talk-turkey-russia-tensions-spill-over-](https://rferl.org/a/strait-talk-turkey-russia-tensions-spill-over-to-key-waterway?27429973.html)

[to-key-waterway?27429973.html](https://rferl.org/a/strait-talk-turkey-russia-tensions-spill-over-to-key-waterway?27429973.html).

8. ***, Convenția privind regimul strâmtorilor Mării Negre din 20.07.1936, <https://lege5.ro/gratuit/g42dsnrw/conventia-privind-regimul-stramtorilor-marii-negre-din-20071936>.

9. ***, *Dilema strategică a Mării Negre între problematizarea acordurilor internaționale și angajamentele de securitate comună* (sinteza dezbaterii), Centrul de Studii Globale al Universității „Lucian Blaga” și Fundația Universitară a Mării Negre „Mircea Malița”, aprilie 2021 https://centers.ulbsibiu.ro/csg/wp-content/uploads/2021/04/SINTEZA_CSG_FUMN_C_Istanbul-1.pdf.

¹ „Strâmtoare”, definiție Dicționarul Explicativ al Limbii Române, <https://dexonline.ro/definitie/stramtoare>.

² Yucel Acer, „Russian attack on Ukraine and Turkey’s approach in implementing the Montreux Convention”, *SETA Perspective*, nr. 69, SETA Foundation for Political, Economic and Social Research, martie 2022, <https://setav.org/en/assets/uploads/2022/03/P69En.pdf>.

³ Tony Wesolowsky, *Strait Talk: Turkey-Russia Tensions Spill Over to Key Waterway*, Radio Free Europe, 15.12.2015, rferl.org/a/strait-talk-turkey-russia-tensions-spill-over-to-key-waterway?27429973.html.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Akshat Goyal, *The implications of the Montreux Convention on the Transit of Russian Warships Through the Black Sea*, iunie 2022, <https://www.jurist.org/commentary/2022/06/akshat-goyal-montreux-convention-russia-ukraine/>.

⁸ Convenția privind regimul strâmtorilor Mării Negre din 20.07.1936, <https://lege5.ro/gratuit/g42dsnrw/conventia-privind-regimul-stramtorilor-marii-negre-din-20071936>.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Akshat Goyal, *The implications of the Montreux Convention on the Transit of Russian Warships Through the Black Sea*, iunie 2022, <https://www.jurist.org/commentary/2022/06/akshat-goyal-montreux-convention-russia-ukraine/>.

¹⁵ Convenția privind regimul strâmtorilor Mării Negre din 20.07.1936, <https://lege5.ro/gratuit/g42dsnrw/conventia-privind-regimul-stramtorilor-marii-negre-din-20071936>.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ ***, *Dilema strategică a Mării Negre între problematizarea acordurilor internaționale și angajamentele de securitate comună* (sinteza dezbaterii), Centrul de Studii Globale al Universității „Lucian Blaga” și Fundația Universitară a Mării Negre „Mircea Malița”, aprilie 2021, https://centers.ulbsibiu.ro/csg/wp-content/uploads/2021/04/SINTEZA_CSG_FUMN_C_Istanbul-1.pdf.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Nilufer Oral, *To close or not to close the Turkish Straits under Article 19 of Montreux Convention regarding the regime of the straits*, Centre for International Law, National University of Singapore, <https://cil.nus.edu.sg/to-close-or-not-to-close-the-turkish-straits-under-article-19-of-the-1936-montreux-convention-regarding-the-regime-of-the-straits/>.

²⁰ Lord Mark Lancaster, *Troubled Waters - How Russia’s War in Ukraine Changes Black Sea Security*, Preliminary Draft Report, NATO Parliamentary Assembly, Defence and Security Committee, Sub-Committee on Future Security and Defence Capabilities, mai 2023, <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2023-05/020%20DSCFC%2023%20E%20-%20BLACK%20%20SEA%20SECURITY%20-%20LANCASTER%20REPORT%20.pdf>.

²¹ Ibidem.

²² Marin Viorica, *Cum poate ocoli NATO Convenția de la Montreux pentru a apăra România și celelalte state din zona Mării Negre*, iulie 2023, <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/cum-poate-ocoli-nato-conventia-de-la-montreux-2281432.html>.

²³ Ibidem.

²⁴ Selin Senocak, *Anatolia Report*, March 2022, <https://www.anatoliareport.com/why-montreux-convention-is-important-for-black-sea-security-and-stability.html>.

CONFLICTUL RUSO-UCRAINEAN: EFICACITATE VS. STAGNARE ÎN DOMENIUL CAPABILITĂȚILOR SPAȚIALE

Laura STOICA*

Abstract:

The Cold War marked the beginning of cosmic military and civil capabilities, a defining aspect with a critical impact in 21st Century conflicts' prevention and management. For instance, the Russian Federation – Ukraine war, named recently as "The new satellite war", launched in a gala period of space ambitions, in which both world powers and important space companies take part, became the scene of asserting and testing space power.

The conventional conflict acquired new valences with the challenges generated by emerging technologies, the operational environment becoming more and more complex, an aspect that led the actors to adopt new and unconventional methods to support the forces and satisfy the need for information from operational environment.

The offensive operation carried out by the Russian armed forces against Ukraine since February 2022 became the image of a conventional offensive executed against a point defense that was greatly strengthened by support received from numerous states, political-military organisations, economic organisations and, last but not least, in unprecedented proportions from private companies with space capabilities.

Keywords: *cosmic space; satellites; conflict; Russian Federation; Ukraine; space capabilities; offensive operation.*

INTRODUCERE

Cu câteva decenii în urmă, odată cu inițierea fazei incipiente a evoluției tehnologiilor spațiale, a fost dezbătut subiectul militarizării spațiului cosmic, disputat și contestat de cele două mari puteri de după cel de-al Doilea Război Mondial, SUA și URSS/ulterior Federația Rusă.

Depășirea liniei Kármán¹ de către forțele armate germane, pe 20 iunie 1944, cu o rachetă Aggregat-4², a generat apoi ambiții din partea

marilor puteri ale lumii pentru intensificarea cercetărilor în scopul cuceririi/deținerii supremației spațiului cosmic, în spiritul ideii potrivit căreia „controlul total asupra spațiului orbitei terestre implică posibilitatea de a monitoriza orice activitate desfășurată pe pământ sau de a ataca cu precizie orice punct de pe glob, în timp real³.” Acest eveniment este considerat punctul zero în inițierea dezbaterilor privind interzicerea utilizării spațiului cosmic în scopuri militare⁴, impunându-se restricționarea totală a utilizării

* Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

spațiului cosmic pentru arme nucleare și arme de distrugere în masă. Drept urmare, aceste reglementări au adus în centrul activității spațiale satelitul, echipament cu multiple utilizări în activități cu impact operațional direct asupra forțelor, cum ar fi: activități în sprijinul direct al operațiilor militare, detectarea țintelor, evaluarea efectului la țintă, orientarea în teren cu ajutorul sistemelor de poziționare globală, culegere de date și informații din diverse domenii, comunicații, avertizare timpurie, meteo etc.

Costisitoare și greu accesibilă de către toate statele, tehnologia spațială poate oferi avantaj operațional și statelor care nu o dețin, prin accesarea acesteia de la alte state, organizații sau companii private.

Ucraina nu dispune de capacități spațiale și, mai mult, nu este nici membru în cadrul organizațiilor politico-militare sau politico-economice care dispun de asemenea tehnologii. Rolul important pe care capacitățile satelitare aparținând unor entități economice și guvernamentale occidentale l-au avut în semnalarea acțiunilor pregătitoare pentru trecerea la atac, cât și în avertizarea oportună pe timpul misiunilor desfășurate de structurile ruse pe teritoriul ucrainean a evidențiat imperativul necesității accesului la sistemele spațiale.

IMAGINEA DIN TEREN - AVANTAJ STRATEGIC

Sfârșitul anului 2021, când la granița cu Ucraina și pe teritoriul Republicii Belarus Federația Rusă a dislocat forțe și mijloace în contextul desfășurării unor exerciții militare, a generat numeroase semne de întrebare privind intențiile conducerii de la Kremlin, fiind anticipată demararea unei operații ofensive, principalul parametru necunoscut fiind doar momentul în care aceasta va fi executată. În contextul procesului dificil al puterilor militare de a desecretiza informații obținute cu capacități satelitare militare, companiile private care dețin în spațiu sisteme de captare a imaginilor au acționat „cu dublu rol”. Sub pretextul sprijinului acordat ucrainenilor, dar cu scopul afirmării în spațiul public, aceste companii au pus la dispoziția publicului larg imagini din așa-zisele zone fierbinți, cunoscute ca și locuri de dispunere pentru concentrarea forțelor armate ruse, necesare executării atacului. Companiile care dețin tehnologii spațiale, precum *Maxar Technologies*, *Satelloptic*, *Planet Labs* și *Black Sky Technology*, au publicat imagini cu rezoluție ridicată ale unor coloane în deplasare ale forțelor armate ruse,

Fig. 1: Spital de campanie și trupe dislocate în vestul orașului Belgorod, Federația Rusă.

Fig. 2: Coloană militară în sudul localității Ivankiv/ Ucraina (www.wsj.com).

raioane de dispunere a forțelor și alte elemente, care au indicat planificarea unei invazii a Ucrainei de către ruși. De asemenea, ulterior începerii conflictului, aceste companii au continuat să ofere, în sprijinul ucrainenilor, imagini care au avut un rol semnificativ în înțelegerea și, ulterior, combaterea mișcărilor adversarului, precum și în conturarea imaginii acțiunilor proprii împotriva acestuia. Astfel, a fost consolidată ideea că

aceste companii de tehnologie a informației ar putea să joace un rol important în evoluțiile din confruntarea ruso-ucraineană⁵.

În plus față de datele și informațiile furnizate de companiile de observare satelitară, compania americană de analiză geospațială *HawkEye 360*, furnizor de date de localizare prin satelit a semnalului de frecvență radio, a contribuit la imaginea de ansamblu a amenințărilor

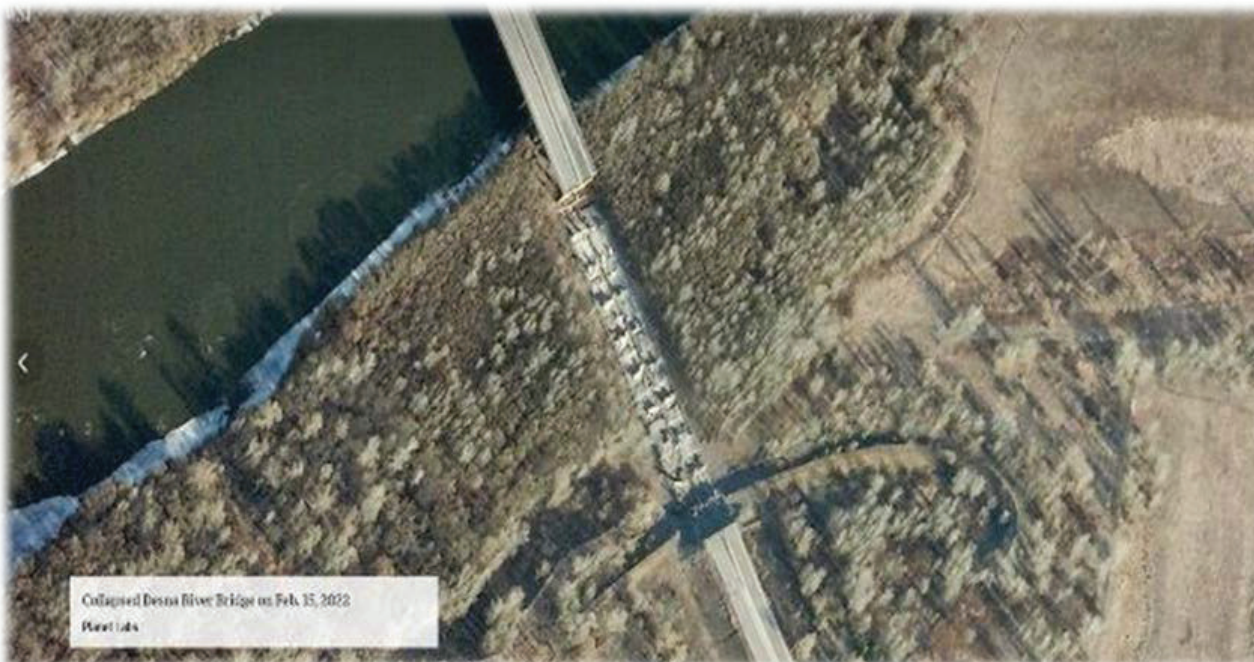

Fig. 3: Podul peste râul Desna, prăbușit/ Ucraina, 15 februarie 2022 (www.wsj.com).

prin semnalarea, în luna martie 2022, a unor interferențe GPS⁶ în zona de graniță a Ucrainei cu Republica Belarus, în zona de excludere Cernobîl.

John Serafini, directorul executiv al companiei, a numit această activitate „o demonstrație a integrării tacticilor de război electronic în operația militară rusă pentru a degrada și mai mult capacitatea Ucrainei de a se autoapăra⁷.” De asemenea, compania privată Planet Labs, deținătoarea unei constelații satelitare care fotografiază zilnic (o dată) întreaga planetă, a indicat extinderea forțelor armate ruse dincolo de regiunea deja disputată – Donbas.

Chiar în prima zi a războiului, compania privată de sateliți radar (SAR⁸) *Capella* a detectat poduri de pontoane rusești pe râul Pripyat și mișcare în zona de excludere a centralei nucleare de la Cernobîl. Sateliții SAR generează imagini radar care cartografiază suprafața terestră într-un mod asemănător cu cel în care lilieci navighează în întuneric – prin trimiterea undelor radio și măsurarea modului în care semnalele lor sunt reflectate⁹. Avantajul adus de aceste capacități l-a determinat pe vice-prim-ministrul ucrainean Mihailo Fedorov, încă de la 01 martie 2022, să solicite ajutorul companiilor deținătoare de capacități SAR, acesta afirmând că „*Avem mare nevoie de oportunitatea de a urmări mișcarea trupelor ruse, mai ales noaptea, când tehnologiile noastre sunt oarbe*”¹⁰.

În plus, Ucraina a semnat un contract cu o companie finlandeză, *ICEYE*, pe baza căruia forțele armate ucrainene utilizează exclusiv unul din sateliții radar orbitali ai companiei și care îi permite accesul timp de un an la întreaga constelație de sateliți care îi facilitează monitorizarea, indiferent de condițiile meteo, ziua sau noaptea, a unor suprafețe întinse de teren.

UTILIZAREA SATCOM – LOVITURĂ CHIRURGICAL STRATEGICĂ ÎMPOTRIVA RUȘILOR

Comunicațiile satelitare, organizate, în general, ca legături de rezervă în operațiile militare sau în zone fără acces la alte tipuri de comunicații, dețin un rol important în îndeplinirea obiectivelor militare, oferind tehnologia necesară

unei acoperiri multi-domeniu în acțiunile militare. Deși este una dintre cele mai importante capacități, componenta satelitară este și cea mai vizibilă, atât la sol, cât și pe orbita pe care este dislocată, deci și cea mai predispusă unor atacuri de tip cibernetic.

Ca orice conflict convențional, și invazia forțelor armate ruse a debutat cu atacuri asupra elementelor de infrastructură critică ale Ucrainei, acestea fiind primele vizate de acțiunile cinetice ale militarilor ruși, acest lucru având impact negativ semnificativ, mai ales asupra capacității forțelor armate ucrainene de a comunica eficient prin mijloacele de care dispuneau. „*Doar cu o oră înaintea lansării operației în Ucraina, rușii au executat un atac cibernetic asupra satelitului american Viasat, utilizat de comandanții ucrainenii pentru a comunica cu forțele din prima linie.*”¹¹ După apelul vice-prim-ministrului ucrainean, Mihailo Fedorov, către proprietarul companiei SpaceX, Elon Musk, Ucraina a primit ajutor din partea acestuia. Compania a operaționalizat rețeaua de comunicații satelitare pe orbită joasă Starlink pentru teritoriul ucrainean și a furnizat forțelor armate ucrainene, în cooperare cu alte entități economice și guvernamentale, sisteme de comunicații satelitare.

Aceste sisteme de comunicații și-au dovedit rolul vital în luptă, facilitând de la începutul conflictului operarea dronelor militare, coordonarea atacurilor cu focul artileriei, realizarea imaginii operaționale comune, comunicarea conducerii de la Kiev cu exteriorul, precum și menținerea legăturii militarilor și civililor cu familiile. De pildă, trupele ucrainene care au rezistat în combinatul siderurgic Azovstal din Mariupol au reușit să mențină legătura cu comandanții lor, cu președintele ucrainean și să susțină interviuri video în direct pentru că aveau un sistem Starlink în incinta combinatului¹².

Vitală fiind, rețeaua de comunicații satelitare a fost ținta unor atacuri cibernetice în repetate rânduri din partea forțelor ruse, în scopul interzicerii accesului ucrainenilor la acest tip de comunicații; însă caracteristica de adaptabilitate a sistemului, dată de codul computerului fiecărui

dispozitiv care poate fi modificat rapid ca răspuns la un atac, a permis rețelei să rămână funcțională.

Rolul indispensabil pe care constelația de sateliți l-a avut în conflictul ruso-ucrainean a fost dovedit de panica indusă în rândurile ucrainenilor și de îngreunarea procesului de planificare și coordonare a acțiunilor militare ucrainene atunci când au apărut disfuncționalități la nivelul sistemelor de comunicații satelitare Starlink.

IMPACT ASUPRA DEZVOLTĂRILOR SPAȚIALE

Sprijinul acordat ucrainenilor prin facilitarea accesului la capacități spațiale, cumulat cu sancțiunile impuse Federației Ruse la nivel internațional, au avut impact negativ asupra evoluției tehnologiilor spațiale.

Cooperarea spațială civilă și militară, la nivel internațional, a înregistrat un regres din cauza tensiunilor statale la nivel mondial, dar și ca urmare a limitărilor impuse de măsurile punitive împotriva Federației Ruse, cunoscută ca una dintre puterile spațiale care oferă de zeci de ani cele mai ieftine servicii de lansare în spațiu de pe facilitățile sale (care, conform statisticilor, sunt, până în prezent, cele mai utilizate). Pe de o parte, sancțiunile internaționale impuse

Federației Ruse au generat amânarea unor programe spațiale, care prevedeau trimiterea în spațiu, cu rachete Soyuz, în următorii doi ani, a peste 200 de persoane civile, precum și a unor sateliți militari și comerciali. Anularea lansărilor contractate anterior a determinat entitățile comerciale și guvernamentale să încerce să găsească noi opțiuni pentru lansare. Pe de altă parte, într-un mediu internațional caracterizat de interdependență tehnologică, importurile și exporturile de tehnologie spațială au fost afectate semnificativ în urma sancțiunilor aplicate. Chiar dacă vor fi contabilizate întârzieri în derulare, programele spațiale ale diversilor actori vor continua prin găsirea unor variante de eludare a sancțiunilor (pe modelul Iran, Coreea de Nord în cazul sancțiunilor privind programele nucleare derulate de acestea).

CONCLUZII

Războiul ruso-ucrainean a demonstrat impactul crucial pe care capacitățile satelitare militare și civile le au în evoluția unui conflict în era tehnologică și a accentuat importanța conștientizării spațiului cosmic ca mediu de confruntare contemporan. Rolul strategic al elementelor spațiale civile sau cu dublă întrebuințare a fost de a echilibra balanța puterii

Fig. 4: Antene satelit pe o clădire rezidențială distrusă din localitatea Hostomel, Ucraina, 22 aprilie 2022 (Maxym Marusenko/NurPhoto/Getty Images).

militare într-un conflict asimetric (între doi actori cu capacități militare disproporționate).

Accesul neașteptat al Ucrainei la tehnologiile spațiale, direct sau indirect (prin sprijin cu informații de la diverși actori), generează oare amenințarea ca sistemele spațiale comerciale să nu mai fie tratate diferit de cele militare în timpul unui conflict și să fie și ele vizate de atacuri directe sau indirecte pentru a fi distruse? Răspunsul începe să se contureze spre o confirmare, încă fără caracter general, având ca precedent o lucrare a cercetătorilor militari chinezi, publicată în luna mai 2022, în jurnalul intern *Modern Defense Technology*, în care a fost solicitată descoperirea unor „*metode de ucidere blândă și dură*” pentru a dezactiva sau a distruge întreaga constelație Starlink în cazul unui conflict, în contextul amplitudinii, complexității și flexibilității fără precedent ale acesteia.

Din dorința de a menține avantajul militar și politic oriunde pe glob, marile puteri ale lumii vor căuta să dezvolte capacități spațiale cât mai rezistente, în tandem cu dezvoltarea de metode de contracarare a accesului adversarului la capacități spațiale.

Ucraina, prin construcția cu sprijin privat a așa-numitei „constelații de sateliți spion cu impact mare”¹³, fără a deține capacități militare, cu care a colectat informații în timp real pe câmpul de luptă, este văzută ca o putere emergentă în acest domeniu. Totodată, modul în care companiile au sprijinit acest stat, sub forma unor tehnologii combinate, poate afecta evoluțiile geopolitice în moduri surprinzătoare.

Concluzionând, putem spune că activitățile ISR¹⁴, prin utilizarea capacităților spațiale, nu mai sunt un lux, ci o necesitate pentru asigurarea libertății de acțiune în teatrele de luptă și, în cele din urmă, a suveranității unui stat.

BIBLIOGRAFIE

1. ALLEN Nick, James Titcomb, "Elon Musk's Starlink helping Ukraine to win the drone war", *The Telegraph*, 18.03.2022, disponibil la <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/03/18/elon-musks-starlink-helping-ukraine-win-drone-war/>, accesat în data de 10.08.2022.
2. ATLAMAZOGLU Stavros, "Why Beijing should develop a way to disable or destroy Starlink satellites?", disponibil la adresa <https://www.vietnaminsider.vn/why-beijing-should-develop-a-way-to-disable-or-destroy-starlink-satellites/>, accesat la data de 22.11.2022.
3. BOYCE Bryan, "21st Century Deterrence in the Space War-Fighting Domain: Not Your Father's Century, Deterrence, or Domain", disponibilă la <https://www.sto.nato.int/publications/STO Meeting Proceedings/STO-MP-SAS-141/MP-SAS-141-17.pdf>, accesat la data de 10.19.2022.
4. BURBACH T. David, "Early lessons from the Russia-Ukraine war as a space conflict", disponibil la <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/airpower-after-ukraine/early-lessons-from-the-russia-ukraine-war-as-a-space-conflict/>, accesat la data de 03.10.2022.
5. CHEN Stephen, "Chinese researchers say China's military must be able to destroy Elon Musk's Starlink satellites in a war", disponibil la <https://www.scmp.com/news/china/3178939/china-need-ability-to-destroy-elon-musk-starlink-researchers-say-2022-5>, accesat la data de 17.10.2022.
6. CLIFTON Eli, Ben Freeman, "They're lobbying for Ukraine pro bono- and making millions from arms firms", disponibil la adresa <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/01/ukraine-lobbyists-washington-defense-industry>, accesat pe data de 06.03.2023.
7. JONES Sam, "Satellite wars", *Financial Times*, disponibil la adresa <https://www.ft.com/content/637bf054-8e34-11e5-8be4-3506bf20cc2b>, accesat în data de 09.08.2022.
8. MEAKER Morgan, "High Above Ukraine, Satellites Get Embroiled in the War", disponibil la adresa www.wired.com/story/ukraine-russia-satellites/amp, accesat în data de 09.08.2022.
9. MILLER Christopher, Mark Scott, Bryan Bender, "UkraineX: How Elon Musk's space satellites changed the war on the ground", disponibil la <https://www.politico.eu/article/elon-musk-ukraine-starlink/>, accesat la data de 21.09.2022.

10. PĂIUȘ Laurențiu, „Cum afectează războiul din Ucraina explorarea spațială”, disponibil la adresa <https://mindcraftstories.ro/spatiu/cum-afecteaza-razboiul-din-ucraina-explorarea-spatiala/>, accesat în data de 11.10.2022.
11. SOARE Cristian, „ICEYE face diferența: Armata ucraineană a descoperit și distrus peste 7000 de ținte cu ajutorul satelitelui SAR”, *Defense Romania*, disponibil la adresa https://www.defenseromania.ro/iceye-face-diferenta-armata-ucraineana-a-descoperit-si-distrus-peste-7-000-de-tinte-cu-ajutorul-satelitelui-sar_621585.html, accesat pe data de 27.04.2023.
12. STONE Christopher, ”Responses to Russian anti-satellite tests should be more about capability than condemnation”, *Defense News*, disponibil la adresa <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2021/12/01/responses-to-russian-anti-satellite-tests-should-be-more-about-capability-than-condemnation/>, accesat la data de 14.10.2022.
13. STROBEL P. Warren, Robert Wall, ”How private spy satellites help Ukraine’s War Effort”, *The Wall Street Journal*, disponibil la adresa <https://www.wsj.com/story/how-private-spy-satellites-help-ukraines-war-effort-23eea3d5>, accesat pe data de 26.06.2022.
14. ZIKUSOKA David, Candace Rondeaux, ”Satellite wars over Ukraine”, disponibil la adresa <https://www.newamerica.org/future-frontlines/blogs/satellite-wars-over-ukraine/>, accesat la data de 28.04.2023.
15. ***, „Maxar continues to capture satellite imagery of the Russian – Ukraine invasion”, disponibil la adresa <https://news.satnews.com/2022/03/21/maxars-satellite-imagery-captures-continue-of-the-russian-ukraine-invasion/>, accesat la data de 23.09.2022.
16. ***, ”HawkEye 360” disponibil la https://en.wikipedia.org/wiki/HawkEye_360, accesat în data de 10.10.2022.
17. ***, ”NATO’s overarching Space Policy”, disponibil la adresa https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_190862.htm, accesat în data de 03.10.2022.
18. ***, ”Ukraine: The New Satellite War – Digital Eye”, disponibil la <https://www.youtube.com/watch?v=ahbnVYroIG8>, accesat în data de 09.08.2022.

¹ Linia Kármán – desemnează altitudinea de 100 km deasupra nivelului mării.

² Agregat-4 (racheta V-2) a fost prima rachetă balistică ghidată cu rază lungă de acțiune, dezvoltată în timpul celui de-al Doilea Război Mondial în Germania nazistă ca „armă de răzbunare”; a fost destinată să atace orașele din statele aliate ca răzbunare pentru bombardamentele acestora împotriva orașelor germane (peste 3000 de rachete au fost lansate de către Wehrmacht împotriva unor ținte aliate în timpul războiului, cea mai mare parte vizând Londra, iar ulterior Antwerpen și Liege). Racheta avea o rază de 400 km și se deplasa cu viteză supersonică.

³ Alexandru Grumaz, „Militarizarea spațiului cosmic”, *Observatorul Militar*, 24.05.2021, disponibil online la <https://presamil.ro/militarizarea-spatiului-cosmic>; accesat la data de 26.04.2023.

⁴ „Tratatul privind principiile care guvernează activitățile statelor în explorarea și utilizarea spațiului cosmic, inclusiv a lunii și a altor corpuri cerești” (1969), conform căruia spațiul cosmic nu este supus suvernității vreunui stat, ci este liber, dar limitat; printre prevederile acestuia se regăsesc cele privind utilizarea pașnică a spațiului cosmic și demilitarizarea sau denuclearizarea spațiului cosmic.

⁵ David Zikusoka, Candace Rondeaux, ”Satellite wars over Ukraine”, online disponibil la <https://www.newamerica.org/future-frontlines/blogs/satellite-wars-over-ukraine/>, accesat la data de 28.04.2023.

⁶ GPS (Global Positioning System) – sistem global de navigație prin satelit și unde radio.

⁷ Eli Clifton, Ben Freeman, ”They’re lobbying for Ukraine pro bono- and making millions from arms firms”, *The Guardian*, 01.03.2023, disponibil la adresa <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/01/ukraine-lobbyists-washington-defense-industry>, accesat pe data de 06.03.2023.

⁸ Synthetic Aperture Radar.

⁹ Morgan Meaker, ”High Above Ukraine, Satellites Get Embroiled in the War”, disponibil la adresa www.wired.com/story/ukraine-russia-satellites/amp, accesat în data de 09.08.2022.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Christopher Miller, Mark Scott, Bryan Bender, ”UkraineX: How Elon Musk’s space satellites changed the war on the ground”, online disponibil la <https://www.politico.eu/article/elon-musk-ukraine-starlink/>, accesat la data de 21.09.2022.

¹² Ibidem.

¹³ David Zikusoka, Candace Rondeaux, ”Satellite wars over Ukraine”, online disponibil la <https://www.newamerica.org/future-frontlines/blogs/satellite-wars-over-ukraine/>, accesat la data de 28.04.2023.

¹⁴ Intelligence, Surveillance, Reconnaissance.

CUNOAȘTEREA – AL 6-LEA SPAȚIU DE LUPTĂ ÎN CONFLICTELE ACTUALE

*Răzvan-Georgian ZMĂDU**

Abstract:

The nature of military action has changed dramatically in recent years, and armed conflict has evolved from the traditionally accepted definition to new forms such as cognitive conflict.

Thus, „the human mind is becoming a battlefield”¹, similar to those already accepted by the North Atlantic Treaty Organisation (land, air, sea, space and cyber), due to the fact that by manipulating and controlling human thought and perception, desired results can be achieved much more easily than by using conventional weapons.

Methods of cognitive manipulation are used in this type of conflict by military, political, economic and professional structures, civil society and interest groups, as well as by nation states in relation to other states.

In the past, the presentation of distorted realities according to self-interest were used to maintain a state of instability that creates the conditions for strategic surprise and to redefine international relations, as well as to manipulate public opinion in the desired direction (democratic elections in the USA, France, Germany, Finland and Netherlands, as well as the launch of disinformation campaigns on the UK referendum to leave European Union, the Catalan secessionist crisis in Spain in 2017, management of the COVID-19 pandemic).

In the current context of the conflict in Ukraine, it is possible to observe the use by the Russian Federation, in addition to classical, conventional warfare, of a series of irregular, narrative-based actions, without pre-established rules, with economic, information, propaganda, cyber and proxy capabilities, targeting „the product of human perception, trust”².

At the same time, China has also changed its discourse at the international level, both through state proxies and other means of influence, undermining international norms in various fields ranging from diplomacy, politics, law, economics and culture to intelligence.

Keywords: *conflict; cognitive conflict; global security environment; influence operations; Russia, China.*

DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Mediul global de securitate este caracterizat, în prezent, de tendințele de schimbare a balanței de putere în cadrul sistemului internațional și de orientare către un sistem multipolar stratificat, cu centre de putere la nivel regional.

Timpurile în care pacea, criza și conflictul erau trei faze distincte și conflictele se desfășurau,

în mare parte, cu mijloace militare, iar adversarii erau bine cunoscuți s-au încheiat. Astfel, se conturează o accentuare a percepțiilor de incertitudine strategică și lipsă de predictibilitate din partea statelor, care se orientează tot mai mult spre soluții naționale sau bilaterale de gestionare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității, în detrimentul mecanismelor clasice, reprezentate de formatele multilaterale sau organizațiile internaționale.

* *Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

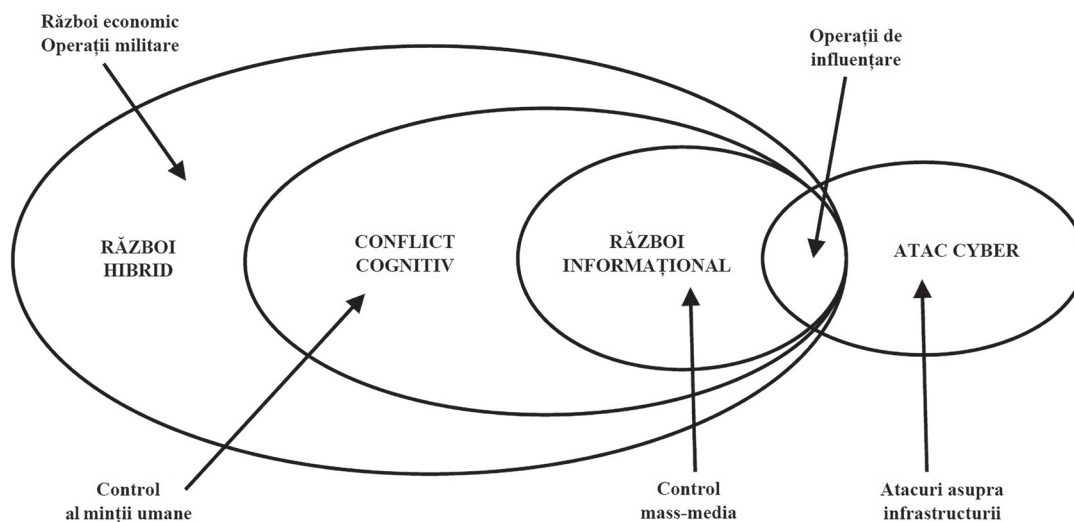

Fig. 1: Relația conceptuală dintre conflictul cognitiv și alte tipuri de război.

Puterile contestate ale actualei ordini mondiale, în scopul menținerii unei stări de instabilitate care să creeze premisele pentru realizarea surprinderii strategice, apelează la instrumente variate, neconvenționale, precum: manipularea informației; constrângerea politică; încercarea de a crea state-satelit; provocări la adresa democrației reprezentative; dezvoltarea capacităților militare, cu accent pe capacitățile anti-acces; extinderea strategiilor și tacticilor hibride; dezvoltarea militară competitivă a tehnologiilor duale, emergente și disruptive; amenințarea infrastructurilor critice și a siguranței energetice a statelor țintă; activarea conflictelor înghețate; încălcarea regimului de control al armamentelor; dezvoltarea de capacități cyber ofensive etc.

Pe fondul interdependenței și impredictibilității existente la nivelul sistemului global, activarea conflictelor înghețate determină o multiplicare a amenințărilor asimetrice și hibride, în funcție de interesele strategice regionale și globale ale statelor.

Conflictul cognitiv este o antiteză față de conceptul tradițional de război de manevră, în care efortul este concentrat pe faze și momente ale acțiunilor la nivel tactic și operațional în vederea atingerii obiectivelor de nivel strategic. De asemenea, în cadrul conflictului cognitiv, devine nesemnificativă distincția dintre civili și militari, fenomenul absorbind toate segmentele societății. Este un război în care culturile pot fi în conflict și

în care, împreună cu forțele militare, se confruntă o serie de factori determinanți, de natură politică, socială și economică. De aceea, războiul cognitiv poate fi abordat atât din perspectiva statală și non-statală, dar și dintr-o perspectivă transnațională sau subnațională.

Fiecare tip de război ar putea conține elementul de operațiuni de influență și de impact asupra cogniției umane; cu toate acestea, doar conflictul cognitiv este dedicat în mod specific controlului creierului, prin încorporarea neuroștiințelor înarmate în diverse practici³.

Conceptul de „conflict cognitiv” există la nivelul Alianței Nord-Atlantice încă din 2014, când a devenit clar că politicul a eșuat în comunicarea strategică, iar Ucraina a pierdut peninsula Crimeea. În accepțiunea NATO, „războiul cognitiv urmărește să schimbe nu numai ceea ce gândesc oamenii, ci și modul în care acționează”⁴, iar „atacurile împotriva domeniului cognitiv implică integrarea capacităților cibernetice, de dezinformare, psihologice și de inginerie socială”⁵.

La nivelul forțelor armate americane, termenul de „conflict cognitiv” este utilizat „pentru a descrie, în special, modurile de acțiune de care dispune un stat sau un grup de influență care urmărește să manipuleze un inamic sau mecanismele de cunoaștere ale cetățenilor săi, în scopul de a slăbi, de a pătrunde, influența sau chiar subjuga sau a-l distruge pe acesta”⁶.

Exploatarea erorii de raționalitate

<i>Influență motivată</i>	<i>Handicap cognitiv</i>
PSYOPS	RĂZBOI COGNITIV
Accent pe credință Percepții distorsionate Iluzie culturală Frici și anxietate Slăbiciuni și puncte forte ale personalității Represiune	Accent pe cogniție Suprasaturarea senzației și percepției Saturarea atenției Canalizarea atenției Erori de judecată Bias-uri cognitive

Fig. 2: Diferențele dintre PsyOPs și războiul cognitiv⁷.

În concepția statelor occidentale, termenul de „conflict cognitiv” reprezintă „militarizarea opiniei publice de către o entitate externă, în scopul influențării politicii publice și/sau guvernamentale sau în scopul destabilizării acțiunilor și/sau instituțiilor guvernamentale”⁸, iar situația globală a demonstrat că „strategia nu e doar militară și că este necesară o alianță de teoreticieni și practicieni, situație în care uneori teoreticienii ajung să facă lucruri practice”⁹, iar reziliența este componenta principală pentru a contracara efectele conflictului cognitiv.

Conflictul cognitiv reprezintă un punct de convergență a elementelor războiului hibrid și se află între două spații operaționale gestionate separat până acum: PsyOps - operații psihologice/ operații de influențare și CyberOps - operații cibernetice.

Operațiile cognitive se bazează și pe cunoașterea psihologiei actorilor implicați, a populației țintă, a grupurilor mici cu influență în statul atacat, cu implicații majore asupra acestuia, de la afectarea procesului de luare a deciziei, pe toate palierele instituționale, până la modificarea prejudecăților cognitive, a percepției general valabile, influență și soft power. În conflictele secolului XXI, se observă că operațiile cognitive se manifestă, cu precădere, în „zona online”¹⁰ și pot influența „în mod esențial întreg spectrul de securitate (raportat la cetățeni, instituții și entități private)”¹¹, generând „necesități noi de abordare în plan securitar”¹².

Odată cu încheierea Războiului Rece, omenirea a intrat într-o nouă paradigmă de gândire globală și remodelare a sferelor de influență. Acest proces a generat teama și îngrijorarea Moscovei legată de răspândirea valorilor democratice în apropierea granițelor sale. În acest context, Federația Rusă încearcă să-și recapete sferile tradiționale de influență la nivel regional și internațional, prin mijloace militare și hibride. Astfel, împreună cu dimensiunea militară, au fost introduse în operațiuni atât instrumente politice, economice, informaționale și mediatice, cât și instrumente specifice unui conflict cognitiv. Folosirea noilor tehnologii și a spațiului cibernetic pentru derularea de atacuri constituie atât o modalitate de a pune în practică un nou tip de amenințare - cognitivă -, dar și o modalitate de a controla alte amenințări de tip hibrid, precum lupta în dimensiunea informațională. Atacurile cognitive reprezintă așadar una dintre cele mai noi amenințări hibride, care câștigă din ce în ce mai multă vizibilitate în ultimii ani, și unde distincția dintre război și pace este estompată, iar acțiunea militară devine neliniară (până la punctul în care nu se mai poate delimita spațiul confruntării).

În același timp, abordarea viitoarelor confruntări din perspectiva caracterului cultural, social și economic va face dificilă delimitarea între pace și război, iar statele agresate nu vor conștientiza, de fapt, că se află într-o stare conflictuală. Acțiunile cognitive actuale nu sunt îndreptate în mod direct împotriva statului, ci,

mai degrabă, au ca scop erodarea instituțiilor de autoritate locală și centrală, acțiuni premergătoare schimbării regimului politic sau a ordinii constituționale și chiar cu efecte asupra integrității teritoriale. Conflictul cognitiv exploatează, cu prioritate, vulnerabilitățile statului-țintă sau ale comunităților politice interstatale, cu scopul clar de a genera o stare de tensiune care să conducă la o polarizare decizională atât la nivel național, cât și internațional.

FORME DE CONFLICT COGNITIV

Marile puteri au înțeles faptul că prin „militarizarea neuroștiințelor” a apărut un nou mediu operațional, care trebuie exploatat atât ofensiv, dar și defensiv, prin angajarea și dezvoltarea „capacităților acestora de a detecta atacurile asupra domeniului cognitiv, cât și de a răspunde la acestea”.¹³

Federația Rusă are un obiectiv de politică externă foarte bine definit și anume reconfigurarea cadrului internațional existent. Astfel, în politica externă, Moscova „urmărește să obțină statutul de superputere și să remodeleze regulile sistemului internațional, astfel încât dominația occidentală să ia sfârșit și să apară o ordine multipolară”¹⁴.

Aceste modificări în ierarhia mondială ar putea ajuta Federația Rusă să își extindă influențele în regiunea Europei Centrale și de Est, dar și în Orientul Mijlociu.

În acest context, răspunsul la provocarea hibridă a Federației Ruse necesită o înțelegere a viziunii acesteia asupra ordinii internaționale și a măsurilor întreprinse în acest sens. Regimul Putin este unul autoritar, cu o orientare anti-occidentală și cu un sistem de guvernare și economic corupt, o țară unde președintele a declarat: „Eu decid totul. Să nu uitați asta!”¹⁵. În esență sistemul politic și economic al Federației Ruse este un „sistem bazat pe prădare masivă”¹⁶, unde Occidentul este văzut în avantaj încă din anii 1990, atât militar (prin expansiunea NATO), dar și al propagandei (prin prezentarea democrației occidentale ca fiind singura formă atractivă de guvernare).

În fața acestor „amenințări”, Moscova, pentru a contracara influența Occidentului în propria societate, „a trecut la tactici de gherilă”¹⁷ și își concentrează strategiile narrative pe afectarea democrației, atât în plan intern, cât și în plan extern, prin crearea unui climat de neîncredere în democrație și în instituțiile care o susțin (NATO, UE), polarizând viziunile liberale și conservatoare asupra lumii și încercând să submineze coeziunea

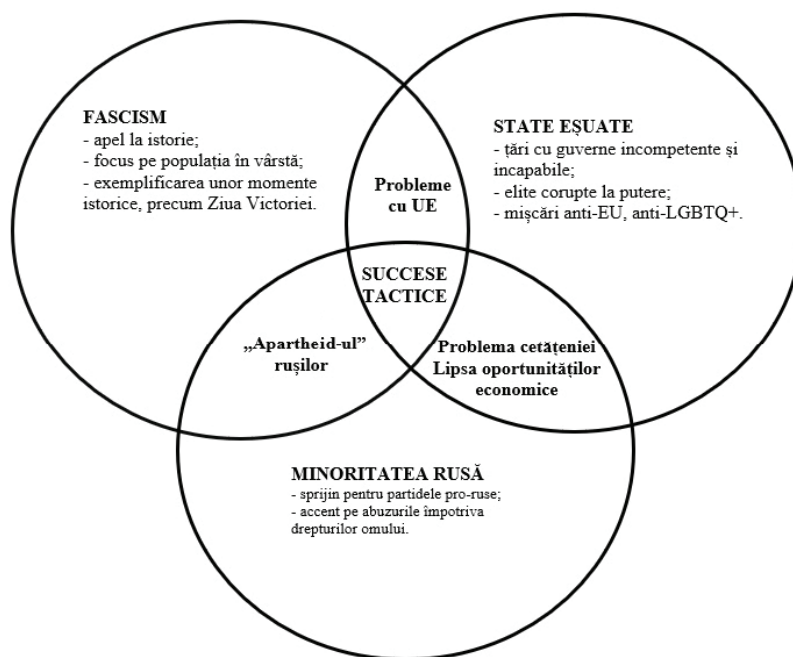

Fig. 3: Naratiunile cognitive ale Federației Ruse la nivel operațional și tactic¹⁸.

NATO-UE și a statelor membre (inclusiv prin denigrarea liderilor legitimi ai acestora) și prin încercarea de promovare a unor politici pro-Federația Rusă, direct sau prin proxy.

Printre tehnicile și practicile utilizate de Kremlin, în cadrul efortului de război cognitiv, pentru modificarea percepțiilor și adevărului, pot fi identificate următoarele:

- negarea sau exagerarea faptelor;
- schimbarea citatelor în prezentarea știrilor;
- generalizarea excesivă;
- discreditarea;
- crearea contextelor favorabile Federației Ruse;
- prezentarea opiniilor ca fiind fapte;
- utilizarea de fapte false, titluri înșelătoare și teorii ale conspirației.

Trebuie adus în atenție faptul că acestea sunt utilizate în funcție de efectul dorit și caracteristicile populației de manipulat. Astfel, în Europa de Est este utilizată televiziunea pentru a viza vorbitorii de limba rusă, în timp ce în Europa Centrală sunt utilizate sute de pagini web/bloguri unde propaganda rusă este promovată agresiv. În schimb, în țările nordice sunt utilizate așa-numitele „web-brigades”, folosite pentru a stârni tensiuni interne, cu postări controversate din societățile respective.

Conflictul dintre Federația Rusă și Ucraina nu este doar o confruntare între două state vecine, provenite din același bloc sovietic, ci este un război între două sisteme de valori, o problemă de securitate între Federația Rusă și blocul occidental, un conflict cognitiv, care implică strategii narrative complexe, elaborate și reconstituite zilnic, cu un flux cronologic diferit de ambele părți.

Politica Kremlinului în conflictul ucrainean se bazează pe ideea că identitatea ucraineană este artificială și fragilă și caută să stabilească o supremație politică și militară asupra acesteia din perspectivă istorică. Astfel, regimul Putin promovează narațiuni ultranaționaliste și populiste, împreună cu mesaje care caută să convingă publicul țintă că guvernul ucrainean este condus de neo-naziști, de un președinte incompetent și lipsit de încredere și că Ucraina găzduiește laboratoare biologice.

În același timp, Ucraina pune accent pe succesele armatei proprii și pe dificultățile armatei ruse, evidențiind atrocitățile zilnice comise de aceasta, cu narațiuni cognitive în care sunt incluse videoclipuri cu președintele Volodimir Zelenski și cu succesele notabile ale soldaților ucraineni. De asemenea, prin utilizarea masivă a mass-media și a rețelelor sociale, conflictul cu Federația Rusă este prezentat ca o problemă pentru pacea mondială și pentru securitatea europeană, fiind subliniate și efectele dramatice ale acestuia (ex.: orașe afectate de bombardamente, migrația populației, distrugerea infrastructurii critice, efectele climatice etc.), cu accent pe posibilitatea extinderii sale și în alte state și pe creșterea temerilor privind expansionismul rusesc.

Ucraina a reușit crearea unui câmp de luptă virtual, unde își distribuie narațiuni cognitive, în special prin intermediul Internetului. În plus, Kievul și-a asumat toate riscurile, prin postarea videoclipurilor în care sunt prezentate devastarea și durerea provocate de conflict. Distribuirea pe rețelele de socializare a imaginilor și videoclipurilor în care armata rusă face rău civililor a creat un val de simpatie pentru Ucraina la nivel internațional (în spațiul occidental, în special).

În ajutorul guvernului de la Kiev au venit și informațiile și analizele publicate de mass-media din blocul occidental, care au prezentat de la organizarea pentru luptă a armatei ruse până la analizele atacurilor și urmărilor acestora în Ucraina (ex.: masacrul din Bucha), inclusiv cu utilizarea capabilităților satelitare comerciale.

În altă ordine de idei, operațiile cognitive ale Chinei, executate în special împotriva Taiwanului, pot fi împărțite în patru categorii, astfel:

- intimidare militară;
- influență prin schimburi bilaterale;
- interferență religioasă;
- dezinformare și ferme de conținut de pe Internet.

A acțiunile militare ale FA chineze sunt modalitatea directă de a manipula psihologic percepțiile taiwanezilor cu privire la unificare. În plus, Beijingul folosește constant armata proprie pentru a intimida Taiwanul, în special atunci când

consideră că acesta a deviat de la calea unificării, prin misiuni de patrulare aeriană în „zona de identificare” a apărării antiaeriene taiwaneze sau prin traversarea liniei mediane a strâmtorii Taiwan.

Descurajarea militară a Chinei este un exemplu tipic de utilizare a conflictului cognitiv pentru a dirija percepția și comportamentul inamicului, în cazul acesta cetățenii taiwanezi. Deși amenințarea militară nu este specifică în politica externă a liderilor chinezi, puterea militară a acesteia și procesul decizional imprevizibil al președintelui Xi fac din aceasta una dintre puținele țări care sunt capabile să inițieze un conflict cognitiv eficient.

O altă formă de conflict cognitiv, executată de China, este influența prin promovarea schimburilor bilaterale cu Taiwan, printr-o strategie foarte simplă și ieftină. Astfel, cetățenilor taiwanezi le sunt oferite anumite beneficii economice și socio-culturale: servicii gratuite de călătorie pe teritoriul chinez sau reduceri semnificative ale costurilor acestora, locuri suplimentare pentru studenți la Universitatea din Beijing și la Universitatea Tsinghua, cu premii și finanțări suplimentare pentru aceștia. Toate aceste avantaje servesc ca instrumente utile Chinei, care își dorește remodelarea identității și intereselor cetățenilor taiwanezi, care astfel sunt mai dispuși să accepte influența acesteia.

O a treia formă de conflict cognitiv este interferența religioasă. Mazuismul este o religie populară în Taiwan, fiind practică de peste 70% din populație. Prin schimburi bilaterale, festivaluri religioase, deseori cu legături istorice fabricate, între temple dintre China și Taiwan, se urmărește modelarea percepției că au aceeași religie și cultură, fiind astfel promovată ideea unei „singure Chine”, prin premisa unei unificări pașnice.

Nu în ultimul rând, China dezinformează și utilizează ferme de conținut în cadrul conflictului cognitiv, care se manifestă cu precădere în „zona online”¹⁹, în detrimentul „activităților derulate până nu demult exclusiv în spațiul fizic”²⁰. Prin campanii pe rețelele sociale, jocuri și teste psihologice, oferite gratuit în cadrul acestora,

sunt colectate date personale ale cetățenilor taiwanezi, dar și chinezi, iar prin pagini web optimizate și indexate în motorul de căutare Google, în limba chineză, cu conținut plagiat din publicații academice și economice de renume sau din postările de pe conturile oficiale de WeChat (deja cenzurate și filtrate de un firewall chinezesc) sunt promovate narațiunile și ideologia aprobate de Beijing, fără ca utilizatorii taiwanezi să fie conștienți de acest lucru, creându-se astfel un spațiu pro-China.

În cadrul conflictului cognitiv, strategia Chinei este similară cu cea a Federației Ruse, dar practicile diferă din cauza puterii economice și a capacităților din zona digitală. Ambele state urmăresc efecte negative și pe termen lung în statele țintă, prin operații cognitive conduse de conturi online pe rețele sociale pro-regim, cu blocarea surselor de informații nefavorabile, cu ferme de conținut pentru a furniza informații înșelătoare și confuze. Cu toate acestea, Beijingul acordă o atenție sporită imaginii sale pozitive în cadrul comunității internaționale, inclusiv prin angajamentul său în operațiile de menținere a păcii.

CONCLUZII

Având în vedere noile paradigme ale conflictelor armate, unde modelul tradițional/convențional de utilizare a capacităților militare a fost înlocuit de capacități și instrumente non-militare, care sunt din ce în ce mai utilizate pentru atingerea obiectivelor strategice (depășind în unele cazuri efectele forțelor convenționale), noile provocări ale conflictului cognitiv aduc în atenția organizației militare și a structurilor din componența Sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională un nou tip de risc/amenințare.

Prin cunoașterea caracteristicilor unei campanii de influențare a cunoașterii se pot dezvolta „mecanisme de înțelegere, prevenire și reacție în rândul cetățenilor, atunci când se confruntă cu amenințări, riscuri sau vulnerabilități cu impact în planul securității naționale”²².

Contextul strategic și de securitate actual, marcat de incertitudini și amenințări complexe, de natură hibridă și asimetrică, impune o abordare conceptuală și tactică adaptată la dinamica transformațională a mediului de securitate. În prezent, se impune luarea în considerare nu numai a riscurilor și amenințărilor clasice de securitate și apărare, împotriva cărora există măsuri eficiente de prevenire și limitare a efectelor, cât mai ales a amenințările asimetrice și hibride, care sunt din ce în ce mai complexe, devenind un element central în competiția globală dintre marile puteri.

Conflictul cognitiv poate conduce la subminarea încrederii la nivelul societății și poate crea premisele pentru escaladarea disensiunilor între forțele politice. Prin urmare, este necesară construirea permanentă a încrederii stat-cetățean, ca un jalon important împotriva provocărilor generate de narațiuni cognitive ostile, pentru a evita subminarea autorității de stat și a bunei guvernări. **Încrederea** rămâne condiția principală pentru orice strategie de răspuns la amenințările cognitive și trebuie percepută și înțeleasă ca un fenomen stratificat la nivelul societății, aflat în continuă transformare.

BIBLOGRAFIE

1. BACKES Oliver, Andrew Swab, *Cognitive Warfare. The Russian Threat to Election Integrity in the Baltic States*, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, 2019, online: <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/2019-11/CognitiveWarfare.pdf>, accesat la 26.07.2023.
2. CLAVERIE Bernard, François du Cluzel, *The Cognitive Warfare Concept*, 2020, online: https://www.innovationhub-act.org/sites/default/files/2022-2/CWarticleClaverieduCluzelfinal_0.pdf, accesat la 26.07.2023.
3. CHIRIAC Olga, *Războiul cognitiv în competiția marilor puteri ale secolului al XXI-lea – încadrarea activității militare în Marea Neagră*, 2020, online: <https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2021%20gmr/2021/4%20proceedings%202021/CHIRIAC.pdf>, accesat la 26.07.2023.
4. DAWISHA Karen, *Putin's Kleptocracy: Who Owns Russia?*, New York, Simon & Schuster, 2014.
5. (du) CLUZEL François, *Cognitive Warfare*, ACT, Innovation Hub november 2020, Norfolk, Virginia, online: https://www.innovationhub-act.org/sites/default/files/2021-01/20210122_CW%20Final.pdf, accesat la 26.07.2023.
6. HUNG Tzu-Chieh, Tzu-Wei Hung, "How China's Cognitive Warfare Works: A Frontline Perspective of Taiwan's Anti-Disinformation Wars", *Journal of Global Security Studies*, vol.7, no. 4, 2022, online: <https://academic.oup.com/jogss/article/7/4/ogac016/6647447>, accesat la 26.07.2023.
7. JANELIUNAS Tomas, "Russia's Foreign Policy Scenarios: Evaluation by Lithuanian Experts", *Baltic Bulletin*, 2016, online: <http://www.fpri.org/article/2016/11/russias-foreign-policyscenarios-evaluation-lithuanian-experts/>, accesat la 25.07.2023.
8. KRAMER D. Franklin, Lauren M. Speranza, *Meeting the Russian Hybrid Challenge. A Comprehensive Strategic Framework*, Atlantic Council, Brent Scowcroft Center on International Security, 2017, online: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/meeting-the-russian-hybrid-challenge/>, accesat la 26.07.2023.
9. MAIOR George Cristian, *Un război al minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI*, București, Editura RAO, 2010.
10. OFER Fridman, Kabernik Vitaly, Pearce C. James (eds), *Hybrid Conflicts and Information Warfare: New Labels, Old Politics*, Lynne Rienner Publishers, 2018.

11. ROSENBACH Eric, Kathrine Mansted, *The Geopolitics of Information*, 2019, online: <https://www.belfercenter.org/publication/geopolitics-information>, accesat la 25.07.2023.
12. ***, Administrația Prezidențială, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024*, București, 2020.
13. ***, Johns Hopkins University & Imperial College London, „Countering cognitive warfare: awareness and resilience”, *NATO Review*, 2021, online: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/05/20/countering-cognitive-warfare-awareness-and-resilience/index.html>, accesat la 28.07.2023.
14. ***, NATO Innovation Challenge Fall 2021 - Countering Cognitive Warfare, 2021, online: <https://www.act.nato.int/article/nato-innovation-challenge-fall-2021-countering-cognitive-warfare/>, accesat la 27.07.2023.
15. ***, *Ukraine's cognitive warfare operations against Russia: representation, story and micro-mythology*, 2022, online: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2657182>, accesat la 26.07.2023;

¹ Johns Hopkins University & Imperial College London, „Countering cognitive warfare: awareness and resilience”, *NATO Review online*, 20 May 2021, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/05/20/countering-cognitive-warfare-awareness-and-resilience/index.html>, 2021.

² Ibidem.

³ Tzu-Chieh Hung and Tzu-Wei Hung, „How China's Cognitive Warfare Works: A Frontline Perspective of Taiwan's Anti-Disinformation Wars”, *Journal of Global Security Studies*, vol. 7, no. 4, 2022, online: <https://academic.oup.com/jogss/article/7/4/ogac016/6647447>.

⁴ NATO Innovation Challenge Fall 2021 - *Countering Cognitive Warfare*, 2021, online: <https://www.act.nato.int/article/nato-innovation-challenge-fall-2021-countering-cognitive-warfare/>

⁵ Ibidem.

⁶ Bernard Claverie, François du Cluzel, *The Cognitive Warfare Concept*, online: https://www.innovationhub-act.org/sites/default/files/2022-02/CWarticleClaverieduCluzelfinal_0.pdf, 2020.

⁷ François du Cluzel, *Cognitive Warfare*, ACT, Norfolk, Virginia, 2021, online: [https://www.sto.nato.int/publications/STO%20Meeting%20Proceedings/STO-MP-HFM-334/\\$MP-HFM-334-KN3.pdf](https://www.sto.nato.int/publications/STO%20Meeting%20Proceedings/STO-MP-HFM-334/$MP-HFM-334-KN3.pdf).

⁸ Olga Chiriac, „Războiul cognitiv în competiția marilor puteri ale secolului al XXI-lea – încadrarea activității militare în Marea Neagră”, *Gândirea Militară Românească* (lucrările conferinței științifice internaționale „Consolidarea profilului României ca actor proactiv pentru asigurarea securității în regiunea Mării Negre”, ediția a III-a), noiembrie 2021, https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2021%20gmr/2021/4%20proceedings%202021/GMR_CONF_2021.pdf.

⁹ Maior George Cristian, *Un război al minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI*, București, Editura RAO, 2010.

¹⁰ *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024*.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ NATO Innovation Challenge Fall 2021 - Countering Cognitive Warfare, 2021, online: <https://www.act.nato.int/article/nato-innovation-challenge-fall-2021-countering-cognitive-warfare/>.

¹⁴ Tomas Janeliunas, „Russia's Foreign Policy Scenarios: Evaluation by Lithuanian Experts”, *Baltic Bulletin*, online: <http://www.fpri.org/article/2016/11/russias-foreign-policyscenarios-evaluation-lithuanian-experts/>, 2016.

¹⁵ Karen Dawisha, *Putin's Kleptocracy: Who Owns Russia?*, New York, Simon & Schuster, 2014.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ *Russia's Propaganda Campaign against Germany*, Spiegel online, <http://www.spiegel.de/international/europe/putin-wages-hybrid-war-on-germany-andwest-a-1075483.html>, 2016.

¹⁸ Oliver Backes, Andrew Swab, *Cognitive Warfare. The Russian Threat to Election Integrity in the Baltic States*, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, 2019, online <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/2019-11/CognitiveWarfare.pdf>.

¹⁹ *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024*.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

MANAGEMENTUL ACCESULUI ȘI AL IDENTITĂȚILOR ÎN INFRASTRUCTURILE IoT

Florin RĂSTOCEANU*

Abstract:

The Internet of Things (IoT) is expanding and taking over more and more aspects of our lives. Connecting the environment and people to the Internet means that security threats in this environment are also transferred to them. Ensuring a sufficiently high level of security in IoT infrastructures is difficult due to the limited resources and heterogeneity of this environment.

In this paper I have addressed some of the basic security services like authentication and authorization, in an attempt to identify those features that are essential for deployment in IoT infrastructures. Thus, I have classified authentication methods according to the credentials, highlighting those that are suitable to be used by IoT devices. I have analyzed the existing authorization methods and identified the coverage of some properties that need to be fulfilled for widespread use in IoT environments. Finally, I identified types of identity management systems according to the degree of centralization and the technologies used. Such a comprehensive analysis of existing access and identity management solutions with real-world applicability in IoT environments highlights the advantages and disadvantages of each solution and is a real support for security architects designing IoT networks.

Keywords: security; Internet of Things/IoT; authentication; authorization; access management.

INTRODUCERE

Internetul lucrurilor (IoT – Internet of Things) definește un concept prin care diferite obiecte se interconectează folosind infrastructura pusă la dispoziție de Internet. În acest fel, aceste obiecte realizează conexiuni prin care pot relaționa între ele, indiferent de tipul lor sau de locația unde se află. Astfel, acestea devin dispozitive inteligente care comunică între ele fără a fi nevoie de intervenția umană, îndeplinind sarcini într-un mod nou și inedit. Prin această tehnologie se pot colecta date (folosind diferite tipuri de senzori) din mediul înconjurător, de la animale sau chiar

de la oameni. De asemenea, se pot comanda diferite dispozitive inteligente în mod automat și de la distanță folosind *actuatori*¹.

În prezent, tehnologia IoT se utilizează într-o serie de aplicații care ne influențează viețile din ce în ce mai mult. De exemplu, automatizarea locuințelor le transformă pe acestea în case inteligente, dispozitivele inteligente putând controla iluminarea, sistemul de climatizare, prizele sau sistemul de securitate. Asistenți virtuali, precum Amazon Alexa sau Google Assistant, pot fi utilizați prin telefon sau chiar vocal pentru controlul tuturor dispozitivelor inteligente din casă.

* *Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

IoT se utilizează și în industrie pentru monitorizarea echipamentelor și mașinilor, pentru optimizarea consumului de energie sau eficientizarea operațiilor. De asemenea, sisteme de senzori integrate în ceasuri, brățări inteligente sau în echipamente medicale profesionale pot oferi date în timp real despre starea de sănătate a persoanelor. Aceste sisteme pot fi utilizate pentru monitorizarea pacienților sau a pompierilor și militarilor pe timpul misiunilor.

Orașele inteligente ale prezentului (și viitorului) folosesc tehnologia IoT. Astfel, sistemele de management al traficului inteligent, de iluminare inteligentă sau de management al deșeurilor sunt doar câteva aplicații care pot transforma orașele în care locuim. De asemenea, sisteme care țin de asigurarea securității fizice, precum monitorizarea perimetrală, pot spori gradul de siguranță al locuitorilor. În agricultură sunt folosite sisteme IoT pentru eficientizarea producției culturilor, prin implementarea de sisteme de irigații controlate sau de monitorizare a gradului de infestare a acestora cu diferiți dăunători. La rândul lor, transporturile și logistica pot fi îmbunătățite prin implementarea unor sisteme de urmărire a flotei de autovehicule și optimizarea rutelor de transport, obținându-se astfel timpuri mai mici de livrare și consum mai mic de combustibil. Sistemele IoT sunt utilizate și pentru managementul consumului de energie în case și clădiri de birouri, pentru monitorizarea mediului înconjurător, a calității aerului și a apelor din râuri, mări și oceane, încercându-se astfel prevenirea unor catastrofe ecologice.

IoT este prezent în viețile noastre poate mai mult decât realizăm, prin intermediul telefoanelor mobile și a ceasurilor inteligente, care sunt dotate cu senzori care pot colecta diferite tipuri de date pentru a ne face viața mai ușoară. Deoarece aceste dispozitive inteligente pot influența în mod direct viețile noastre, este cu atât mai ridicată nevoia de asigurare a unui grad sporit de securitate. Acest lucru se dovedește a fi mai greu de obținut ținând cont de numărul mare de dispozitive IoT utilizate în prezent și de capacitățile acestora de prelucrare a informațiilor.

Serviciile de securitate de bază care trebuie asigurate pentru a realiza un context de securitate solid sunt: autentificarea, confidențialitatea, non-repudierea și integritatea. Pentru a utiliza în siguranță date de la un dispozitiv IoT, acesta trebuie, în primul rând, să fie autentificat, ceea ce înseamnă că trebuie să i se valideze identitatea. Conform definiției ITU (International Telecommunication Union), prin „identitate“ se înțelege un set de informații care sunt folosite pentru identificarea unică a unei entități având în vedere un anumit context². O persoană poate fi identificată prin nume, prenume, funcția ocupată la serviciu, prin datele de pașaport la aeroport sau după nume și cont bancar într-un magazin online. Un dispozitiv IoT se poate identifica printr-un cod unic, o adresă IP sau printr-o cheie sau parolă de identificare. Pentru a controla în mod sigur accesul unui număr mare și divers de identități la diferite resurse este necesar un sistem de management al accesului și identităților (SMAI); întreg ciclul de viață al identităților, care include operații de înregistrare, actualizare și revocare, este realizat de SMAI. Serviciile de securitate de bază asigurate de către acesta sunt autorizarea, autentificarea și auditul. Prin autentificare se verifică dacă entitatea solicitantă este cea care pretinde a fi, iar prin autorizare i se acordă accesul la anumite servicii. Toate aceste operații sunt auditate pentru verificări ulterioare în cazul unui incident de securitate.

Specificitatea mediilor IoT, caracterizate de eterogenitate, număr mare de dispozitive, resurse limitate sau distribuție în spațiu, impune identificarea unor SMAI care să poată face față acestor provocări. În continuare vor fi analizate sistemele de management al accesului și identităților punând în evidență avantajele și dezavantajele fiecăruia.

1. Metode de autentificare

Metodele de autentificare sunt mecanisme utilizate pentru a verifica identitatea persoanelor sau a dispozitivelor, iar în funcție de credențialele folosite aceste metode pot fi de mai multe tipuri.

Cea mai simplă metodă este aceea care solicită o parolă și un ID sau un nume de utilizator. Această metodă, deși este cea mai utilizată,

prezintă anumite vulnerabilități. În cazul în care un utilizator uman folosește o parolă, există riscul ca acesta să o uite, iar în această situație are tendința de a folosi o parolă ușor de reținut. Acest fapt duce la expunerea parolei la atacuri de tip *forță brută* sau atacuri de tip *dictionary*, care pot utiliza date extrase prin ingineria socială (Facebook, Instagram etc.). De asemenea, există riscul ca o parolă să fie utilizată în mai multe conturi și compromiterea unuia dintre ele să le vulnerabilizeze și pe celelalte. În cazul dispozitivelor, parola trebuie stocată intern, ceea ce complică mecanismele de securitate interne. Multe dintre dispozitivele IoT nu au la dispoziție măsuri de protecție a datelor stocate.

Dacă metoda prezentată anterior se bazează pe principiul „*ceva ce știi*”, metoda biometrică se bazează pe principiul „*ceva ce ești*”. În cazul utilizatorilor umani se folosesc date biometrice, precum amprenta, vocea, irisul sau configurația feței. Studii mai noi, care utilizează algoritmi de inteligență artificială, pot recunoaște persoane după siluetă sau stilul de mers. În cazul dispozitivelor IoT echivalentul caracteristicilor biometrice sunt reprezentate de PUF-uri (Physical Unclonable Function)³. Anumite componente fizice din cadrul dispozitivelor IoT (componente semiconductoare, microprocesoare)

pot oferi răspunsuri unice care oferă posibilitatea identificării în mod unic a acestora.

Metodele de autentificare bazate pe principiul „*ceva ce ai*” folosesc dispozitive care pot proteja corespunzător credențialele, precum un token sau un smartphone. Acestea pot stoca credențiale sub forma unor parole, chei criptografice secrete sau certificate digitale sau pot genera parole de acces cu valabilitate limitată. Pentru a spori gradul de securitate, anumite sisteme solicită autentificare multi-factor. Aceasta presupune prezentarea a două sau mai multe credențiale: *ceva ce știi și ceva ce ai, ceva ce ai sau ceva ce ești*. Metodele de autentificare pot fi legate și de context, folosit cu rol complementar. Informații legate de timp, de locația GPS sau de IP furnizează informații suplimentare despre entitatea care solicită autentificarea. De exemplu, o cerere de autentificare în afara orelor de program sau de pe un IP necunoscut poate ridica anumite suspiciuni.

2. Metode de autorizare

Metodele de autorizare permit entităților autentificate accesul la anumite resurse, acțiuni sau operații din cadrul sistemului. Infrastructurile IoT folosesc diferite metode de autorizare în funcție de necesitățile sistemelor implementate.

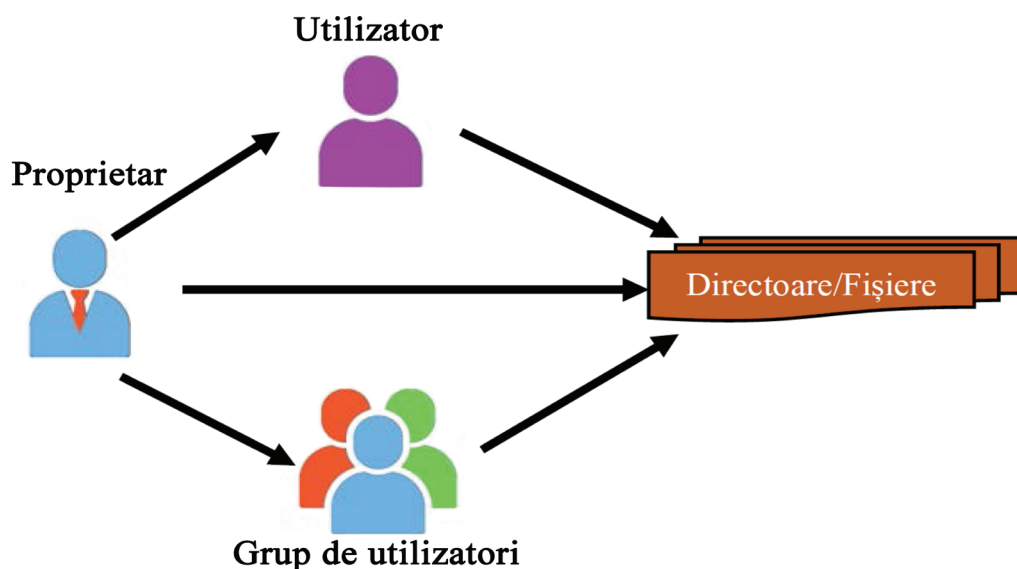

Fig. 1: Metodă de control discreționar al accesului

Una dintre primele metode de autorizare, folosită încă de la început de sistemele de operare, este controlul discreționar al accesului (DAC – Discretionary Access Control). Pentru implementarea acestui sistem se folosesc matrici de acces⁴, liste de control acces⁵ sau tabele de autorizare. Deși este simplu de utilizat și oferă un control total, acest sistem devine aproape imposibil de implementat pentru un număr mare de dispozitive IoT.

Metoda de autorizare bazată pe clasificarea entităților este MAC (Mandatory Access Control)⁶. Acest model oferă gradual autorizarea în funcție de tipul de acces. În funcție de gradul de încredere deținut de entitatea autenticată se oferă acces la resurse mai multe sau mai puține. Securitatea sporită se poate obține dacă persoanele care pot modifica drepturile de acces

sunt limitate. Pe de altă parte, în acest fel se scade gradul de flexibilitate. Un astfel de sistem de autorizare, care este folosit pentru accesul la informații multi-nivel, este prezentat în figura 2.

Încă din anul 2001 NIST (National Institute of Standards and Technologies) a standardizat modelul de autorizare pe bază de roluri - RBAC (Role-Based Access Control)⁷. Sistemul implementează mai multe roluri cărora li se atribuie anumite permisiuni și permite un management controlat al accesului, oferind un anumit grad de flexibilitate. În figura 3 este prezentat un model de autorizare bazat pe roluri, specific unui sistem criptografic.

ABAC (Attribute-Based Access Control)⁸ este un model asemănător cu cel prezentat anterior. În acest caz gradul de flexibilitate este mai mare deoarece, pentru a acorda accesul, se definește

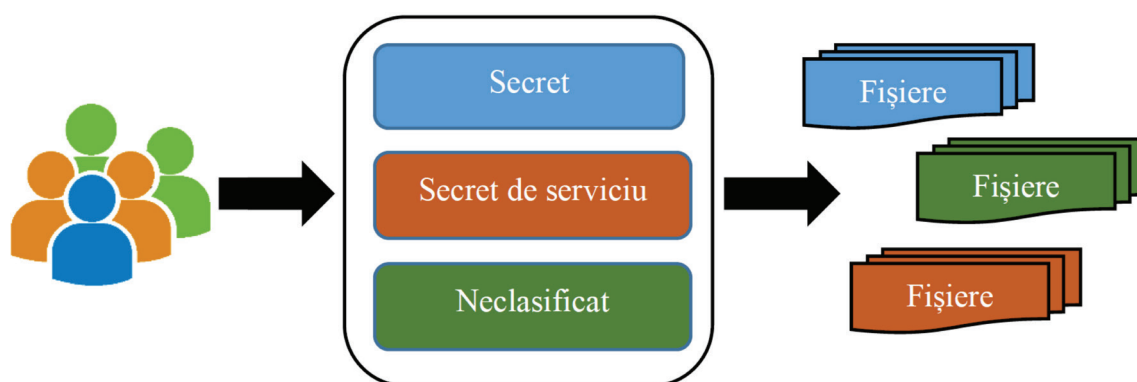

Fig. 2: Model de autorizare a accesului la informații de tip MAC.

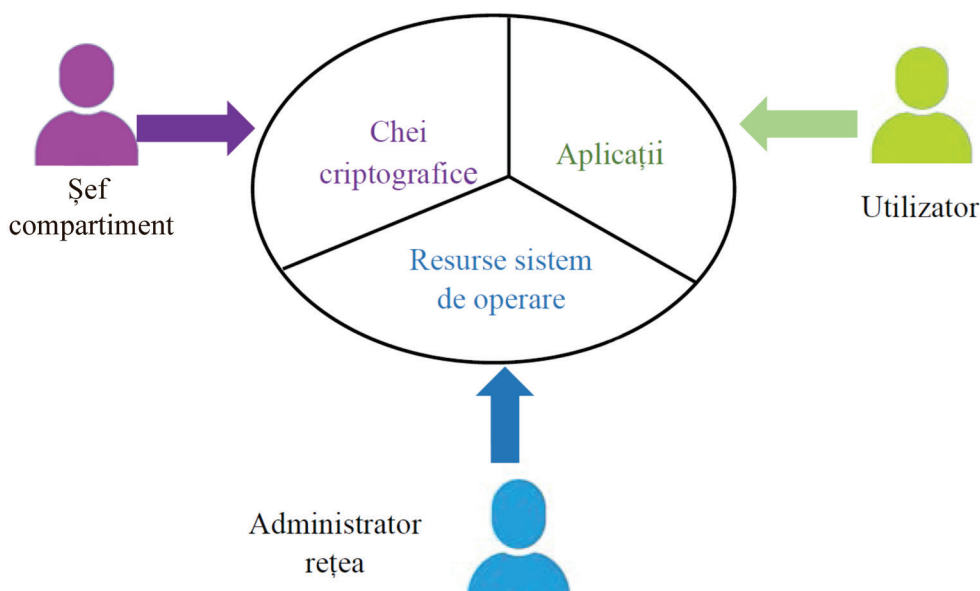

Fig. 3: Model de autorizare RBAC aplicabil unui sistem criptografic.

un rol static prin utilizarea unui set de politici. Acestea au rol de a crea relații de interdependență între utilizatori și roluri. Accesul la resurse se acordă oricui îndeplinește anumite criterii. Modificând criteriile se pot schimba și regulile de acces pentru utilizatorii care le îndeplinesc.

Un model bazat pe capabilități este Cap-BAC (Capability-Based Access Control)⁹. Folosind token-uri create în timpul procesului de autentificare (care conțin informații despre utilizatorul autentificat, serviciile la care a fost autorizat și alte drepturi), oferă o mai mare flexibilitate. În acest fel se ușurează procesul de re-autorizare, deoarece utilizatorul poate prezenta tokenul creat anterior. Totuși, un management inadecvat al token-urilor poate ridica probleme de securitate.

Printre alte metode convenționale de autorizare se pot menționa: Identity-Based Access Control, Context-Based Access Control, Chinese Wall Lattice Model, Lattice-Based Access Control.

Identificarea și selectarea unui model de autorizare care să satisfacă nevoile unui sistem IoT nu este o operație ușoară în condițiile în care trebuie avute în vedere mai multe aspecte, precum: ușurința în utilizare, complexitatea, aplicabilitatea, flexibilitatea, controlul granular, dar și rezistența la atacuri. Metodele de autorizare prezentate mai sus pot fi clasificate, pe o scară de la 1 la 4, pentru fiecare dintre caracteristicile menționate anterior (vezi figura 4).

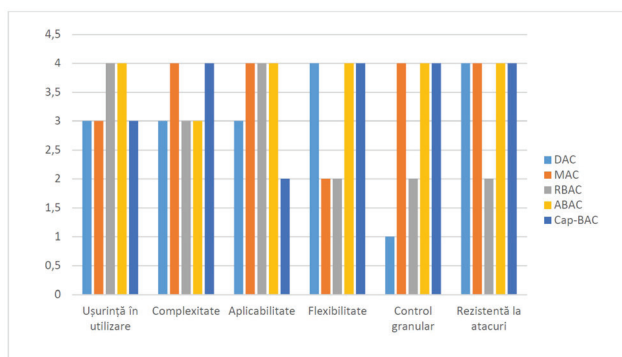

Fig. 4: Proprietăți ale metodelor de autorizare.

3. Clasificarea sistemelor de management al identităților

Sistemele de management al identităților (SMI) au evoluat odată cu tehnologia, de la sisteme centralizate către sisteme descentralizate. În figura 5 este prezentată evoluția în timp a acestora.

La momentul actual se utilizează următoarele tipuri de astfel de sisteme¹⁰: izolate, centralizate, federative, centrate pe utilizator, auto-suverană (self-sovereign).

Modelele izolate se caracterizează prin faptul că există o singură entitate care oferă serviciul, stochează și gestionează identitățile utilizatorilor. În acest fel, utilizatorul își va crea identități pentru fiecare furnizor de servicii, ceea ce duce inevitabil la utilizarea unor parole asemănătoare. De asemenea, fiecare furnizor de servicii va fi nevoit să își gestioneze separat credențialele utilizatorilor. Acest model se poate utiliza pentru sisteme izolate, dar nu poate fi utilizat pentru infrastructuri IoT de complexitate ridicată.

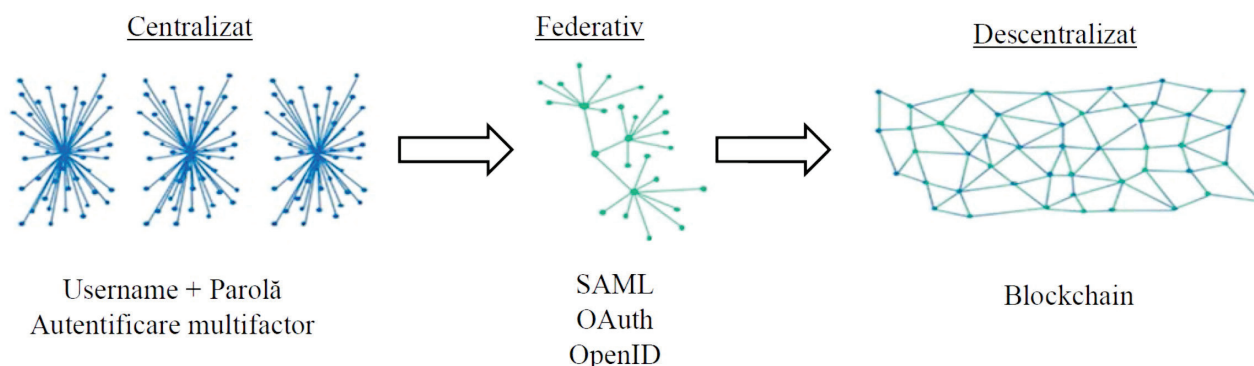

Fig. 5: Evoluția în timp a sistemelor de management al identităților.

Datorită acestor inconveniente au apărut sistemele centralizate care pot oferi servicii de management al identităților. Cel mai utilizat sistem este Infrastructura cu Chei Publice. Utilizatorii, odată înrolați la sistemul central, folosesc certificare digitale pentru autentificarea la oricare sistem care are încredere în acea autoritate centrală. Dezavantajul acestui sistem este că, odată ce a fost compromisă autoritatea centrală, accesul la toate serviciile prezintă vulnerabilități de securitate. De asemenea, autorizarea unui număr mare de cereri simultane poate bloca procesul.

Evoluția acestor sisteme a dus la apariția modelelor federative. În acest caz, mai multe entități care au încredere una în cealaltă pot asigura managementul unui număr mai mare de identități. Compromiterea uneia dintre ele nu vulnerabilizează accesul la toate serviciile. Tehnologiile utilizate de aceste modele sunt următoarele:

- SAML (Security Assertion Markup Language) – care folosește tehnologia XML;
- OpenID – se bazează pe un identificator global într-un format URL recunoscut de orice membru al federației;
- OAuth – utilizează tokene prin care se delegă serviciu extern pentru executarea unor sarcini autorizate.

În cazul modelelor centrate pe utilizator se folosește un sistem în care acesta își gestionează singur identitățile. Astfel, sunt stocate pe un dispozitiv sigur. Utilizatorul se autentifică la acest dispozitiv, care apoi se poate autentifica la furnizorul de servicii. Acest model prezintă dezavantajul că odată pierdută sau uitată parola se pierde și accesul la servicii.

Un alt model în care utilizatorul își gestionează singur identitățile este cel auto-suveran. Acesta

folosește o arhitectură distribuită de noduri interconectate care stochează un registru comun. Registrul conține datele sub forma unei structuri de blocuri legate prin hash și distribuită între nodurile rețelei. Datele înregistrate nu mai pot fi modificate retroactiv, dar pot fi accesate de oricine. Deoarece nu este recomandată stocarea datelor personale în registru, se stochează un set de revendicări, dovezi și atestări. Pentru ca un utilizator să dovedească unei alte entități că deține anumite informații sau că îndeplinește anumite cerințe, folosește metode Zero-Knowledge Proof.

CONCLUZII

Mediul IoT este unul complex și încă în plină dezvoltare. Eterogenitatea elementelor componente și resursele limitate de care acestea dispun fac aproape imposibilă implementarea unor servicii de securitate solide. În acest sens, problema asigurării securității în mediile IoT este una încă deschisă. Printre serviciile de bază, care asigură securitate, se regăsesc autentificarea și autorizarea. În cadrul acestui studiu am identificat și analizat metode de autentificare și autorizare utilizate în prezent și am pus în evidență aspectele care le califică sau nu pentru utilizarea în IoT.

Metodele de autentificare au fost catalogate în funcție de tipul de credențiale avut la dispoziție, cu accent pe capacitatea lor de a fi utilizate în infrastructuri IoT. Metodele de autorizare au fost catalogate în funcție de ușurința în utilizare, complexitatea, aplicabilitatea, flexibilitatea, controlul granular, dar și rezistența la atacuri. În final, am realizat o clasificare a sistemelor de management al identităților în funcție de gradul lor de centralizare punând în evidență capabilitățile care pot răspunde necesităților din mediile IoT.

BIBLIOGRAFIE

1. BABAEI Armin, Gregor Schiele, “Physical Unclonable Functions in the Internet of Things: State of the Art and Open Challenges”, *Sensors*, vol. 19 (14), 3208, Special Issue: Context-Awareness in the Internet of Things, Iulie 2019.
2. BACIS Enrico, S. Mutti, M. Rosa, S. Paraboschi, “Improving Android security by widening the role of Mandatory Access Control”, Conference paper, *Tiny Transactions on Computer Science*, vol. 4, 2016.
3. BARKLEY John, “Comparing simple role-based access control models and access control lists”, Proceedings of the Second ACM Workshop on Role-Based Access Control, Fairfax, VA, USA, 6–7, Noiembrie 1997, p. 127-132.
4. DEUTSCHMANN Martin, L. Iriskic, S.L. Lattacher, M. Munzer, F. Stornig, O. Tomashchuk, “ Research on the Applications of Physically Unclonable Functions within the Internet of Things”, *Technikon*, August 2018, <https://technikon.com/wp-content/uploads/2019/12/White-Paper-on-PUF-Applications-in-IoT.pdf>.
5. FERRAIOLO David, R. Sandhu, S. Gavrila, D.R. Kuhn, R. Chandramouli, “Proposed NIST Standard for Role-Based Access Control”, *ACM Transactions on Information And System Security (TISSEC)*, vol. 4, no. 3, p. 224–274, 2001.
6. GUSMEROLI Sergio, S. Piccione, D. Rotondi, “IoT Access Control Issues: a Capability Based Approach”, Conference paper, Institute of Electrical and Electronics Engineers/IEEE, 2012 Sixth International Conference on Innovative Mobile and Internet Services in Ubiquitous Computing, p. 787–792, 2012.
7. SANDHU Ravi, P. Samarati, “Access Control: Principle and Practice”, *IEEE Communications Magazine*, vol. 32, no. 9, Septembrie 1994.
8. SCIANCALEPORE Savio, M. Pilc, S. Schroder, G. Bianchi, G. Boggia, M. Pawlowski, G. Piro, M. Plociennik, H. Weisgrab, “Attribute-Based Access Control Scheme in Federated IoT Platforms”, in *Interoperability and Open-Source Solutions for the Internet of Things* (Ivana Podnar Zarko, Arne Broering, Sergios Soursos, Mar tinn Serrano eds.), Second International Workshop – InterOSS-IoT 2016, Springer, 2017, p. 123-138.
9. ZHU Xiaoyang, Youakim Badr, “A Survey on Blockchain-Based Identity and Access Management Systems for Internet of Things”, *Proceedings*, 2018 IEEE International Conference on Internet of Things, Iulie 2018.
10. ***, *NGN identity management framework*, ITU-T Y2720, Telecommunication Standardization Sector of ITU, Ianuarie 2009.

- ¹ Element de acționare folosit în sisteme automate pentru executarea comenzilor, conform www.dexonline.net.
- ² NGN identity management framework, ITU-T Y2720, Telecommunication Standardization Sector of ITU, Ianuarie 2009.
- ³ A. Babaei, G. Schiele, “Physical Unclonable Functions in the Internet of Things State of the Art and Open Challenges”, *Sensors*, 19 (14), 3208, Iulie 2019; a se vedea și M. Deutschmann, L. Iriskic, S.L. Lattacher, M. Munzer, F. Stornig, O. Tomashchuk, “Research on the Applications of Physically Unclonable Functions within the Internet of Things”, *Technikon*, August 2018, <https://technikon.com/wp-content/uploads/2019/12/White-Paper-on-PUF-Applications-in-IoT.pdf>.
- ⁴ R.S. Sandhu, P. Samarati, “Access Control: Principle and Practice”, *IEEE Communications Magazine*, vol. 32, no. 9, Septembrie 1994.
- ⁵ J. Barkley, “Comparing simple role-based access control models and access control lists”, *Proceedings of the Second ACM Workshop on Role-Based Access Control*, Fairfax, VA, USA, 6–7, Noiembrie 1997.
- ⁶ E. Bacis, S. Mutti, M. Rosa, S. Paraboschi, “Improving Android security by widening the role of Mandatory Access Control”, *Conference paper, Tiny Transactions on Computer Science*, vol. 4, 2016.
- ⁷ D.F. Ferraiolo, R. Sandhu, S. Gavrila, D.R. Kuhn, R. Chandramouli, “Proposed NIST Standard for Role-Based Access Control”, *ACM Transactions on Information and System Security (TISSEC)*, vol. 4, no. 3, p. 224–274, 2001.
- ⁸ S. Sciancalepore, M. Pilc, S. Schroder, G. Bianchi, G. Boggia, M. Pawlowski, G. Piro, M. Plociennik, H. Weisgrab, “Attribute-Based Access Control Scheme in Federated IoT Platforms”, în *Interoperability and Open-Source Solutions for the Internet of Things* (Ivana Podnar Zarko, Arne Broering, Sergios Soursos, Martinn Serrano eds.), *Second International Workshop – InterOSS-IoT 2016*, Springer, 2017, p. 123-138.
- ⁹ S. Gusmeroli, S. Piccione, D. Rotondi, “IoT Access Control Issues: a Capability Based Approach”, *Conference paper, Institute of Electrical and Electronics Engineers/IEEE, 2012 Sixth International Conference on Innovative Mobile and Internet Services in Ubiquitous Computing*, p. 787–792, 2012.
- ¹⁰ X. Zhu, Y. Badr, “A Survey on Blockchain-Based Identity and Access Management Systems for Internet of Things”, *Proceedings, 2018 IEEE International Conference on Internet of Things*, Iulie 2018.

SERVICIUL SECRET AL ARMATEI ROMÂNE INFORMEAZĂ DESPRE „NOILE REALIZĂRI” ALE INDUSTRIEI SOVIETICE DE AVIAȚIE

*Ioan Codruț LUCINESCU**

Abstract:

Due to the totalitarian communist regime, the industrialization of the Soviet Union was a process that sought to create the tools necessary to implement Moscow's revisionist policy at the end of the fourth decade of the 20th century. Therefore, it was a first-order necessity for the Romanian military leadership to have an information flow that would allow them to analyze the evolution of the Red Army.

The merit of the head of the Secret Service at that time, Mihail Moruzov, in the activity of foreign intelligence is all the greater since the Soviet secret services had adopted particularly tough measures to preserve military secrets, and in particular those related to aviation, armored or artillery equipment.

Keywords: Secret Service; Romanian Army; Soviet Union; aviation; aircraft factory.

INTRODUCERE

Considerându-se, de facto, urmaș al Imperiului țarist, statul sovietic nou înființat în decembrie 1922 a urmărit, cu tenacitate, revenirea „la patria mamă” a teritoriilor pierdute după prima conflagrație mondială. Basarabia, spațiu istoric românesc, intra în această categorie, politica expansionist-revizionistă a Uniunii Sovietice devenind o amenințare potențială pentru România, după Marea Unire din 1918.

Aceasta cu atât mai mult cu cât, începând cu anii 1928-1929, Moscova inițiasse un proces excepțional de industrializare a economiei sovietice, tradus în practică prin crearea unei industrii grele complexe și punerea accentului pe industriile constructoare de mașini. Nu s-a precupețit nici un efort, dovadă fiind cheltuielile

făcute inclusiv prin aducerea din Occident, la prețuri uriașe, a zeci de fabrici complete, împreună cu mii de specialiști străini plătiți deosebit de bine. Obiectivul a fost (cel puțin sub aspect cantitativ) atins deoarece, în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică devine prima putere industrială a continentului, raportat la producțiile atinse în domenii-cheie, devansând Germania și Marea Britanie.

Având în vedere că industrializarea se realiza, în primul rând, pentru înzestrarea unei Armate Roșii capabile să susțină politica comunistă revizionistă, este de la sine înțeles interesul suscitât în rândul decidenților militari de la București. Meritul lui Mihail Moruzov, șeful Serviciului Secret al Armatei, în culegerea de informații complexe din Rusia sovietică este cu atât mai mare cu cât secretomania sovietică și draconicele măsuri de contraspionaj adoptate

* *Expert în studii privind istoria serviciilor de informații.*

de autoritățile comuniste făceau extrem de dificil procesul de culegere de informații despre înzestrarea Armatei Roșii cu armament testat în vastele poligoane de pe teritoriul URSS.

De altfel, în cadrul Secției I a Serviciului Secret al armatei, principala instituție cu rol informativ extern în anii '30, componenta care avea ca obiectiv Uniunea Sovietică era, de facto, cea mai importantă, din cauza pericolului deosebit pe care Moscova îl reprezenta pentru unitatea statului român.

Deoarece informațiile adunate în note, rapoarte, sinteze etc. care înglobau activitatea informativă a spionajului românesc s-au pierdut sau au fost distruse (datorită vicisitudinilor istoriei), în cea mai mare parte, existența unor surse documentare primare (chiar disperate) constituie un câștig cu atât mai prețios.

SECȚIA I INFORMAȚII ȘI INTERESUL PENTRU SPAȚIUL SOVIETIC

Culegerea de informații din spațiul sovietic a necesitat complexe eforturi umane și materiale, fiind necesară, imediat după Marea Unire din 1918, crearea unei baze logistice permanente la frontiera de est a țării, proces amplificat în anii următori. De exemplu, la 25 septembrie 1934, conducerea Serviciului Secret al armatei comunica Marelui Stat Major, cu adresa nr. 1628, faptul că deținea deja 21 puncte de sprijin (agenți și rezidenți), numite „linii”, în interiorul Uniunii Sovietice, în zonele cu mare concentrare de unități militare și industriale (la Moscova, Kiev, Sevastopol, Berdicev, Nicolaev, Jitomir, Poltava, Cernigov, Harkov, Dnepropetrovsk, Caucazul de Nord, Zinovievski). În plus, informații despre URSS erau procurate și la Istanbul, Varșovia, Praga, Paris sau Berlin, fiind exploatată informativ emigrația rusă, atât cea „albă”, cât și cea troțkistă¹.

De altfel, anul 1934 este momentul în care Serviciul Secret al armatei capătă o organizare modernă, profesionistă, trecând peste inerentele căutări de început. Contextul internațional deloc liniștitor, cu o evidentă recrudescență a revizionismului pe plan european, necesita

acordarea unei atenții sporite culegerii de informații secrete din străinătate.

Secția I Informații din cadrul Serviciului era organizată pe trei departamente (denumite „fronturi”), corespunzătoare posibilelor direcții din care s-ar fi putut declanșa un atac împotriva României: Frontul de Est, Frontul de Vest și Frontul de Sud. La nivelul Secției I a fost creat și un Birou tehnic, a cărui importanță va crește odată cu dezvoltarea instituției, devenind Biroul Cifru (din anul 1939)².

Toate cele trei agenturi (de Est, Sud și Vest) acționau în vederea culegerii de informații pe două căi principale. Prima se axa pe Centrele informative înființate în localități poziționate strategic în raport cu statul vecin vizat (în cadrul Frontului de Est era vorba de Chișinău și Cernăuți), al căror personal, sporit considerabil spre sfârșitul deceniului patru, coordona rețele formate atât din informatori localnici (cu posibilități de a pătrunde sistematic pe teritoriul vecin vizat), cât și din informatori cetățeni ai statului respectiv (în cazul de față, Uniunea Sovietică).

Celălalt canal informativ subordonat agenturii îl constituiau rezidenții externi, care acționau, de obicei, sub acoperire diplomatică (consuli, atașați de presă, secretari etc.), ziariști, comercianți și reprezentanți ai unor societăți comerciale etc.

În decembrie 1938, directorul Serviciului Secret, M. Moruzov, ordona șefului Secției I să consolideze rețelele informative ale Agenturii Frontului de Est, recunoscându-se astfel importanța vitală a informațiilor de ultimă oră din spațiul sovietic; totodată, creștea și bugetul lunar acordat acesteia – la 350.000 lei³.

În organigrama unui „front”, ca aparat tehnic, erau cuprinși ofițeri din toate armele, referenți militari, economici și politici, traducători și dactilografi și, evident, agenți, care în funcție de pregătire și vechime, se împărțeau în „principali” și „speciali”. Pentru atragerea unor elemente valoroase, în ierarhia funcțiilor civile agenții Serviciului Secret aveau încadrări foarte bune, „principalii” fiind echivalați cu șefi de serviciu și „specialii” cu șefi de birou, în timp ce șefii de birou, grup și echipă erau asimilați directorilor și subdirectorilor⁴.

Din toamna anului 1938, ca o consecință directă a crizei cehoslovace și a modului în care a fost rezolvată (prin Acordul de la Munchen, 30 septembrie), activitatea de culegere de informații din cadrul fiecărui Front al Secției I („Agentura”) a fost separată de activitatea de analiză și sinteză („Frontul”). Măsura a fost explicată cu argumente de ordin administrativ (compartimentarea activităților, precizarea clară a atribuțiilor fiecărui funcționar, un control eficient al cheltuirii fondului informativ etc). Deși, teoretic, cele două componente erau părți structurale ale aceluiași front, în practică, șeful Agenturii se subordona direct șefului Serviciului, Mihail Moruzov⁵.

Era și o modalitate a șefului Serviciului de a-și consolida poziția personală, ca deținător absolut al celor mai importante informații culese pe plan extern, devenind, astfel, o persoană de neînlocuit în raporturile cu principala forță politică a momentului, Regele Carol al II-lea. Această percepție despre sine (se considera o persoană de neînlocuit din postura de profesionist al informațiilor) a stat și la baza deciziei lui Moruzov de a se întoarce în țară la 5 septembrie 1940, deși era evident că poziția Regelui se dezintegra, iar cea a generalului Ion Antonescu, marele său rival, se consolida exponențial.

Culegerea informațiilor din **domeniul aviației sovietice** reprezenta un subpunct din *Planul anual de căutare*, acesta fiind documentul principal care cumula cererile de informații formulate de Marele Stat Major al Armatei Române și de conducerea Serviciului Secret. Pornind de la aceste solicitări, șefii fronturilor elaborau planuri proprii de căutare a informațiilor, structurate pe probleme și obiective.

Planurile de căutare erau utilizate și pentru întocmirea chestionarelor ce erau predate șefilor de agenturi din cadrul fronturilor respective, iar aceștia, la rândul lor, le repartizau agenților specializați. Datele culese erau transmise, prin radio sau curier, șefilor de agenturi, care le transformau în note informative predate șefilor de fronturi. Aceștia le repartizau specialiștilor din cadrul birourilor fronturilor, cu indicații privind modul de redactare a notelor sau sintezelor ce urmau să fie puse la dispoziția beneficiarilor

(ministere, conducerea Serviciului Secret sau Marele Stat Major)⁶.

Dincolo de aspectele subiective, care pot greva stabilirea eficienței activității de informații externe derulate de Serviciul Secret al armatei în perioada interbelică, mărturiile externe, în mare măsură obiective, sunt lămuritoare. Și poate cea mai elocventă este destăinuirea maiorului Robert Bishop, ofițer al OSS (Serviciul de Operații Strategice al Statelor Unite), care, venit în România cu Misiunea Militară Americană imediat după 23 august 1944, a consultat multe dosare ale Serviciului Secret privind Rusia sovietică.

Ofițerul american făcea următoarea remarcă despre aceste dosare: „Conțineau cea mai grozavă culegere de date despre sovietici din toată Europa, cu excepția dosarelor găsite în Germania. Prezenta o colecție continuă de date, începând cu primul război mondial. Aceste documente reflectau munca mai multor ramuri ale serviciilor secrete românești. Dar secretele cele mai importante fuseseră obținute în cea mai mare parte de un om și agenții pe care-i dirija. Experții care îi cunosc munca îl considerau cel mai mare spion ce a lucrat vreodată pentru România. Avea peste 200 de agenți activi în Rusia, atât înainte, cât și după război și nu exista porțiune din această țară, inclusiv bine păzita zonă a Uralilor, în care să nu fi pătruns”⁷.

Și parcă în completare, Ștefan Enescu, secretarul personal al directorului SSI, Mihail Moruzov, își amintea și el că „informațiile [obținute de Serviciul Secret — *n.n.*] mergeau până la dezvăluirea celor discutate cu ușile închise în Sovietul Comisarilor Poporului (guvernul) din R.S.S. Moldovenească” — de peste Nistru „care constituia o placă turnantă a URSS față de noi”⁸.

INDUSTRIA AVIATICĂ SOVIETICĂ ÎN ANII '30 – OBIECTIV DE INTERES PENTRU SERVICIUL SECRET

Industrializarea Uniunii Sovietice în perioada interbelică a reprezentat un proces deosebit de complex, în care, contrar propagandei oficiale staliniste, rolul central l-au avut Statele Unite ale Americii prin multiplele relații economice

stabilite cu Moscova, începând cu anul 1929. Practic, întreaga industrie grea sovietică a fost creată cu tehnologie și know-how nord-american, sumele vehiculate fiind de ordinul miliardelor de dolari (la valoarea acelor ani).

Începând cu anul 1932 și elaborarea celui de-al doilea plan cincinal de producție militară (1932-1938), Sectorul de Apărare din cadrul Comitetului de Stat pentru Planificare al URSS a urmărit să nu mai repete greșelile înregistrate în primul plan cincinal. Prioritate urmau să aibă îmbunătățirea eficienței producției și a calității industriei militare de apărare, aspecte

atent urmărite de Comisariatul Poporului pentru Apărare al URSS⁹.

Până în 1938-1939, capacitatea generală a industriei aviatice crește în ritm susținut: în anul 1937, în țară existau 57 de fabrici de avioane, care utilizau aproximativ 250.000 de muncitori, specialiști și proiectanți. Suprafețele de producție ale fabricilor de avioane sovietice au ajuns la impresionanta cifră de 2 milioane m², fiind instalate 23.000 de mașini specializate, majoritatea importate din Occident (în primul rând, din Statele Unite)¹⁰.

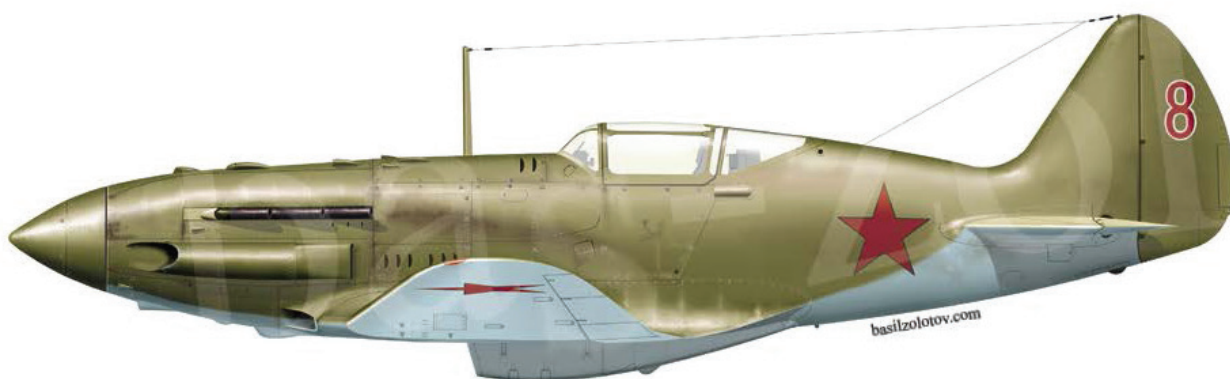
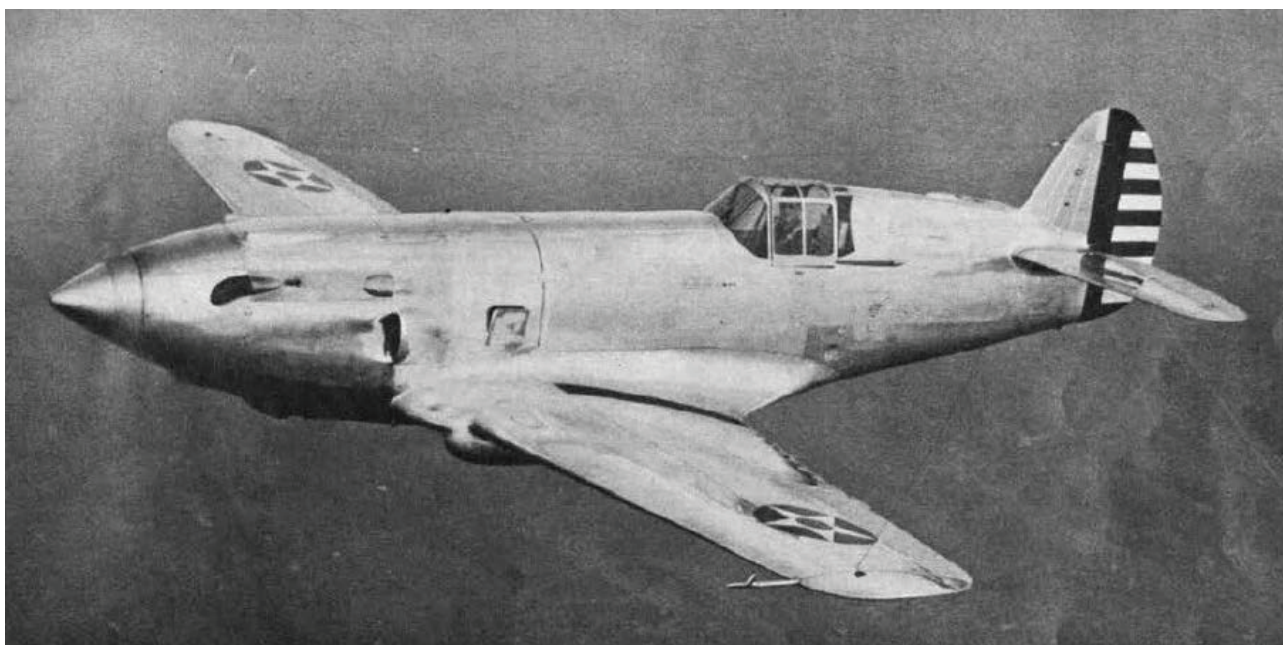

Foto 1: MIG 3¹¹ – avion sovietic de vânătoare din cel de-al Doilea Război Mondial, având ca model prototipul american Curtiss YP-37 (foto sus¹²).

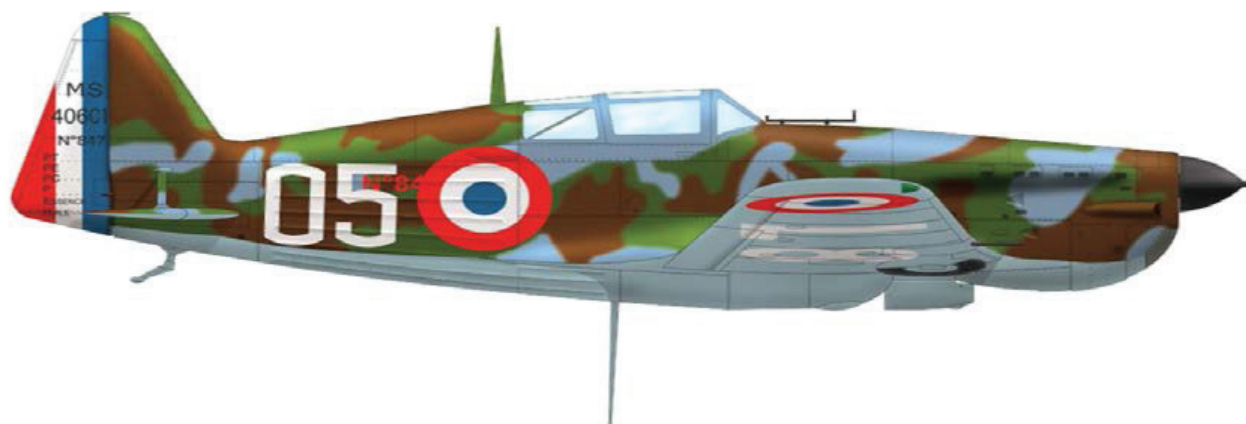

Foto 2 : Avion de vânătoare francez Morane-Saulnier MS.406¹³.
Industria aeronautică franceză a fost intens spionată de serviciile secrete sovietice,
grație rețelelor complexe de care dispuneau în uzinele de armament.

Pentru a satisface nevoile tot mai mari ale industriei aviatice sovietice pentru materiale structurale speciale din aluminiu și aliajele sale, a fost creată o bază metalurgică corespunzătoare. În 1933, în apropiere de Moscova (Kuntsevo), a fost finalizată construcția fabricii nr. 95 care producea piese moderne din aliaje speciale de aluminiu, materialul considerat în epocă ideal pentru o aviație modernă (țevi, table, bare, profile și matrițe); în 1937, a început construcția unei fabrici similare în Stupino.

În ceea ce privește Europa, datorită relațiilor cordiale avute cu Franța, autoritățile sovietice au primit dreptul de a importa produse militare de ultimă oră, chiar din stadiul de prototip. Nota

Serviciului Secret din 7 noiembrie 1939 arăta că „Sovietele au recepționat în Franța (la uzinele Caudron), prototipul avionului „Caudron C-713”, care este un avion ușor de vânătoare, prevăzut cu un motor Renault tip 12R., de 450 H.P. la 3600 m, răcire cu aer.

Acest avion ușor de vânătoare va avea o viteză de 440 km/oră și este armat cu un tun de 20 mm și 2 mitraliere ușoare.

Avionul „Caudron C-713” urmează să fie construit în serie la uzina Nr. 1 din Moscova. Fiind de construcție simplă și din lemn, prețul va fi în URSS foarte mic”¹⁴.

Rapoartele Serviciului Secret reliefează importanța pe care Uniunea Sovietică o acorda

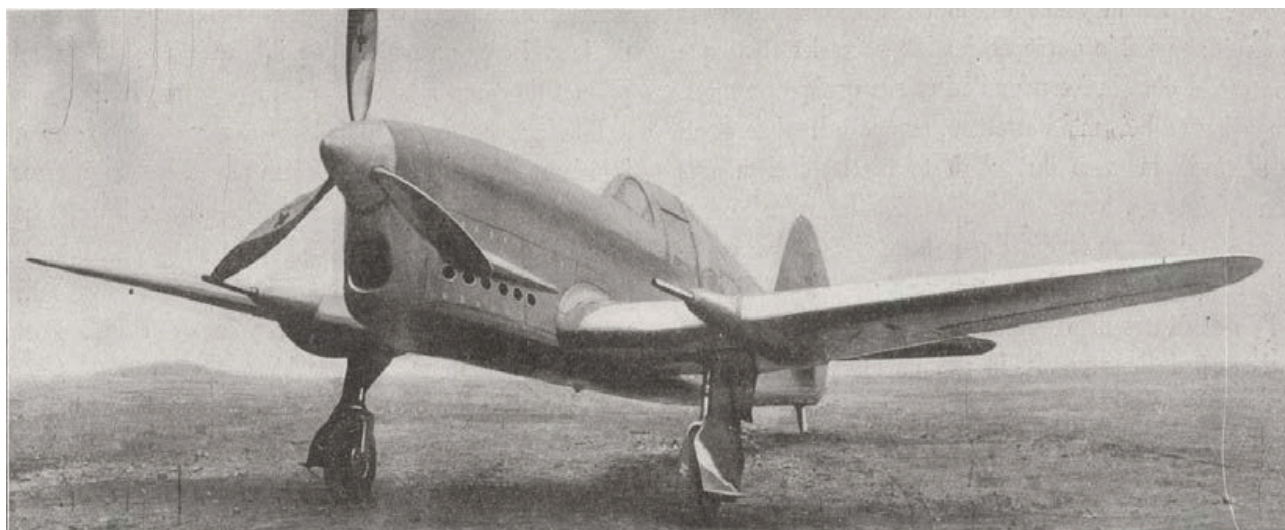

Foto 3: Caudron C.713, avion de vânătoare francez
a cărui producție începe în anul 1938 la uzinele Renault¹⁵.

aviației sub toate aspectele sale, propaganda oficială urmărind atragerea unui număr cât mai mare de tineri spre zbor. Și rezultatele erau spectaculoase, conform relatărilor din presa vremii. Astfel, în primăvara anului 1938, conform datelor oficiale, pe teritoriul URSS existau peste 2.000 de cercuri de planorism, unde activau circa 35.000 de tineri; de asemenea, parașutismul luase avânt, deținând locul I mondial în domeniu. Pe lângă acestea, sute de mii de tineri erau organizați în cercuri care se ocupau cu avio-modelismul¹⁶. Se crea, așadar, o largă bază de selecție pentru necesitățile complexe ale unei aviații militare moderne.

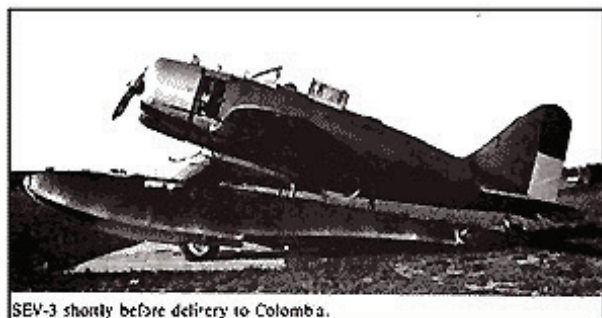
Datorită potențialului pericol pe care îl putea reprezenta pentru țările cu ieșire la Marea Neagră, marina sovietică (în dezvoltare accelerată) era un obiectiv supravegheat, cu toate posibilitățile vremii, de către serviciile de informații străine. Serviciul Secret al Armatei Române urmărea să identifice noile realizări în materie de aviație maritimă sovietică, prototipuri, inovații, mai ales că și aici transferul tehnologic din Occident era la ordinea zilei.

Recrutarea informatorilor din industria aviatică sovietică era o sarcină urgentă pentru serviciile secrete românești, documentele de arhivă înregistrând anumite succese în acest sens.

În Nota din 7 noiembrie 1938 se relatează despre un prototip de avion amfibiu realizat la uzina de aviație din Voronej (uzina nr. 68), informația fiind obținută prin intermediul unui informator al Serviciului Secret care era lucrător calificat acolo. Importanța informației consta în faptul că, în continuare, exista un flux continuu de transfer tehnologic în domeniul militar din Statele Unite către URSS, în acest caz de la corporația Seversky Aircraft (producătoarea primului avion de vânătoare american integral metalic, cu cockpit etanș etc.)

Documentul arată că „avioanele amfibii „SEV-2PA” sunt, principial, destinate pentru apărarea coastelor Mării Baltice (dar nu numai), ca bilocuri de vânătoare și, totodată, ca hidro-avioane de cooperare cu marina de războiu”¹⁸.

Dacă transferul tehnologic continua să alimenteze industria sovietică cu proiecte de ultimă oră, nu același lucru se întâmpla cu posibilitatea cumpărării directe de motoare performante din SUA. În noiembrie 1938 parveneau conducerea militară românești informații despre marile greutăți întâmpinate de sovietici ca urmare a sistării livrărilor de motoare de către firmele americane, pe fondul tensiunilor internaționale și necesității înarmării propriilor forțe armate.

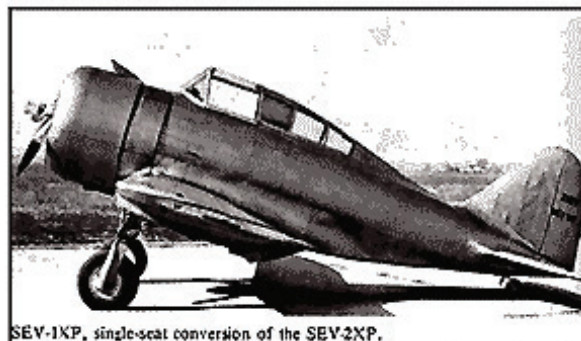
SEV-3 shortly before delivery to Colombia.

SEV-2XP. Civil registration X18Y.

SEV-3M-WW.

SEV-1XP, single-seat conversion of the SEV-2XP.

Foto 4: Familia de avioane realizate de Seversky Aircraft Corporation (SUA)¹⁷, a căror licență a fost cumpărată, în 1937-1938, de către URSS.

„Pentru a-și putea alimenta aviația cu motoarele necesare, Sovietele au decis dezvoltarea fabricii de motoare de la Rîbinsk (uzina nr. 26) în care scop lucrările necesare au și început”.

Războiul Civil spaniol (iulie 1936-aprilie 1939) a reprezentat terenul ideal pentru testarea de către puterile europene, inclusiv URSS, a armamentului modern intrat recent în dotare. Acțiunile contingentului sovietic împotriva forțelor naționaliste, susținute puternic de Germania și Italia, au dus la concluzii neașteptate și la necesitatea adoptării unor măsuri urgente.

Reieșea pregnant acest fapt din Nota Serviciului Secret al armatei din 8 noiembrie 1938, informațiile fiind obținute cu ajutorul unui informator cu o poziție importantă în aparatul industrial sovietic.

„După informațiunile culese din cercurile aviației sovietice, rezultă că avioanele de vânătoare, ultramoderne, de construcție sovietică, T.K.B. 19, dotate cu motoare „M 100” (licență Hispano Suiza), cari au fost experimentate în războiul din Spania, nu au dat rezultatele așteptate.

Nereușita acestor avioane se atribuie motoarelor „M 100” construite în URSS, cari au foarte mari vibrațiuni și sunt cu mult inferioare motoarelor Hispano-Suiza construite în Franța.

Pe baza observațiilor din luptă, din Spania, se pare că autoritățile sovietice studiază un nou tip de avion de vânătoare, care se apropie foarte mult de un tip de avion american care va înlocui avioanele T.K.B.

Se poate ca acest avion să fie o combinație a tipurilor Curtiss 36 și 37, cari au fost semnalate că se găsesc în studiu pentru construcție în URSS.

NOTĂ:

- Valoarea sursei: de încredere.
- Mijlocul de procurare al informației: obținută din cercurile superioare ale aeronauticii sovietice.
- Aprecieri asupra informației: informația verifică pe cele precedente prin care se arată că sovietele au cumpărat licența avioanelor

Curtiss 36 și 37, pe cari intenționează să le folosească pentru construcția unui nou tip sovietic”¹⁹.

Nota informativă din 27 iunie 1938, prezentată în continuare, este unul din puținele documente rămase în arhive și care detaliază modul în care au fost procurate, de către rețele informative ale Serviciului Secret al armatei, informații de ultimă oră din industria sovietică. Documentul prezintă material ultramodern testat în poligoanele sovietice, fiind cu atât mai important pentru conducerea militară românească cu cât este vorba de proiecte venite pe filieră americană și nu despre avioane de concepție proprie rusească, care s-au dovedit eșecuri spectaculoase pe frontul din Spania:

„Material nou de aviație în URSS”²⁰

I. Avioane de vânătoare.

Monoloc. În luna martie 1938 s-a încercat, la Moscova, prototipul unui avion de vânătoare, copie după avioanele de vânătoare americane „Curtiss P 36” și „Curtiss P 37” (foto 1, n.n.).

Caracteristici cunoscute:

- Monoplan cu aripa joasă, metalic;
- Lungime 8,8 m.;
- Anvergură 12,3 m.;
- Viteză peste 500 km/oră;
- Armament 2 tunuri 20 mm, 2 mitraliere și 6 bombe de 10 kgr.

Biloc. Începând din luna martie 1938, unitățile de aviație de vânătoare de la Harkov au început să primească noile avioane, biloc, „Seversky 2 P”. Avionul este american și construit în licență.

Caracteristicile avionului american:

- Lungime 7,3 m.;
- Anvergură 11 m.;
- Greutate gol 1635 kgr.;
- Greutate totală 2405 kgr.;
- Viteză maximă la 3500 m – 448 km/oră;
- Viteză de drum (croazieră, n.n.) – 384 km/oră;
- Viteză de aterizaj – 107 km/oră;

- Plafon 7.600 m.;
- Autonomie 1.500 km.;

II. Avioane de asalt.

1. Avionul „S.B.3”. Construit de către uzinele Gorki, este copia avionului american „Curtiss A.18”.

Caracteristici cunoscute:

- Monoplan, aripa joasă;
- Bimotor – fiecare motor a 1000 HP;
- Anvergură 19,5 m.;
- Viteză 480 km/oră;
- Armament 4 tunuri a 20 mm (nu este sigur), 1000 kgr. bombe;
- Se utilizează și ca avion de vânătoare cu 2 locuri.

2. Avionul de vânătoare „I.Z.R. 19”, construit în uzinele de la Gorki, nereușit pentru aceste misiuni, a fost dat unităților de asalt”.

Documentul relevă că informațiile sunt de încredere, fiind verificate prin modul de procurare: *„Obținută de informator, dela pilotul sovietic Kazakov care a încercat prototipul avionului derivat din „Curtiss P 36 și P 37” construit de uzina nr. 39 din Moscova. Același pilot, care a fost atașat anul trecut la poligonul de experiențe dela Selkovo, a dat restul informațiilor”.* În același timp, se corectau informații eronat transmise cu trei luni înainte, care arătau că acest avion deosebit de performant (cel puțin pe hârtie) era o copie a avionului „Renard 36”: „acum pilotul de încercare al prototipului, îl dă copie al avioanelor „Curtiss P 36 și P 37. Sigur este că avionul derivă din tipul american, deoarece, pe lângă declarațiile pilotului de încercare mai este orientarea sovietelor în privința construcțiilor aeronautice, către construcțiile americane cari sunt fabricate în licență”²¹.

Această orientare clară spre Statele Unite reieșea din numeroase informații externe, inclusiv din surse deschise (presa americană și europeană), precum cea apărută în ziarele franceze: „Paris, 4 iulie 1938. Guvernul sovietic a hotărât să facă în Statele Unite comenzi pentru flota sa aeriană, deși condițiile impuse de americani sunt mult mai grele. URSS are intenția să comande numai prototipuri. În acest scop, departamentul aviatic

s-a adresat firmelor americane „Glen Martin”, „Northrop” și „Seversky”. Se proiectează de asemeni procurarea de hidroavioane cu ajutorul cărora să se organizeze o comunicație aeriană între URSS și Statele Unite”.

Centrul informativ B, prin posturile de radio-ascultare, raportează, în septembrie 1938, informații care corespund „Capitolului II din Planul General de Căutare al Secției I” din cadrul Serviciului Secret al armatei pe anul 1938/1939²²:

- „Avionul A.S. 40, pilotat de aviatorul Gorev, a zburat dela Vladivostok, având ordin să ajungă la destinație în timp de 3 zile. A zburat cu 380 km/oră (Radio Moscova, ora 18.15, 16.IX.1938)”.
- „Pe aerodromul din Moscova se fac mari exerciții de zbor”.
- „Aviatorul Salamov zboară dela hidrobaza Harcov spre Moscova, cu hidroavionul său. În 6-7 ore parcurge cu hidroavionul 1550 km, făcând câte 325 km pe oră”.
- „Astăzi, la ora 4, a plecat spre Extremul Orient avionul pilotat de aviatorul Focanov. Numărul și inițialele avionului sunt: P.S. 80. Avionul a parcurs 7427 km în 29,27 ore (Radio Moscova, ora 23.30, 16.IX.1938)”.

Printr-o notă, din noiembrie 1938, conducerea Serviciului Secret era informată despre acțiuni urgente întreprinse de soviete pentru eliminarea tipurilor de avioane ce înregistraseră eșecuri repetate în Spania: „Ca urmare a experiențelor din Spania, serviciile tehnice au hotărât să retragă, treptat, din toate unitățile aviației sovietice, avioanele de bombardament tipul T.B.- 3 și T.B.- 4; totodată și avioanele de vânătoare bilocuri D.I. 16. După programul stabilit, aceste avioane urmează să fie retrase din serviciu, până la 1 mai 1939”²³.

Experiența piloților de luptă sovietici în Spania a evidențiat că cerința obligatorie pentru asigurarea supremației aeriene consta în avioane cu o manevrabilitate superioară la viteze mici și altitudini reduse, combinată cu capacitatea de a asigura viteze deosebite la mare altitudine pentru atac și degajare rapidă din luptă²⁴.

Evident că pentru îndeplinirea acestui deziderat era nevoie de motoare ultraperformante,

de mare duranță, capitol total deficitar în industria sovietică, în ciuda numărului uriaș de uzine și personal de care beneficia.

Documentele de arhivă relevă și o vulnerabilitate majoră provenită din însăși structura și evoluția societății sovietice în anii '30. Politizarea excesivă a tuturor sectoarelor de activitate, implicarea directă a lui I.V. Stalin în diverse proiecte, teama generalizată „de a nu greși” etc. au înăbușit modernizarea într-un domeniu prin definiție inovator, așa cum era cel aviatic. În anii interbelici, pregătirea oferită personalului Forțelor Aeriene Sovietice era departe de standardele occidentale, iar „Marea Epurare” stalinistă din anii 1936-1939 a exacerbât lipsa specialiștilor și a muncitorilor calificați.

Aceste aspecte erau binecunoscute de serviciile de informații românești; datorită colaborării inițiate în 1938-1939 cu Abwehr²⁵, informațiile de interes pe spațiul rusesc vor fi împărțite și partenerului german, care, bineînțeles, dispunea de propriile rețele informative în Uniunea Sovietică.

În ceea ce privește capacitatea Serviciului Secret de a obține materiale valoroase de ultimă oră din străinătate, aceasta scade dramatic odată cu arestarea lui Moruzov (la 6 septembrie 1940); principiul „compartimentării” excesive a activității de culegere de informații externe, coroborat cu controlul total al Secției Informații exercitat de directorul Serviciului, aduc activitatea instituției în pragul colapsului în toamna anului 1940, într-un moment dramatic pentru existența României.

De altfel, la puțin timp de la numirea în funcția de șef al Serviciului Special de Informații (noua denumire oficială a instituției), colonelul Ion

Nicolaid raporta ministrului Apărării Naționale că o mare parte din rețeaua informativă externă era cunoscută exclusiv de fostul șef al Serviciului Secret și, astfel, încetase să mai funcționeze²⁶.

CONCLUZII

Ajutorul militar și economic acordat de Statele Unite în perioada conflagrației mondiale, decisiv în ceea ce privește capacitatea URSS de a continua războiul în anii 1942 și 1943, avea precedent istoric solid, chiar dacă în perioada interbelică sprijinul pentru industrializarea URSS se bazase strict pe considerente financiare, aducând profituri majore corporațiilor americane din industria prelucrătoare și cea constructoare de mașini și utilaje.

Informațiile despre problemele structurale (calitative) ale aviației sovietice, furnizate de Serviciul Secret al armatei, au reprezentat un ajutor binevenit pentru forțele aeriene în prima etapă a campaniei din Est, dar nu au putut fi fructificate decisiv datorită propriilor slăbiciuni ale aviațiilor aliate română și germană – număr insuficient de avioane de vânătoare performante și, mai ales, lipsa unei aviații strategice de bombardament adecvată rolului pe care ar fi trebuit să îl joace în profunzimea teritoriului URSS²⁷.

Astfel, cea mai mare parte din uzinele performante sovietice, construite cu ajutor occidental, au putut fi dezasamblate și mutate departe, în zona munților Urali, susținând efortul de război sovietic, împreună cu ajutorul direct (tancuri, avioane, autocamioane, materii prime strategice, alimente, îmbrăcăminte etc.) primit din partea SUA și Marii Britanii.

BIBLIOGRAFIE

Arhive

Arhivele Naționale ale României, Fond *PCM – SSI*.

ASRI, Fond *penal* și Fond *documentar*.

Studii, articole, lucrări de specialitate

1. BOYD Alexander, *The Soviet Air Force*, Macdonald and Jane's, London, 1977.
2. MUKHIN Mikhail Yurievich, "Industrial Revolution" as an Element of the Soviet Project (Based on the Materials of the Soviet Aviation Industry)", *Herald of the Russian Academy of Sciences*, volume 92, April 2022,

<https://link.springer.com/article/10.1134/S1019331622070097>

3. PINTILIE Florin, Ștefan Marițiu, Nevian Tunăreanu, Corneliu Beldiman, *Istoria Serviciului Secret de Informații (1917-1940)*, Editura INI, București, 2000.
4. PINTILIE Florin, *Serviciul Special de Informații din România (1939 - 1947)*, vol. I, Editura ANI, București, 2003.
5. *1933-1938 - 2nd Five-Year Plan – Soviet Aviation*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/russia/industry-aviation-2fyp.htm>
6. TRONCOTĂ Cristian, *România și Frontul secret 1859 - 1945*, Editura Elion, 2007.

¹ ASRI, Fond documentar, Dosar nr. 8343, vol. 9, file 34-35.

² Florin Pintilie, Ștefan Marițiu, Nevian Tunăreanu, Corneliu Beldiman, *Istoria Serviciului Secret de Informații (1917-1940)*, Editura INI, București, 2000, p. 100.

³ ASRI, Fond penal, Dosar nr. 20954, vol. 13, fila 283.

⁴ Florin Pintilie, Ștefan Marițiu, Nevian Tunăreanu, Corneliu Beldiman, op. cit., p. 102.

⁵ Florin Pintilie, *Serviciul Special de Informații din România (1939 - 1947)*, vol. I, Editura ANI, București, 2003, p. 168.

⁶ Florin Pintilie, op. cit., p. 169.

⁷ Cristian Troncotă, *România și Frontul secret 1859 - 1945*, Editura Elion, 2007, p. 196.

⁸ Ibidem.

⁹ Mikhail Yurievich Mukhin, "Industrial Revolution" as an Element of the Soviet Project (Based on the Materials of the Soviet Aviation Industry)", *Herald of the Russian Academy of Sciences*, volume 92, April 2022, pages S60–S69, <https://link.springer.com/article/10.1134/S1019331622070097>.

¹⁰ *1933-1938 - 2nd Five-Year Plan – Soviet Aviation*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/russia/industry-aviation-2fyp.htm>.

¹¹ <https://www.planesinprofile.com/mig-3>.

¹² http://www.historyofwar.org/Pictures/pictures_P-37_flight.html.

¹³ https://en.wikipedia.org/wiki/Morane-Saulnier_M.S.406#/media/File:MS_406_GC_I_6.jpg.

¹⁴ Arhivele Naționale ale României (ANR), Fond PCM-SSI, Dosar nr. 21/1935, fila 15.

¹⁵ <https://www.destinationsjourney.com/historical-military-photographs/caudron-c-713/>

¹⁶ ANR, op. cit., fila 17.

¹⁷ <http://www.fiddlersgreen.net/models/aircraft/Seversky-P35.html>.

¹⁸ ANR, op. cit., fila 19.

¹⁹ Ibidem, fila 22.

²⁰ Ibidem, fila 36.

²¹ Ibidem, fila 37.

²² Ibidem, fila 41.

²³ Ibidem, fila 24.

²⁴ Alexander Boyd, *The Soviet Air Force*, Macdonald and Jane's, London, 1977, p. 52.

²⁵ Referitor la începuturile colaborării Serviciului Secret al armatei cu structura omoloagă germană (Abwehr), a se vedea Dosar nr. 24/1937, Fond *PCM – SSI*, Arhivele Naționale ale României.

²⁶ Florin Pintilie, op. cit., p. 171.

²⁷ Raza de acțiune a bombardierelor germane He 111 și Ju 88 era, practic, de maxim 2100 km, iar cantitatea de bombe posibil a fi transportată per avion insuficientă pentru a produce daune grave industriei sovietice.

FOOD FOR THOUGHT

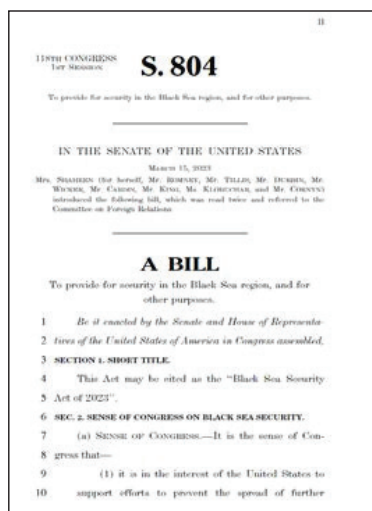
Secțiunea #foodforthought cuprinde o selecție de resurse bibliografice (documente oficiale, cărți și rapoarte), publicate în ultima perioadă, cu impact semnificativ asupra domeniului studiilor de securitate și informații.

Vasile CREȚU*

DOCUMENTE OFICIALE

Securitatea Mării Negre în atenția Senatului american

US Senate, “Black Sea Security Act of 2023”,
S. 804/ Iulie 2023. Disponibil online la
<https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/804>

Aprobarea de către Senatul Statelor Unite ale Americii, la data de 27.07.2023, a proiectului de lege privind Securitatea Mării Negre, în cadrul draftului bugetului apărării (*National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2024/NDAA S. 2226*), cu 86 de voturi pentru și 11 împotriva, semnaleză interesul crescut al Washingtonului cu privire la evoluțiile din acest areal. Documentul, sub rezerva adoptării pe timpul procedurii bicamerale de mediere, va trasa liniile directe ale politicii SUA față de Marea Neagră, remarcându-se: angajamentul dedicat descurajării active a amenințării generate de Rusia și apărării libertății de navigație în acest bazin maritim, ideea redactării unei Strategii privind Securitatea și Dezvoltarea M. Negre, intenția de a pune bazele unei prezențe maritime regulate și rotaționale, respectiv sprijinul pentru dezvoltarea Inițiativei celor Trei Mări.

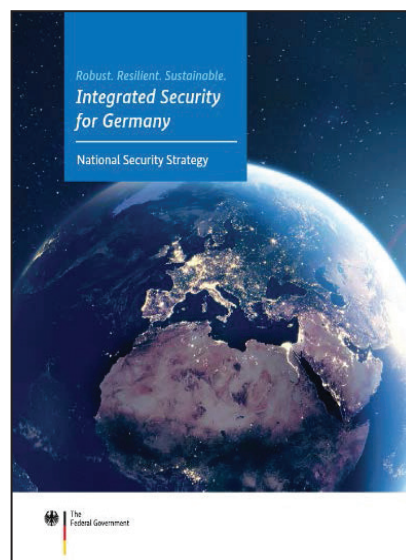
*Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Prima strategie de securitate națională a Germaniei

The Federal Government of Germany: “Robust. Resilient. Sustainable. Integrated Security for Germany. National Security Strategy”, Iunie 2023. Disponibil online la <https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf>

Aprobată după un proces îndelungat de consultări, prima strategie de securitate națională a Germaniei simbolizează noul rol asumat la nivel internațional de elita politică de la Berlin, în ton cu „schimbarea istorică” (*Zeitenwende*) anunțată după invazia Ucrainei de către F.Rusă.

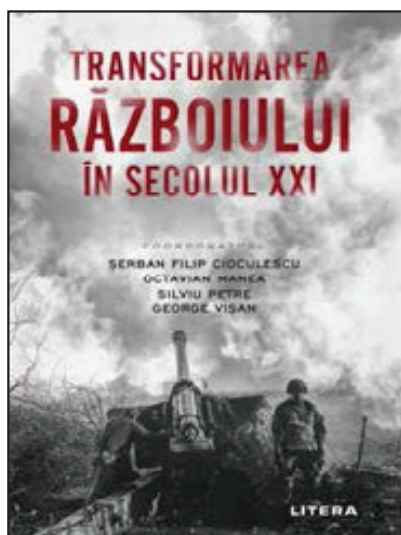
Obiectivele de politică externă și de securitate derivă din identitatea specială a Germaniei, de stat responsabil pentru „pacea, securitatea, prosperitatea și stabilitatea” Europei. În ceea ce privește evaluarea mediului de securitate, acesta este caracterizat de multipolaritate și instabilitate, amenințarea generată de F.Rusă fiind în prim-plan. Un document de asemenea anvergură are și criticii săi, fiind semnalate reformele limitate propuse (de pildă, inițial, era avansată ideea creării unui Consiliu de Securitate Națională, propunere asupra căreia nu s-a realizat un consens în cele din urmă).

CĂRȚI

Transformarea războiului în secolul XXI

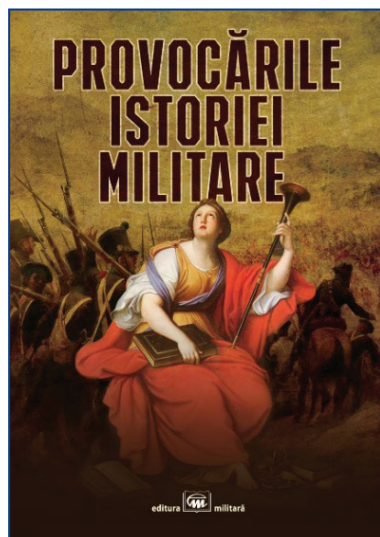
Șerban Filip Cioculescu et al. (coord.),
Transformarea războiului în secolul XXI, București, Editura Litera, 2023.

Într-o abordare clausewitziană, volumul colectiv *Transformarea războiului în secolul XXI* reprezintă o incursiune istorică și teoretică în cele mai importante dosare care caracterizează lumea în care trăim, analizate prin prisma caracterului conflictului armat. Structurat în trei părți (I. Revenirea competiției dintre marile puteri/ II. Macrotendințe/ III. Dosare regionale), volumul scris de un colectiv de autori români, oferă răspunsuri la o serie de întrebări, precum ce este și de ce este important războiul, cum se manifestă acesta sau care este rolul noilor tehnologii, contribuind astfel la dezbateră specifică studiilor strategice referitoare la natura războiului.

Provocările istoriei militare

Simion Câlția et al. (coord.), *Provocările istoriei militare*, București, Editura Militară, 2023.

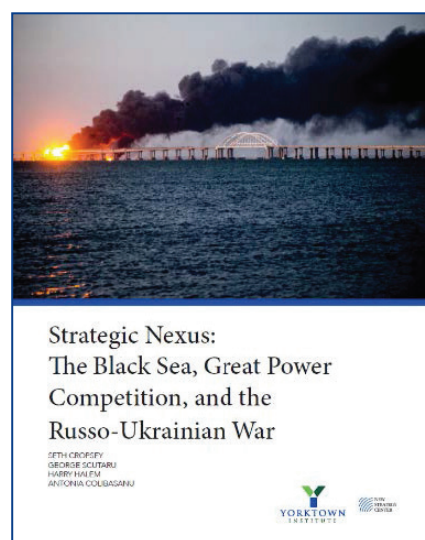
Volumul colectiv dedicat istoriei militare tratează, pe lângă aspectele de ordin conceptual specifice acestui domeniu de studiu, mai multe subiecte relevante pentru înțelegerea realității actuale, printre care: (1) propaganda pe timp de război; (2) percepții asupra poporului ucrainean; (3) activitatea ofițerilor de informații; (4) diplomația militară; (5) originile viziunii de politică externă a Poloniei și revitalizarea proiectului geopolitic Intermarium; (6) egalitatea de gen în domeniul militar. Totodată, cartea oferă perspective asupra evoluției istoriei militare în România, precum și asupra dificultăților dezvoltării și susținerii unui program de studii dedicat.

RAPOARTE, STUDII

Tendențe strategice

Seth Cropsey et al., “Strategic Nexus: The Black Sea, Great Power Competition, and the Russo-Ukrainian War”, Yorktown Institute și New Strategy Center, June 2023. Disponibil online la https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/06/YI_NSC_Monograph.pdf

Colectivul de autori (doi cercetători occidentali și doi români) tratează regiunea Mării Negre dintr-o perspectivă istorică, evidențiind nu doar interesele strategice ale F.Ruse, ci și ale R.P.Chineze și Iranului. Din perspectiva Moscovei, controlul regiunii a fost și este considerat esențial pentru marea sa strategie. De partea cealaltă, Beijingul are o strategie bazată pe interese economice, iar Teheranul utilizează arealul prin prisma conectării cu Europa. Raportul subliniază necesitatea prioritizării elaborării strategiei americane referitoare la Marea Neagră, respectiv conectarea acesteia cu un cadru industrial de apărare, care să includă Ucraina, România, Polonia și Cehia.

Competiția dintre marile puteri și pregătirea forțelor armate

Mark Cozad et al., “*Preparing for Great Power Conflict: How Experience Shapes U.S. and Chinese Military Training*”, RAND Corporation, July 2023. Disponibil online la https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1554-1.html

Analizând maniera în care experiențele avute de Forțele Armate (FA) ale SUA și ale Republicii Populare Chineze au influențat pregătirile pentru un eventual conflict direct, raportul RAND evidențiază două abordări distincte: pe de o parte, FA americane implementează lecțiile învățate din operațiile proprii, abia în ultima perioadă fiind implementate concluzii derivate din experiențe indirecte; pe de altă parte, FA chineze au un sistem care implică observarea războaielor și studiul științei militare printr-o lentilă marxist-leninistă, dezvoltarea conceptelor, experimentarea, demonstrația și implementarea rapidă a acestora.

Postura de descurajare a NATO pe flancul estic

Aleksander Lanoska, Jaqueline Sidorova și Marcin Zaborowski, “*Will the Eastern Flank be Battle Ready? Deterrence by 2030*”, GLOBSEC Future Security & Defence Council, June 2023. Disponibil online la <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/will-eastern-flank-be-battle-ready>

În vederea identificării capacităților necesare pe flancul estic și stabilirii nivelurilor de pregătire pentru o descurajare convențională credibilă până în anul 2030, raportul semnalează probabilitatea crescută a resurgenței puterii militare ruse, într-o variantă mult mai agresivă. Din această perspectivă, autorii identifică mai multe recomandări, precum: implementarea rapidă a angajamentelor de transformare a grupurilor de luptă la nivel brigadă; creșterea pre-poziționării echipamentului și muniției pe flancul estic; lansarea formulelor de achiziție comună a tehnicii militare și anularea Actului Fondator NATO-Rusia, care impune anumite limitări privind dislocarea forțelor.

Provocări pentru digitalizarea domeniului apărării

Simona Soare, “*Digitalisation of Defence in NATO and the EU: Making European Defence Fit for the Digital Age*”, The International Institute for Strategic Studies, August 2023. Disponibil online la <https://www.iiss.org/globalassets/media-library---content--migration/files/research-papers/2023/08/digitalisation-of-defence-in-nato-and-the-eu-making-european-defence-fit-for-the-digital-age.pdf>

Plecând de la evoluțiile din cadrul NATO și UE pe linia digitalizării domeniului apărării (adoptarea Viziunii aliate de Transformare Digitală, respectiv Planul strategic european de implementare a digitalizării Forțelor Armate), Simona Soare avertizează asupra riscului neîndeplinirii obiectivelor din acest domeniu. Factorii care pot conduce la acest scenariu sunt perioadele lungi de timp pentru transformarea digitală (orizontul anilor 2030), lipsa de progres în componentele procedurale cruciale (achizițiile și alinierea bugetară), provocările legate de suveranitatea și accesibilitatea datelor și subinvestiția persistentă în capacitățile de apărare în întreaga Europă.

Armonizarea politicilor europene de export în domeniul armamentului

Lucie Béraud-Sudreau et al., “*Russia’s war against Ukraine: A new impetus for the harmonisation of European arms export policies? A trilateral perspective from France, Germany, and Sweden*”, The Armament Industry European Research Group (Ares Group), July 2023. Disponibil online la <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2023/07/ARES-83-Policy-paper.pdf>

Consecințele invaziei ruse a Ucrainei se răsfrâng și asupra pieței europene de armament. În acest context, raportul Grupului Ares analizează impactul asupra politicilor de export ale Germaniei, Suediei și Franței, identificând o legătură directă în primele două cazuri privind transferul armamentului către zonele de conflict. Ca urmare a șocului războiului, guvernele de la Berlin și Stockholm și-au schimbat abordările, în timp ce la Paris nu a fost nevoie de o transformare de acest tip, dată fiind asertivitatea franceză din domeniul industriei de apărare. Studiul abordează și subiectul armonizării politicii de export la nivel european, indicând o deschidere totală din partea Germaniei, reticență din partea Suediei, respectiv o preferință pentru abordările bi-/multilaterale din partea Franței (prin ocolirea structurilor UE).

